

- › organizacji i zarządzania oświatą
- › polityki edukacyjnej w gminie, powiecie, województwie
- › diagnozy pracy szkoły
- › prawa oświatowego
- › awansu zawodowego nauczyciela
- › edukacji medialnej
- › pomiaru dydaktycznego
- › samooceny pracy szkoły
- › aktywizujących metod nauczania
- › programów autorskich i innowacji
- › pedagogiki dla nauczycieli przedmiotów ogólnokształcących
- › pedagogiki dla nauczycieli metodyki kształcenia zawodowego i instruktorów praktycznej nauki zawodu
- › przedmiotów ogólnokształcących
- › edukacji wczesnoszkolnej
- › podstaw programowych
- › nauczania i wychowania integracyjnego
- › pedagogiki przedszkolnej
- › edukacji europejskiej
- › edukacji regionalnej
- › edukacji ekologicznej
- › edukacji prozdrowotnej
- › wychowania i profilaktyki w szkole
- › edukacji zawodowej
- › języków obcych
- › emisji głosu i techniki mówienia
- › pedagogiki specjalnej
- › terapii pedagogicznej
- › agresji w szkole
- › wychowania do życia w rodzinie
- › przedsiębiorczości
- › kształtowania postaw przedsiębiorczych w szkole zawodowej
- › umiejętności kluczowych
- › obsługi komputera
- › bibliotekoznawstwa, bibliotekarstwa
- › pracy kierowników i wychowawców placówek wypoczynku oraz kierowników wycieczek

Proponujemy również:

- › materiały informacyjne o działalności ośrodka
- › publikacje poświęcone najnowszym rozwiązaniom metodycznym

W TYM WYDANIU:

- > **O CZASIE**
- > **O EDUKACJI POLONISTYCZNEJ**
- > **O NAUCZANIU JĘZYKÓW OBCYCH**
- > **O NAUCZANIU PRZEDMIOTÓW
PRZYRODNICZYCH**
- > **O KSZTAŁCENIU ZAWODOWYM**
- > **O BIBLIOTEKACH SZKOLNYCH**
- > **O INNYCH ROZWIĄZANIACH
EDUKACYJNYCH**
- > **O BEZPIECZEŃSTWIE**
- > **PROPOZYCJE**

Od Redakcji	2
I. O czasie URSZULA MARCINKOWSKA Oby nie po czasie... o czasie refleksji kilka	3
II. O edukacji polonistycznej URSZULA WYKURZ Żarliwość żywiołu. Muzyka jako narzędzie do pracy z tekstem literackim	5
III. O nauczaniu języków obcych JOANNA DRĄŻEK Uczyć, żeby nauczyć języka obcego w rzeczywistości szkolnej	8
JOANNA MAZUR Nauczanie języka obcego uczniów z dysleksją	10
BOŻENA CELIŃSKA Matematyczna przygoda z angielskim w gimnazjum	12
IV. O nauczaniu przedmiotów przyrodniczych BARBARA ŚWIĄTEK Eksperyment, doświadczenie, obserwacja jako metody aktywizujące i pobudzające rozumowanie	16
V. O kształceniu zawodowym MARIA KACZMAREK, JERZY KROPKA Zaplanuj swoją pracę dydaktyczną. Przewodnik dla nauczycieli kształcenia zawodowego. Część II	20
VI. O bibliotekach szkolnych EWA JAKUBOWSKA Porozmawiajmy... o bibliotekach szkolnych i ich umocowaniu w wewnątrzszkolnym prawie oświatowym	22
VII. O innych rozwiązaniach edukacyjnych BARBARA KUREK Pragmatyzm edukacji, czyli refleksji kilka po nauczycielskim szkoleniu w Holandii	24
VIII. O bezpieczeństwie ARTUR HOFFMANN Bezpiecznie na śniegu – Dekalog FIS	26
IX. Propozycje ANETA BEDNAREK W poszukiwaniu zaginionych Ortografolandków	27
MAŁGORZATA BOCHENEK, BOŻENA KOPROWSKA, MARIA SYTA Matematyka w 3D, czyli stereometria nie taka straszna	34
DANUTA KONTNY, MARIOLA LUX Lekcja rozbudzająca ciekawość – przyroda, geografia	36
BERNADETA SZAFLIK Jak to piyrwyj bywało – o grach i zabawach na Górnym Śląsku	39

REGIONALNY OŚRODEK DOSKONALENIA
NAUCZYCIELI „WOM”
40-132 Katowice
ul. ks. kard. Stefana Wyszyńskiego 7

adres internetowy:
strona internetowa:
centrala telefoniczna:

DYREKTOR
mgr Anna Zakrzewska-Zamora

WICEDYREKTOR
dr Tomasz Grad

ZASTĘPCA DYREKTORA DS.
ADMINISTRACYJNO-EKONOMICZNYCH
mgr Beata Żurowicz

PRACOWNIA ROZWOJU ZAWODOWEGO NAUCZYCIELI
dr Barbara Ziółkowska – kierownik
mgr Renata Chmielewska
dr Barbara Czwartos
mgr Joanna Drążek
mgr Ewa Jakubowska
mgr Marianna Kłyk
mgr Mariola Lux
dr Paweł Matyszkiewicz
mgr Maria Syta

PRACOWNIA ZARZĄDZANIA I ANALIZ OŚWIATOWYCH
dr Jerzy Grad – p.o. kierownika
mgr Krzysztof Bednarek
mgr Cezary Lempa
mgr Jolanta Nędzyńska-Fudalej
mgr Renata Stanek-Kozłowska

PRACOWNIA EDUKACJI ZAWODOWEJ I MIĘDZYKULTUROWEJ
mgr Anna Czarlińska-Wężyk – kierownik
mgr Maria Kaczmarek
mgr Małgorzata Łukaszewska

PRACOWNIA INFORMACJI PEDAGOGICZNEJ
mgr Andrzej Musiał – kierownik
mgr Bohdan Doboszyński
mgr Aldona Ferdyn
mgr Iwona Kruszewska-Stoły
mgr Maria Wilk

DZIAŁ SZKOLEŃ

GŁÓWNY KSIĘGOWY – mgr Elżbieta Wiktorzak

KADRY – mgr Agnieszka Frejno

sekr@womkat.edu.pl
www.womkat.edu.pl
32 258 13 97, 32 203 59 67

tel. 32 258 22 09; e-mail: azamora@womkat.edu.pl

tel. 32 258 22 09; e-mail: tg@womkat.edu.pl

tel. 32 203 59 67 w. 220; e-mail: bzurowicz@womkat.edu.pl

tel. w. 224; e-mail: zb@womkat.edu.pl
tel. w. 119, e-mail: rchmielewska@womkat.edu.pl
tel. bezp. 32 258 38 01; w. 122; e-mail: bczwartos@womkat.edu.pl
tel. bezp. 32 258 38 01; w. 122; e-mail: jdrazek@womkat.edu.pl
tel. w. 202; e-mail: ejakubowska@womkat.edu.pl
tel. w. 224; e-mail: mk@womkat.edu.pl
tel. w. 119; e-mail: ml@womkat.edu.pl
tel. bezp. 32 259 98 35; w. 203; e-mail: pm@womkat.edu.pl
tel. w. 119; e-mail: msyta@womkat.edu.pl

tel. w. 213; e-mail: jgrad@womkat.edu.pl
tel. w. 221; e-mail: kb@womkat.edu.pl
tel. w. 221; e-mail: cezaryl@womkat.edu.pl
tel. bezp. 32 259 98 35; w. 203; e-mail: jola@womkat.edu.pl
tel. w. 217; e-mail: rsk@womkat.edu.pl

tel. w. 223; e-mail: aczarli@womkat.edu.pl
tel. bezp. 32 259 98 48; w. 212; e-mail: mkaczmarek@womkat.edu.pl
tel. w. 208; e-mail: mlukaszewska@womkat.edu.pl

tel. bezp. 32 203 78 46; w. 120; e-mail: amusial@womkat.edu.pl
tel. w. 201; e-mail: forum@womkat.edu.pl
tel. w. 201; e-mail: aferdyn@womkat.edu.pl
tel. w. 124; e-mail: ika@womkat.edu.pl
tel. bezp. 32 203 78 46; w. 120; e-mail: kei@womkat.edu.pl

tel./fax 32 203 66 56, 32 203 66 40; w. 206, 207
e-mail: kursy@womkat.edu.pl, szkolenia@womkat.edu.pl
tel. bezp. 32 259 98 69; w. 204 i 205

tel. w. 214; e-mail: kadry@womkat.edu.pl

Szanowni Państwo

Czy placówce oświatowej potrzebna jest promocja? Czy szkoła powinna korzystać z nowoczesnych metod i narzędzi public relations? A może wystarczy powtarzana obiegowo opinia *dobrej szkoły*? Żyjemy w niezwykle dynamicznym świecie, a rzeczywistość wokół nas zmienia się z godziny na godzinę, więc odpowiedzi na zadane pytania nasuwają się same. Oczywiście na dobrą opinię i pozytywny wizerunek pracujemy przez lata, jednak nieustannie musimy dbać o jego budowanie i podtrzymywanie. Kluczowym elementem promocji szkoły jest wzajemne zrozumienie z otoczeniem, czyli uczniami, rodzicami, lokalną społecznością, władzami samorządowymi, organizacjami społecznymi, przedsiębiorcami. Tę listę można uzupełniać zgodnie z własnymi doświadczeniami i funkcjonowaniem w określonych realiach. Obecnie dysponujemy wieloma środkami umożliwiającymi kreowanie wizerunku i utrzymywanie kontaktu z odbiorcami. Do najbardziej popularnych należą strony internetowe, media społecznościowe, biuletyny, foldery, sporty reklamowe. Korzystamy z nich w zależności od zasobów finansowych, ale także do pomysłowości i kreatywności. W rzeczywistości oświatowej stawiamy zdecydowanie na tę drugą grupę czynników.

Szkoły, placówki oświatowe działają obecnie w warunkach konkurencyjnych, dlatego też coraz bardziej profesjonalnie adaptują mechanizmy marketingu, tworzą przemyślane strategie i organizują działania promocyjne w zaplanowany sposób.

Wpisując się w te trendy, unowocześniliśmy dla Państwa stronę internetową naszego ośrodka – www.womkat.edu.pl. Mamy także profil na Facebooku. Zarówno na stronie, jak i na FB znajdziecie Państwo najbardziej aktualne informacje o naszej ofercie, a także materiały do wykorzystania w codziennej pracy oraz niezbędne wiadomości i zapowiedzi wydarzeń. Zapraszamy do korzystania z tych form kontaktu z nami oraz do dzielenia się doświadczeniami i sugestiami. Czerpiąc z nich inspiracje, będziemy przygotowywać dla Państwa ciekawe i nowoczesne formy doskonalenia.

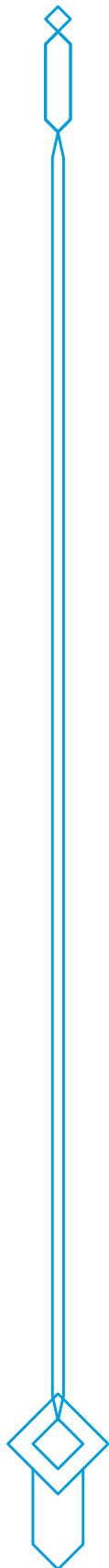
A w najbliższym czasie przed nami wigilijna wieczerza, kolorowa choinka, biały opłatek, a przede wszystkim dobre słowa kierowane do najbliższych, czyli Boże Narodzenie. Niech te wyjątkowe chwile przyniosą Państwu radość i szczęście, niech dają poczucie wspólnoty i bezpieczeństwa. Niech trwają jak najdłużej.

Nowy, 2017 rok niech będzie wypełniony ludzką życzliwością i serdecznym uznaniem, niech składa się z samych pięknych dni, niech spełniają się Państwa marzenia.

Z serdecznymi pozdrowieniami –

Anna Zakrzewska-Lamora

dyrektor Regionalnego Ośrodka Doskonalenia Nauczycieli
„WOM” w Katowicach
wraz z zespołem współpracowników

Szanowni Państwo!

Perspektywa temporalna, orientacja przyszłościowa, prokrastynacja... Myślę, że nie będzie stratą czasu poczytać o tych pojęciach w artykule otwierającym ten numer naszego „Forum Nauczycieli”. Dotyczą one bowiem czasu, w którym musimy się odnaleźć, w którym odbywają się zmiany (te dobre i te złe) i którym próbujemy zarządzać (choć tak naprawdę to zarządzamy sobą w czasie).

W dzisiejszych czasach muzyka jest wszechobecna, a w życiu młodzieży istnieje w sposób szczególny. Jej właściwości można wykorzystać, np. w ilustrowaniu tekstu literackiego, jego komentowaniu, wzmacnianiu emocji towarzyszących czytaniu. Sugestie, jak to zrobić na lekcjach języka polskiego znajdziecie Państwo w tekście kolejnym.

Następne trzy artykuły poświęcone są różnym przedsięwzięciom związanych z językiem obcym – jak nauczać, by nauczyć, jak to zrobić z uczniem z dysleksją, jak połączyć naukę języka z nauką matematyki.

Od czasu do czasu dobrze jest też sobie przypomnieć o zasadach eksperymentowania, obserwacji, o prowadzeniu doświadczeń – do tego też zachęca tekst tym działaniom poświęcony.

W poprzednim numerze kwartalnika nauczyciele kształcenia zawodowego przeczytali o tym, jak planować pracę dydaktyczną (planowanie kierunkowe i planowanie wynikowe), w tym czytają o planowaniu metodycznym.

Kolejny tekst z cyklu „Porozmawiajmy o...” dotyczy tym razem bibliotek szkolnych, nauczycieli bibliotekarzy i wskazuje na obowiązujące prawo w tym zakresie.

Myślę, że wielu czytelników zainteresuje też tekst o holenderskim systemie oświaty, także dlatego, że zawiera wiele interesujących pomysłów, które warto by było – i można by było – wykorzystać w naszych szkołach.

Zbliża się zima, zbliżają się ferie, więc chyba dobrze jest przypomnieć sobie zasady bezpieczeństwa na śniegu – robimy to w kolejnym tekście.

Numer zamykają: scenariusz lekcji języka polskiego wyróżniony I miejscem w VI Wojewódzkim Konkursie na Najciekawszy Scenariusz Lekcji Języka Polskiego, organizowanym przez nasz ośrodek pod patronatem Marszałka Sejmiku Województwa Śląskiego, oraz propozycje ciekawych lekcji matematyki, przyrody, geografii, edukacji regionalnej.

* * *

Wszystkim naszym Czytelnikom, Autorom, współpracownikom, życzymy dobrych, ciepłych, rodzinnych Świąt Bożego Narodzenia i wiele, wiele dobrego w Nowym roku!

Redakcja

OBY NIE PO CZASIE... O CZASIE REFLEKSJI KILKA¹

URSZULA MARCINKOWSKA

Jakże często toczy my walkę z czasem i nagminnie używamy określeń typu: szkoda czasu, najwyższy czas, to tylko kwestia czasu, czas przecieka mi przez palce. Czas nie stanowi jedynie konstrukcji językowej, lecz jest namacalnym organizatorem naszego życia. Dzieje się tak od momentu pojawienia się człowieka na Ziemi, choć wydaje się, że ludzie żyjący w XX i XXI wieku szczególnie narażeni są na brak czasu. Szybkie tempo życia, jak również gwałtowny postęp technologiczny, związany przede wszystkim z dostępem do sztucznego światła, spowodowały, że współczesny człowiek stara się ukraść każdą chwilę przemijaniu. Zatem, czas to *podstawowy organizator wszystkich aktywności, syntezy i integracji, sposób obchodzenia się z priorytetami i kategoryzowania doświadczeń, mechanizm sprzężenia zwrotnego dla tego, co i jak się dzieje, miarka, według której ocenia się kompetencje, wysiłek i osiągnięcia [...]. W zasadzie nic nie odbywa się poza jakąś ramą czasową.*²

Wiedza na temat czasu nie jest jedynie wiedzą intuicyjną, ale przedmiotem dociekań naukowych (filozoficznych, psychologicznych, socjologicznych czy medycznych). Od kilkudziesięciu lat psychologia bada tzw. perspektywę temporalną (horyzont czasowy) w życiu człowieka. Polega ona na tym, iż każdy człowiek przyjmuje określoną postawę wobec trzech wymiarów czasu: przeszłości, teraźniejszości i przyszłości. Postawa ta to ustosunkowanie się do osi czasu i posiadanie świadomości tego umiejscowienia.³ W praktyce czas sta-

nowi swoistego rodzaju pryzmat, który decyduje o kształcie naszych decyzji i oczekiwań.

Jednym z najbardziej znanych badaczy zajmujących się perspektywą czasową, determinującą życie człowieka, jest P. Zimbardo. W latach 90. XX wieku stworzył bardzo interesującą teorię czasu (*Temporal Theory*). Zgodnie z nią każdy człowiek jest zorientowany na jedną z sześciu głównych perspektyw czasu. Przedstawiają się one następująco:

- > pozytywna przeszłość (osoba hołubi *stare, dobre czasy*),
- > negatywna przeszłość (wszystko w przeszłości poszło nie tak, jak powinno, życie jest pasmem porażek i pechowych zdarzeń, których źródło tkwi w przeszłości),
- > hedonistyczna teraźniejszość (życie polega na dążeniu do przyjemności i unikaniu przykrości),
- > fatalistyczna teraźniejszość (w życiu dominuje przeznaczenie, zatem i tak to, co zrobię, nie ma większego znaczenia),
- > przyszłość (planowanie i wiara w to, iż zamierzenia zostaną zrealizowane),
- > transcendentna przyszłość (lepsze życie czeka po śmierci; żyjąc na ziemi przygotowujemy się do tego, co będzie po śmierci).⁴

W praktyce okazuje się, że postrzeganie świata i siebie poprzez którąś z wymienionych perspektyw często determinuje podejmowane decyzje. Jak wskazują badania, osoby o orientacji przyszłościowej mają wyższy poziom satysfakcji z życia⁵ i sensu życia⁶. Także

w odniesieniu do zachowań ryzykownych i spożywania substancji psychoaktywnych widoczna jest orientacja temporalna. Wykryto występowanie dodatniego związku dominującej orientacji na teraźniejszość z paleniem tytoniu, piciem alkoholu i używaniem narkotyków, zarówno przez młodzież, jak i dorosłych. Natomiast orientacja na przyszłość odgrywa rolę ochronną w stosunku do podejmowania zachowań ryzykownych (picia alkoholu, palenia tytoniu, zażywania narkotyków, niebezpiecznych zachowań seksualnych) oraz zwiększa częstość podejmowania zachowań prozdrowotnych (używanie pasów bezpieczeństwa, aktywność fizyczna, stosowanie prezerwatyw i antykoncepcji).⁷

Perspektywa czasowa jest również ważna w przypadku uczniów. Przykładowo, niedawne badania australijskie wykazały, że uczniowie mający orientację przyszłościową charakteryzują się wyższym poziomem energii, są bardziej zaangażowani w naukę i życie szkolne oraz mają wysokie poczucie własnej skuteczności w porównaniu z uczniami o orientacji na teraźniejszość czy przeszłość.⁸ W poszukiwaniu optymalnego zestawu kompetencji uczniowskich, mogących wpływać na osiągnięcia przez nich wyniki w nauce, warto się zatem pokusić o dokonanie oceny postaw uczniów wobec czasu i przemijania.

Poznanie swego podejścia do czasu może okazać się poznaniem siebie, gdyż, jak wskazują coraz liczniejsze badania naukowe, właściwa postawa wobec czasu i, co się z nim wiąże, przemijania, pozwalają osiągnąć wewnętrzny spokój oraz dać poczucie szczęścia. Jednak by je osiągnąć, należy obok identyfikacji orientacji temporalnej zwrócić uwagę na kolejne dwie kwestie. Przede wszystkim trzeba nauczyć się odpowiednio gospodarować czasem i to zarówno tym tu i teraz, namacalnym, niezbędnym do wykonania codziennych zadań i obowiązków, jak i czasem związanym z biegiem życia, czyli przemijaniem. Po drugie warto się

¹ Artykuł jest skrótem wykładu, z jakim Autorka wystąpiła na uroczystości rozpoczęcia roku szkolnego doradców metodycznych, która odbyła się 19 września 2016 r. w RODN „WOM” w Katowicach.

² E. T. Hall: *Taniec życia: inny wymiar czasu*. Muza, Warszawa 1999, s. 9.

³ M. Sobol, P. Oleś: *Orientacja temporalna carpe diem a poczucie satysfakcji z życia*. „Przegląd Psychologiczny” 2002 (3), s. 331 – 346.

⁴ P. Zimbardo, R. Sword, R. Sword: *Siła czasu*. Wyd. Naukowe PWN, Warszawa 2013, s. 28 – 29.

⁵ M. Sobol, P. Oleś: *Orientacja...*

⁶ R. Klamut: *Cel – czas – sens życia*. Towarzystwo Naukowe KUL, Lublin 2002.

⁷ J. Chodkiewicz, K. Nowakowska: *Preferowana orientacja temporalna a przebieg leczenia odwykowego osób uzależnionych od alkoholu*. „Psychiatria Polska” 2011(2), s. 177 – 196.

⁸ H. P. Phan: *Situating psychosocial and motivational factors in learning contexts*. „Education” 2014 (3), s. 53 – 66.

zastanowić, czy nie cierpimy na przypadłość zwaną prokrastynacją (o której w dalszej części artykułu).

Ostatnimi laty coraz bardziej popularne stają się kursy i szkolenia z zakresu zarządzania czasem. Z pewnością stanowią one bardzo dobry sposób, by nauczyć się dobrej organizacji w wykonywaniu codziennych czynności, tych związanych z pracą zawodową oraz prac domowych. Niestety, co jest warte podkreślenia, nie zawsze kursy te odnoszą zamierzony skutek i odpowiadają oczekiwaniom osób biorących w nich udział. Często bowiem idą one na takie szkolenie licząc, że poznają na nim triki umożliwiające radzenie sobie z upływającym czasem. Nic bardziej mylnego – zarządzanie czasem to tak naprawdę *zarządzanie sobą w czasie*.

Czas jest czymś obiektywnym, danym każdemu człowiekowi, ale i innym organizmom. Nie możemy od niego uciec, spowolnić go ani przyspieszyć, choć niektórym się wydaje, że oszukają go, likwidując kolejne zmarszczki. Jedynym wysiłkiem, który możemy podjąć, jest nabycie umiejętności efektywnego wykorzystania czasu poprzez poznanie technik pozwalających na

maksymalnie skuteczne wykonanie zadania przy minimalnym nakładzie czasu. Dostępnych technik jest bardzo wiele, począwszy od uporządkowania przestrzeni osobistej, po przestrzeganie przyjętego harmonogramu aż po hierarchizację przyjętych celów. Jednak najważniejszą zasadą przeciwdziałającą marnotrawieniu czasu jest pozbycie się tzw. złodziei czasu, do których bez wątpienia należą wszelkiego rodzaju gadżety elektroniczne wymuszające ciągłe bycie w kontakcie, portale społecznościowe, zakorkowane ulice, ale również niepotrzebne rozmowy telefoniczne czy nic niewnoszące spotkania poświęcone rozmowom o niczym. Chcąc mieć czas, bezwzględnie należy unikać tzw. wampirów emocjonalnych, którzy nie tylko zabierają cenne minuty, ale również angażują nasze myśli i emocje przez wiele godzin, a nawet dni po odbytych spotkaniu.

Niestety nie wszyscy jesteśmy w stanie nauczyć się efektywnego wykorzystania czasu. Istnieje pewna grupa osób, błędnie nazywana leniami, które cierpią na *prokrastynację*. Polega ona na tym, że osoba odkłada zrobienie rzeczy, załatwienie spraw, odbycie spotkań na później, czyli na bliżej nie-

określoną przyszłość. Zaburzenie, choć potocznie zwane *syndromem studenta*, dotyczy osób niezależnie od wieku i płci. Niemniej jednak czynnikami, które upatruje się w zaistnieniu prokrastynacji są: perfekcjonizm (zaczekam na moment, w którym będę miał odpowiednio dobry pomysł i zaangażowanie na właściwym poziomie), obawa przed porażką i/lub sukcesem oraz potrzeba stymulacji (osoba odkłada zadanie na ostatnią chwilę, gdyż uważa, że lepiej pracuje pod presją czasu i wiążącego się z nią stresu). Z pewnością czas nie jest sojusznikiem człowieka dotkniętego prokrastynacją, co wydaje się we współczesnym świecie dosyć dużym ograniczeniem. Z przypadłością tą można walczyć, jednak osoba wymaga częściej terapii psychologicznej niż zajęć z zarządzania sobą w czasie.

Szanowny Czytelniku,

dziękuję Ci za poświęcony czas, mając jednocześnie nadzieję, że czas spędzony na lekturze powyższego tekstu nie był czasem straconym. Gdybyś chciał zwiększyć swe umiejętności zarządzania sobą w czasie, zapraszam na warsztat.

Dr Urszula Marcinkowska jest socjologiem, pracuje w Bielskiej Wyższej Szkole im. Tyszkiewicza, prowadzi szkolenia poświęcone konfliktom i dialogowi w komunikacji interpersonalnej, patologiom w miejscu pracy, zmianowości w pracy, zarządzaniu czasem.

Program kompleksowego wsparcia szkół w ich projakościowym rozwoju

Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 10 maja 2013 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie nadzoru pedagogicznego (Dz. U. z 14 maja 2013 r. poz. 560), wymaganie 12: **Dyrektor podejmuje skuteczne działania zapewniające szkole lub placówce wspomaganie zewnętrzne odpowiednie do jej potrzeb.**

Regionalny Ośrodek Doskonalenia Nauczycieli „WOM” w Katowicach proponuje program kompleksowego wsparcia szkół w ich projakościowym rozwoju.

Struktura programu wsparcia szkół

1. Zgłoszenie szkoły do programu.
2. Podpisanie porozumienia pomiędzy dyrektorem szkoły i dyrektorem RODN „WOM” w Katowicach.
3. Diagnoza wstępna – analiza czynników kontekstowych szkoły i określenie obszarów do rozwoju.
4. Opracowanie ogólnych założeń programu działań.
5. Pomoc ośrodka w realizacji procesu kompleksowego wsparcia poprzez koordynację szkoleń, konsultacji i spotkań z ekspertami.
6. Podsumowanie, wspólnie z nauczycielami, programu wsparcia poprzez określenie stopnia realizacji założonych celów.
7. Wspólne zaplanowanie dalszych projakościowych działań szkoły.

Koordynator projektu:

dr n. zdr. Tomasz Grad, tel.: 32 203 66 56; e-mail: tg@womkat.edu.pl

ŻARLIWOŚĆ ŻYWIOŁU.

Muzyka jako narzędzie do pracy z tekstem literackim

URSZULA WYKURZ

Współczesna scena muzyczna to przedziwna galeria osobowości, które generują wśród młodych ludzi nowe trendy dotyczące stroju, makijażu, fryzury, sposobu bycia i zachowania. Wielkimi sprzymierzeńcami w tej dźwiękowej kawalkadzie jest królestwo Instagram, kanał YouTube, portale społecznościowe, morze linków, tagów, lajków. Popkultura jest barwna niczym rajski ptak i bez chwili zwłoki znajduje swoich oddanych sojuszników, wielbicieli, posłusznych naśladowców. Finezyjne fryzury, złote płaszcze, złote rękawiczki i złote t-shirty, a do tego dance'owe hity, klubowy chillout, folkowe cekiny, frędzle metafor, firany rżęs, brawura boysbandów i uśmiech na żelu. Muzyczny żywioł zniewala i kusi. Muzyka jest wszędzie: w telefonie komórkowym, w laptopie, w sieci, na stacji benzynowej, w galerii handlowej i w sercu. *Pochodzące z różnych kultur dowody potwierdzają przypuszczenie, że muzyka jest zjawiskiem uniwersalnym, a zdolności muzyczne powszechne*¹. Młodzież lubi słuchać swojej muzyki, tej, która jest skoczna, melodyjna, hipnotyzująca, głośna, designerska, czadowa, a nawet... epicka. Kontakt z muzycznym komunikatem to zjednoczenie zmysłów, wyrażanie siebie i własnych uczuć, odbieranie impulsów, manifestacja nastoletniego wyzwolenia. Ciekawe, czy młodzi użytkownicy muzycznych plantacji zdają sobie sprawę, że od muzyki człowiek robi się lepszy, u ramion wyrastają

mu skrzydła, a w środku topnieje coś, co wypełnia ciepłą słodyczą? Współczesna muzyka musi być ekspresywna, gdyż *ekspresja to przede wszystkim odślanianie siebie, stawanie się przejrzystym dla innych*.³ Współczesna muzyka musi być również głośna, ponieważ *życie dzieci nie może upływać w ciszy*⁴. Niektórzy ludzie tęsknią za czasami, w których muzyka przypominała różę rozkwitłą w ogromnej śnieżnej przestrzeni ciszy.⁵ Muzyczne aranżacje domagają się aplauzu, pochwały graniczącej z euforycznym zachwytem. Kierujemy ku nim wzrok, bo świat prezentowany w teledysku jest piękny, idealny, tak bardzo daleki od zwykłej sukienki z sieciówki czy pospolitej zupy grzybowej. Słusznie przed laty pisał Adler: *W prądzie ewolucji nie ma stanu spoczynku. Pociąga nas cel osiągnięcia doskonałości*.⁶ Muzyka to powiew doskonałości. Dlatego warto słuchać muzycznych komunikatów, dokonywać translacji rytmicznych kodów, wspominać i kiwać głową z zadowoleniem. Warto również poddawać muzyczne kompozycje interpretacjom i konfrontacjom – szczególnie na lekcjach języka polskiego.

Mały Książę i Depeche Mode

Młodzież jest zanurzona w muzyce płynącej z odtwarzaczy mp3 lub telefonów komórkowych, może dlatego, że muzyka jest językiem uniwersalnym,

pełnym, ponieważ czysto intuicyjnym i może stanowić najbardziej odpowiedni sposób dla wyrażania spontaniczności⁷.

Kierując się dewizą Paulo Coelho, który pisał, że *słowo jest myślą zamienioną w wibrację*⁸, warto spojrzeć na złotowłosego mieszkańca asteroidy B-612, słuchając muzycznych poematów. Wędrowka po teledyskach, utworach z gatunku rocka alternatywnego czy muzyki elektronicznej może przynieść cenne wnioski, zwłaszcza, gdy umieszczając bohatera w nurcie współczesnych zjawisk popkultury, będziemy respektować przy tym audiowizualne przyzwyczajenia młodych odbiorców oraz ich prawo do krytyki.

Utworem, który nawiązuje do historii Małego Księcia i łączy w sobie malarską ekspresję oraz geograficzną tajemniczość, jest **Enjoy The Silence**⁹ Depeche Mode. Mężczyzna w purpurowym płaszczu z koroną na głowie podziwia zachody słońca, siedzi na niebieskim leżaku, potrzebuje ciszy zgodnie z maksymą lisa: *mowa jest źródłem nieporozumień*¹⁰. Przybyło naszemu bohaterowi trochę lat i zarost, który intryguje i irytuje jednocześnie, stając się dobitnie znakiem dorosłości. Przesłanie utworu wynika ze światopoglądu królewicza o włosach w kolorze jesiennego zboża: delektuj się ciszą, ciesz się ciszą, baw się blaskiem, chłodem. Warto zwrócić uwagę na samą konstrukcję wideoklipu: cztery pory roku i cztery pejzaże: szkockie jezioro, portugalskie łąki, szwajcarskie góry, francuskie wybrzeże, sylwetka spacerującego i odpoczywającego księcia, i niedająca o sobie zapomnieć róża w tle. Aż kusi, by specjalnie dla niej wyhaftować na niebie wstęgę ze słowami, pod którymi pewnie i lis by się podpisał: *Pozwól też, że dam ci radę płynącą ze szczerego serca: nigdy więcej nie mów, że jesteś nic niewarta. Bo znamy tylko tyle, na ile potrafimy wycenić się we własnych oczach*.¹¹

¹ H. Gardner: *Inteligencje wielorakie. Teoria w praktyce*. Tłum. A. Jankowski. Media Rodzina, Poznań 2002, s. 40.

² A. Minkowski: *Dolina Światła*. Philip Wilson, Warszawa 2003, s. 125.

³ G. Gloton, C. Clero: *Twórcza aktywność dziecka*. Tłum. I. Wojnar. WSiP, Warszawa 1976, s. 73.

⁴ Tamże, s. 120.

⁵ M. Kundera: *Nieznosna lekkość bytu*. Tłum. A. Holland. PIW, Warszawa 1996, s. 70.

⁶ A. Adler: *Sens życia*. Tłum. M. Kreczowska. PWN, Warszawa 1986, s. 55.

⁷ R. Gloton, C. Clero: *Twórcza aktywność...*, s. 212.

⁸ P. Coelho: *Brida*. Tłum. G. Misiorowska. Drzewo Babel, Warszawa 2008, s. 74.

⁹ Teledysk zespołu Depeche Mode można obejrzeć w serwisie tekstowo.pl pod adresem: http://www.tekstowo.pl/piosenka,depeche_mode,enjoy_the_silence.html.

¹⁰ A. De Saint-Exupery: *Mały Książę*. Przeł. J. Szwykowski. Arcanus, Bydgoszcz 1994, s. 55.

¹¹ J. Piekara: *Glupcy idą do nieba*. W: tegoż: *Miecz Aniołów*. Fabryka Słów, Lublin 2011, s. 136.

➤ Ćwiczenie: Tekstura teledysku

Obejrzyj uważnie teledysk **Enjoy The Silence** brytyjskiego zespołu Depeche Mode. Czy dostrzegasz w nim nawiązania do lektury *Małego Księcia*? Zwróć uwagę, iż teledysk jest zaproszeniem do królestwa dźwięku i filmu jednocześnie. Oceń walory filmowe teledysku. Posłuchaj piosenki – jakimi określeniami byś ją skomentował?

Smutek syntezatora

Muzyka elektroniczna Marka Bilińskiego to kooperacja różnorodnych dźwięków zjednoczonych pod banderą syntezatora, magiczny miks instrumentów. Przepych dźwiękowych aranżacji sprawia, że jest to muzyka monumentalna. Nostalgiczna jak rockowe ballady, drapieżna niczym manifesty heavy metalu, radosna jak folkowe draperie, pełna impulsów i impresji przywodzących na myśl spokojne fale chilloutu. Wydaje mi się, że kompozycja **Dziecko Słońca** Marka Bilińskiego to muzyczny podarunek dla *Małego Księcia*. Są tu indiańskie rytmy prosto z wigwamu szamana i gitarowe rify, które przywodzą na myśl złote włosy królewicza, jego perlisty śmiech, pełne ufności spojrzenie, elfią docieklivość w tropieniu życiowych zagadek i poranne rozbawienie prostym faktem, że pędy baobabów tańczą w koszyku. Słysząc echo długich rozmów z lisem, międzyplanetarną wędrówkę po oceanie ludzkiej samotności i dotyk miękkiej trawy. Warto zaproponować uczniom odbycie elektronicznej eskapady po planecie Marka Bilińskiego!

➤ Ćwiczenie: Elektroniczna eskapada

Eskapada nr 1. Posłuchaj utworu **Róża** z poematu symfonicznego Marka Bilińskiego¹². Wybierz jeden cytat z lektury, którym chciałbyś opatrzyć ten muzyczny fragment. Jakimi sformułowaniami określisz ten utwór? Czy naprawdę może to być muzyczna ilustracja do portretu ukochanej *Małego Księcia*? Zapisz swoje subiektywne oceny, opinie oraz skojarzenia.

Sądzę, że dobrym komentarzem do utworu Marka Bilińskiego będą słowa: *zawsze ulega się urokowi tajemnicy*.¹³ Partnerka złotowłosego królewicza była istotą pełną tajemnic i sprzeczności, złożoną z uśmiechów, pięknych płatków, czterech kolców, cichych prośb i wstydliwych pokasywań. Sama kompozycja również kryje w sobie tajemnicę, urzeka bajkowymi dźwiękami, przypomina migoczące gwiazdki lub szklane paciorki, które wydają za każdym poruszeniem inny dźwięk, to sympatyczne iskierki, zabawne vibracje, słysząc też melodię wiatru i jakieś dziwne ptaki śpiewają dziwną kołysankę.

Eskapada nr 2. Posłuchaj utworu **Mały Książę i Bankier** z poematu symfonicznego Marka Bilińskiego. Wybierz jeden cytat z lektury, którym chciałbyś opatrzyć ten muzyczny fragment. Jakimi sformułowaniami określisz ten utwór? Czy naprawdę może to być muzyczna ilustracja do spotkania królewicza z mężczyzną liczącym gwiazdy? Zapisz swoje subiektywne oceny, opinie oraz skojarzenia.

Uważam, że właściwym cytatem będą tu słowa: *nie ma rzeczy doskonałych*¹⁴. Bankier wielokrotnie narzekał, że ktoś lub coś zakłóca rytm jego niezwykle poważnej pracy, niekiedy nawet mocniejszy podmuch wiatru mu przeszkadzał, a gwiazdy migotały, wprowadzając chaos w niezwykle nużącą procedurę liczenia. Sama kompozycja Bilińskiego także jest złożona z fragmentów – nakładają się na siebie dźwięki, jakieś dysonanse. Słysząc syk żmii, a za chwilę miłe pluskanie – być może królewicz bierze poranną kąpiel, chyba kometa spada na planetę latarnika.

Eskapada nr 3. Posłuchaj utworu **Na Ziemi** z poematu symfonicznego Marka Bilińskiego. Wybierz jeden cytat z lektury, którym chciałbyś opatrzyć ten muzyczny fragment. Jakimi sformułowaniami określisz ten utwór? Czy naprawdę może to być muzyczna ilustracja do pobytu królewicza na ziemi? Zapisz swoje subiektywne oceny, opinie oraz skojarzenia.

Proponuję cytat: *a drogi prowadzą zawsze do ludzi*.¹⁵ Na trzeciej planecie od słońca panuje wielki ruch i zamie-

szanie, dużo dźwięków nakłada się na siebie. Miał rację Geograf: ziemia to gejer różnorodności, nie można się tu nudzić. Sama kompozycja przypomina scenę jak z sensacyjnego filmu, za każdym zakrętem czai się nowa niespodzianka: słysząc stuki, szmery, ktoś pracuje w fabryce, ktoś tnie drzewo, młody człowiek jedzie na motocyklu, duży ciężarowy samochód mknie po autostradzie, dyskotekowe rytmy mieszają się z alarmem na parkingu, uliczny grajek gra na saksofonie, dentysta boruje ząb, a ludzie stojący w kolejce w supermarkecie trochę się denerwują.

Muzyka filmowa

Oglądając filmy, zwracamy przede wszystkim uwagę na to, co rozgrywa się na ekranie, co przemyka przed naszymi oczami: aktorskie akrobacje, efekty specjalne, pościgi, porwania, romantyczne spacerzy przy świetle księżyca, fascynujące zagadki, drapieżne intrygi, malownicze krajobrazy. Muzyka jest obecna w każdym filmie jako: tło, dopełnienie audiowizualnego obrazu, ilustracja filmowych sekwencji, detektor emocji. Są też i takie filmy, w których muzyka odgrywa równie ważną rolę, co gra aktorska i fabularny łańcuch wydarzeń. Wybierając filmowe kompozycje do pracy z konkretnym tekstem kultury, warto posłużyć się właśnie taką niezwykłą, niemal elektryzującą muzyką, tworzoną przez wybitnych artystów.

Muzycznym podarunkiem dla Neila Perry, bohatera powieści **Stowarzyszenie Umarłych Poetów**, może być nostalgiczna kołysanka **Mercedes Lullaby**¹⁶ z filmu **Labirynt fauna** (2006) w reżyserii Guillermo del Toro. Kompozycja Javiera Navarrete jest jak sen o pięknie, które daje nadzieję. Myślę, że Neil odnalazłby w tej muzyce to, co tak bardzo zaintrygowało go w sztukach Szekspira: magię, uśmiech i wolność. Kołysanka **Mercedes** niesie ze sobą zapowiedź wizyty w krainie, w której elfy bawią się na łące z driadami, złote smoki pielęgnują kwiaty w ogrodzie, a wróżki o lawendowych skrzydełkach robią na drutach kubraczek dla księcia, który właśnie skończył pięć miesięcy.

¹² Kompozycje Marka Bilińskiego można znaleźć na oficjalnej stronie artysty pod adresem: <http://bilinski.pl/discography> (zakładka Music).

¹³ A. De Saint-Exupéry: *Mały Książę*..., s. 7.

¹⁴ Tamże, s. 53.

¹⁵ Tamże, s. 50.

¹⁶ Kompozycji Javiera Navarrete można posłuchać w serwisie [tekstowo.pl](http://www.tekstowo.pl/piosenka,javier_navarrete,mercedes_lullaby.html) pod adresem: http://www.tekstowo.pl/piosenka,javier_navarrete,mercedes_lullaby.html

Znakomitym komentarzem, podkreślającym dramatyzm historii Romea i Julii może być kompozycja Clinta Mansella *Death is the Road to Awe*¹⁷ z filmu *Źródło* (2006) w reżyserii Darrena Aronofsky'ego. Jest pierwsze ryzyko, pierwsza rozpacz i nieudolna reanimacja uśmiechu tej, która odebrała słońcu blask.

Muzyka pozwala zobaczyć to, co istnieje jedynie w wyobraźni, we wspomnieniach, w zamkniętych na klucz archiwach ludzkiej pamięci. *Muzyka, tajemnicze ogniwo między magnetyzmem i elektrycznością*¹⁸ sprawia, że nawet smutek smakuje inaczej, nabiera dziwnej głębi, zyskuje nowe kolory, odcie-

nie. Pięknym tekstem, który otwiera drzwi tajemnicom życia i śmierci, jest *Oskar i pani Róża*. Wybierając się w podróż po drugiej stronie mgły i poranka, warto podarować chłopcu muzyczny upominek, dzięki któremu zyska motywację, by napisać nowy list do cioci Róży. Myślę, że kompozycja Jana A. P. Kaczmarka *Children Arrive*¹⁹ z filmu *Marzyciel* (2004) w reżyserii Marca Forstera, będzie dobrym przewodnikiem po Polanie Płasających Pelikanów.

A na zakończenie coś pikantnego niczym potrawa z meksykańskiej restauracji: prawdziwa uczta dla koneserów barokowej poezji w peruce Jana Andrzeja Morsztyna. XVII wiek

przekonywał z każdej strony, że osobliwe koncepty obecne w liryce potrafią przemówić do umysłu odbiorcy, wywołując pożądany efekt zaskoczenia, zdziwienia, niedowierzania. Bo któż by z nas pomyślał, iż zakochany mężczyzna może być podobny do nieboszczyka na żałobnym katafalku? Współczesna alternatywna scena muzyczna również korzysta z mechanizmu myślenia conceptualnego. Znakomitym tego przykładem, wartościowym także ze względu na walory dźwiękowe oraz trafne sentencje, jest utwór Marii Peszek *Elektryk*²⁰, w którym artystka przekonuje, iż należy włączyć: światło, wolność, miłość.

Urszula Wykurz jest nauczycielem języka polskiego w Publicznym Gimnazjum im. św. Franciszka z Asyżu w Poskutowie.

Regionalny Ośrodek Doskonalenia Nauczycieli „WOM” w Katowicach

zaprasza na:

FESTIWAL EDUKACYJNY „NOWE INSPIRACJE”

i

GIEŁDĘ WYDAWCÓW

NOWE inspiracje
Festiwal Edukacyjny „WOM” 2017

– święto oświaty, organizowane od 20 lat we współpracy z wieloma podmiotami, których działalność sprzyja podnoszeniu jakości pracy szkół
(22 kwietnia 2017)

■ Specjalna oferta szkoleń dla rad pedagogicznych

Regionalny Ośrodek Doskonalenia Nauczycieli „WOM” w Katowicach organizuje
1, 2, 3-dniowe szkolenia dla rad pedagogicznych.

Oferujemy kompleksową obsługę: noclegi, wyżywienie, imprezy integracyjne i kulturalne w dowolnym, wybranym miejscu i na dowolny temat.
Kalkulacja indywidualna po uzgodnieniu potrzeb.

Kontakt: dr n. zdr. Tomasz Grad, tel.: 32 258 22 09, e-mail: tg@womkat.edu.pl

■ Nowość w ofercie RODN „WOM” w Katowicach

1. Przygotowanie **kompleksowej diagnozy edukacyjnej** dla szkół prowadzonych przez Jednostki Samorządu Terytorialnego (JST) na potrzeby aplikowania o środki unijne w ramach regionalnych programów operacyjnych na lata 2014 – 2020.
2. Opracowanie **strategii oświatowej** dla szkół i placówek prowadzonych przez JST.

Kontakt: dr n. zdr. Tomasz Grad, tel.: 32 258 22 09, e-mail: tg@womkat.edu.pl

¹⁷ Kompozycji Clinta Mansella można posłuchać w serwisie tekstowo.pl pod adresem: http://www.tekstowo.pl/piosenka,clint_mansell,death_is_the_road_to_awe.html

¹⁸ A. Oz: *Dotknij wiatru, dotknij wody*. Przeł. D. Sękalska. Warszawskie Wydawnictwo Literackie Muza, Warszawa 1998, s. 57.

¹⁹ Kompozycji Jana A. P. Kaczmarka można posłuchać w serwisie tekstowo.pl pod adresem: http://www.tekstowo.pl/piosenka,jan_a_p_kaczmarek,children_arrive.html

²⁰ Kompozycji Marii Peszek można posłuchać w serwisie tekstowo.pl pod adresem: http://www.tekstowo.pl/piosenka,maria_peszek,elektryk.html

UCZYĆ, ŻEBY NAUCZYĆ JĘZYKA OBCEGO W RZECZYWISTOŚCI SZKOLNEJ

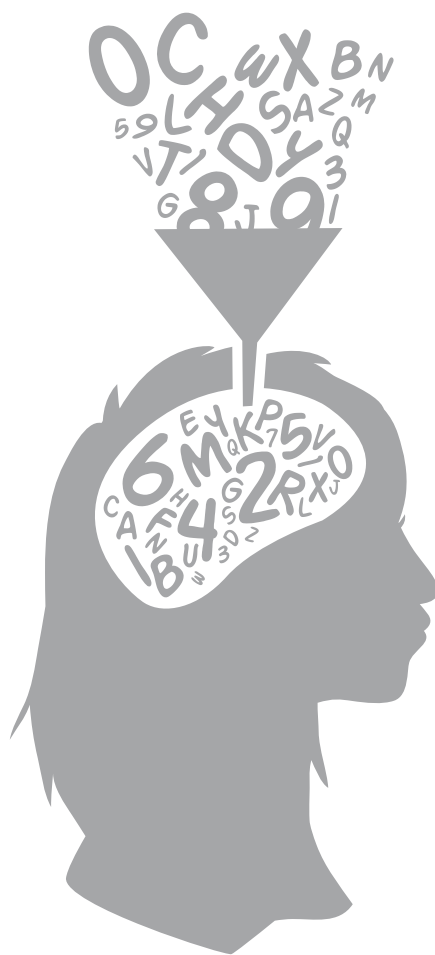
JOANNA DRAŻEK

Nauczyciele uczący języka obcego w szkołach mają trudne zadanie. Trzeba nauczyć uczniów posługiwania się językiem obcym w praktyce i przygotować do egzaminu zewnętrznego. To wszystko w klasach o bardzo zróżnicowanym poziomie przyswajania języka, bardzo często w licznych grupach i w czasie ograniczonym do 2 – 3 godzin tygodniowo. Efektywność nauczania języka obcego w takich warunkach nie zadowala żadnej ze stron. Poszukujemy technik nauczania, metod, które pomogą wszystkim: nauczycielom w pracy, a uczniom w osiągnięciu lepszych wyników nie tylko na testach, ale przede wszystkim w praktyce.

Po licznych kontaktach z nauczycielami na różnorakich szkoleniach, po długim okresie wsłuchiwania się w ich problemy związane z dydaktyką, a także na podstawie swoich doświadczeń jako nauczyciela języka angielskiego, opracowałam efektywny sposób nauczania języka obcego w rzeczywistości szkolnej. Jako konsultant mam niewielką możliwość przetestowania swoich założeń w systemie klasowym, więc na jednym z warsztatów prowadzonych w RODN „WOM” w Katowicach proponowałam nauczycielom realizację projektu, który miał na celu sprawdzenie, czy ów sposób uczenia *działa* – czy można tak uczyć w szkole oraz czy można się w ten sposób nauczyć języka obcego i przygotować do egzaminu zewnętrznego.

Projekt nosi nazwę: **Nowatorskie planowanie i realizacja podstawy programowej języka obcego z wykorzystaniem elementów diagnostyki edukacyjnej w kontekście zmian**

w systemie oświaty. Opiera się on na specyficznym podziale i realizacji działów podstawy programowej w rozbiciu na poszczególne umiejętności językowe. Wykorzystujemy tu umiejętność planowania kierunkowego

i wynikowego. Zmieniamy sposób prowadzenia lekcji, szczególnie tych, które ćwiczą umiejętność mówienia. Na rozwijaniu tej sprawności koncentrujemy się szczególnie w całym procesie nauczania zakładając, że przyczynia się

ona do znacznego rozwoju pozostałych sprawności językowych. Lekcje te są tak zorganizowane, że każdy uczeń jest niejako zmuszony przez tok zajęć i odpowiednie techniki oraz ćwiczenia do mówienia oraz komunikacji. Uczeń ów ze zdziwieniem stwierdza wówczas, że opowiadał przez kilkadziesiąt sekund lub kilka minut np. o sobie lub mówił na interesujący go temat. Jest to bardzo motywujące doświadczenie zarówno dla nauczyciela, jak i ucznia.

Na wszystkich lekcjach stosujemy wybrane zasady oceniania kształtującego, ale przede wszystkim bazujemy na wiedzy nauczyciela dotyczącej przyswajania języka obcego, jego świadomości i refleksyjnym modyfikowaniu sposobu prowadzenia zajęć. Są to bardzo angażujące zajęcia dla uczniów, a tym samym przynoszące wymierne skutki w postaci zwiększonych umiejętności językowych (twierdzą tak na podstawie podsumowań projektu dokonanych przez zaangażowanych nauczycieli).

Po zakończeniu realizacji działu podstawy programowej rozpoczynamy przygotowanie do egzaminu zewnętrznego, ćwicząc poszczególne umiejętności egzaminacyjne.

W projekcie wzięły udział: **Małgorzata Filipkowska-Świeca**, ucząca języka angielskiego w zespole Szkół Budowlanych w Katowicach, **Joanna Kostoń**, ucząca niemieckiego w zespole Szkół nr 10 w Zabrze oraz **Magdalena Kotowska**, ucząca języka angielskiego w Zespole Szkolno-Przedszkolnym i Gimnazjum w Hutkach.¹

Zadaniem eksperymentatorów było zaplanowanie realizacji jednego działu z podstawy programowej dla danej klasy i realizacja tego działu na lekcjach z zastosowaniem wskazanych technik i sposobów uczenia, z jednoczesnym sprawdzaniem ich skuteczności. Po wyciągnięciu wniosków z realizacji, przystąpiono do pracy nad następnym działem. Nauczyciele, za zgodą dyrektorów szkół, realizowali projekt albo na lekcjach danej klasy, albo na zajęciach dodatkowych. Odbyła się też lekcja otwarta, przeprowadzona przez **Joannę Kostoń**, zdecydowaną zwolenniczkę projektu i jego założeń. To była bardzo cenna inicjatywa, ponieważ pierwszy raz zobaczyłam działanie projektu

¹ Dziękuję również za wsparcie i pomoc dyrektorom placówek biorących udział w projekcie: **Renacie Matli-Kocot** – z Zespołu Szkół Budowlanych w Katowicach, **Mirosławowi Mendeckiemu** – z Zespołu Szkół nr 10 w Zabrze, **Tamarze Gwóźdź** – z Zespołu Szkolno-Przedszkolnego i Gimnazjum w Hutkach.

w praktyce, czyli nie jako moje lekcje, ale prowadzone przez inną osobę, która wykorzystała w swojej pracy proponowane formy prowadzenia zajęć językowych i twórczo je wykorzystała. Wszyscy byliśmy pod wrażeniem, jak wspaniale sprawdza się ta metoda na lekcji.

Następnie wspólnie z wszystkimi nauczycielami eksperymentatorami oceniliśmy projekt, podsumowaliśmy go i wyciągnęliśmy wnioski.

Efekty realizacji projektu przeszły nasze oczekiwania. Nauczyciele stwierdzili wzrost efektywności nauczania języka obcego zarówno w posługiwaniu się językiem obcym w zakresie wszystkich nauczanych sprawności, jak i w wynikach testów. Uczniom bardzo podobał się nowy sposób prowadzenia zajęć, byli bardziej zmotywowani, aktywni, z przyjemnością przychodzili na lekcje.

Stwierdziliśmy, że uczenie języka w ten sposób wymaga więcej pracy od nauczyciela, ale jest to praca dająca o wiele więcej satysfakcji nie tylko dlatego, że osiągamy lepsze wyniki, ale także dlatego, że taki sposób prowadzenia zajęć językowych zwiększa naszą świadomość jako nauczycieli i pomaga lepiej uczyć. Jest to na pewno szansa na wszechstronny rozwój nauczyciela, ułatwia, a wręcz popycha do napisania własnego programu nauczania.

Program **efektywnego nauczania języka obcego w rzeczywistości szkolnej** został stworzony, aby pomóc nauczycielom w pracy, dać szerszą perspektywę rozwoju własnej kreatywności oraz stworzyć szansę doświadczenia radości tworzenia i wspólnej drogi z uczniami.

Program będzie nadal testowany i rozwijany.² Jesteśmy dopiero na początku pracy. Zapraszam wszystkich nauczycieli do współpracy. Stworzymy sieć nauczycieli pracujących i eksperymentujących z projektem. Być może będzie go można zastosować jako innowację w swojej szkole. Nowe rozdanie rozpoczyna warsztaty pod tytułem takim, jak bieżący artykuł, czyli: **Uczyć, żeby nauczyć języka obcego w rzeczywistości szkolnej**, gdzie dokładnie zostanie wyjaśniona idea projektu. Odbędzie się też szkolenie z planowania kierunkowego i wynikowego, z oceniania kształtującego na lekcjach języka obcego itd. Będziemy się spotykać na konsultacjach indywidualnych i grupowych oraz realizować poszczególne zadania.

To naprawdę ciekawa i inspirująca praca!

Joanna Drażek jest konsultantem ds. języków obcych w Pracowni Rozwoju Zawodowego Nauczyciela w Regionalnym Ośrodku Doskonalenia Nauczycieli „WOM” w Katowicach.

Z oferty RODN „WOM” w Katowicach na rok szkolny 2016/2017

KURSY DOSKONALĄCE:

> Język obcy na wczesnoszkolnym etapie nauczania > Jak pracować z uczniem uzdolnionym językowo > Metody aktywizujące na lekcji języka obcego > Kurs języka angielskiego dla nauczycieli – poziom średniozaawansowany (B1) > Kurs języka angielskiego dla nauczycieli – poziom średniozaawansowany (B2), przygotowanie do egzaminu FCE	> Kurs języka angielskiego dla nauczycieli – poziom podstawowy (osoby, które nigdy nie uczyły się języka angielskiego) > Kurs języka angielskiego dla nauczycieli – poziom średniozaawansowany (A2) > Kurs języka niemieckiego dla nauczycieli – poziom podstawowy > Kurs języka niemieckiego dla nauczycieli – poziom średniozaawansowany (A2)

Kontakt:

e-mail: kursy@womkat.edu.pl; tel.: 32 203 66 40; 32 259 98 85; fax: 32 203 66 56

Z oferty RODN „WOM” w Katowicach na rok szkolny 2016/2017

KURSY NADAJĄCE UPRAWNIENIA:

> Kurs dla kierowników wypoczynku > Kurs przygotowawczy dla kandydatów na wychowawców wypoczynku > Kurs kierowników wycieczek szkolnych	> Kurs doskonalący uprawniający do prowadzenia zajęć edukacyjnych z zakresu udzielania pierwszej pomocy

Kontakt:

e-mail: kursy@womkat.edu.pl; tel.: 32 203 66 40; 32 259 98 85; fax: 32 203 66 56

² Informacje o projekcie (podsumowanie dotychczasowych działań) oraz możliwościach udziału i szkoleniach na stronie internetowej RODN „WOM” w Katowicach w zakładce *Języki obce*.

NAUCZANIE JĘZYKA OBCEGO UCZNIÓW Z DYSLEKSJĄ

JOANNA MAZUR

Czym jest dysleksja?

Dysleksja jest jedną z wielu trudności w uczeniu się. Jest specyficznym zaburzeniem o podłożu językowym, uwarunkowanym konstytucjonalnie. Charakteryzuje się trudnościami w dekodowaniu pojedynczych słów, co najczęściej odzwierciedla niewystarczające zdolności przetwarzania fonologicznego. Trudności w dekodowaniu pojedynczych słów są zazwyczaj niewspółmierne do wieku życia oraz innych zdolności poznawczych i umiejętności szkolnych; trudności te nie są wynikiem ogólnego zaburzenia rozwoju ani zaburzeń sensorycznych. Dysleksja manifestuje się różnorodnymi trudnościami w odniesieniu do różnych form komunikacji językowej, często oprócz trudności w czytaniu pojawiają się poważne trudności w opanowaniu czynności pisania i poprawnej pisowni.¹

A więc dysleksja jest jedną ze specyficznych trudności w uczeniu, często przejawiającą się trudnościami w czytaniu i pisaniu, kodowaniu ortograficznym, posługiwaniu się językiem ojczystym. Często jest zaburzeniem mającym charakter dziedziczny.

W naturalny sposób trudności te przenoszą się na naukę języka obcego, przede wszystkim utrudniając zrozumienie relacji fonem – grafem, rozwijanie sprawności pisania, czytania ze zrozumieniem, ale również rozumienia ze słuchu czy prawidłowej wymowy.

Nauczanie języka obcego uczniów z dysleksją to bardzo duże wyzwanie dla nauczyciela, który często pomimo najlepszego przygotowania pedagogicznego i metodycznego nie wie, w jaki sposób prowadzić lekcje z tą grupą podopiecznych, ponieważ sam

nie został wyposażony w taką specjalistyczną wiedzę i narzędzia zarówno podczas swojej edukacji akademickiej, jak i kursów doskonalących podejmowanych już w trakcie wykonywania zawodu. Pracując kilkanaście lat jako nauczyciel języka angielskiego i metodyk w Nauczycielskim Kolegium Języ-

ków Obcych w Sosnowcu wielokrotnie poszukiwałam odpowiedzi na pytanie, jak uczyć języka angielskiego uczniów z dysleksją. Zwykle nie znajdowałam na to pytanie bezpośredniej odpowiedzi, a jedynie wskazówki dotyczące pracy

z uczniami z dysleksją w ogóle, które przenosiłam na grunt nauczania języka angielskiego.

Nauczanie języka obcego uczniów z dysleksją do niedawna nie było traktowane w naszym kraju poważnie. Poza prof. Joanną Nijakowską² z Uniwersytetu Łódzkiego oraz dr Katarzyną Bogdanowicz³ praktycznie nikt w Polsce nie zajmował się tym zagadnieniem. W efekcie jak zwykle postępuje się w Polsce z uczniami dyslektycznymi?

Najczęściej wydaje się po prostu zaświadczenie z poradni psychologiczno-pedagogicznej stwierdzające występowanie u ucznia określonych trudności w uczeniu się, na podstawie którego uczniowi przysługują dostosowania w postaci wydłużonego czasu przeznaczanego na pisanie testów czy egzaminów oraz możliwość nieprzenoszenia rozwiązywania zadań do arkusza odpowiedzi. Rozwiązanie to dotyczy jedynie zastosowania nieco innych kryteriów oceniania uczniów z dysleksją oraz samej organizacji procesu sprawdzania wiedzy. Na podstawie wspomnianych zaświadczeń uczeń czuje się zwolniony z bycia ocenianym za pisownię itp. Na tym pomoc ze strony szkoły się kończy.

Jednak czy to wystarczy? Oferowany przez szkołę system nauczania nie dostarcza strategii czy technik, które mogłyby pomóc uczniowi w opanowaniu materiału nauczania i przezwyciężeniu własnych trudności. W żaden sposób tego typu działanie szkoły nie przyczynia się do rozwoju ucznia, przezwyciężenia przez niego zaistniałych trudności czy wykorzystania jego potencjału. Nie wpływa więc również na podniesienie poziomu opanowania języka obcego.

Co zatem zrobić?

Czy uczeń dyslektyczny ma możliwość opanowania języka obcego i czy warto go w ogóle uczyć? Na oba pytania odpowiedź brzmi TAK. Potencjał ucznia dyslektycznego w niczym nie różni się i nie ustępuje potencjałom

¹ Definicja dysleksji opublikowana w 1994 r. w Stanach Zjednoczonych przez Towarzystwo Dysleksji im. Ortona.

² Prof. UŁ dr hab. Joanna Nijakowska, Zakład Pragmatyki Językowej Uniwersytetu Łódzkiego, współautorka kursu DysTEFL i DysTEFL2 oraz podręczników wydanych w ramach projektu.

³ Katarzyna Bogdanowicz, doktor psychologii, a także absolwentka filologii polskiej Uniwersytetu Gdańskiego. Zdobyła *Certificate of Proficiency in English (CPE)* w Londynie. Posiada *Certificate in English Teaching to Adults (CELTA)*, autorka książki pt. *Dysleksja a nauczanie języków obcych*.

wi ucznia bez dysleksji, jedynie droga dojścia do określonych efektów jest inna. Rzeczywistość dostarcza wielu dowodów na to, że uczeń dyslektyczny potrafi nie tylko opanować język obcy na poziomie umożliwiającym sprawną komunikację, ale również jest w stanie osiągnąć wysoki poziom kompetencji w tym języku. Uczenie się języka obcego przez ucznia dyslektycznego można porównać do biegu po tej samej bieżni, po której biegają pozostali uczniowie – jednak jego bieg to bieg z przeszkodami, które na dodatek są niewidzialne dla innych.

Odpowiadając na powyższe pytania, chciałoby się powiedzieć, parafrazując slogan *Stop zwolnieniom z WF: Stop zwolnieniom z nauki języka*.

Łatwo powiedzieć, ale jak zorganizować proces nauczania języka obcego dla uczniów z dysleksją? Odpowiedzią wydaje się być międzynarodowy projekt DysTEFL2, opracowany wspólnie przez Uniwersytet Łódzki, Uniwersytet w Lublanie, w Salonikach oraz Towarzystwo Alternatywnego Kształcenia w Opolu. Jest kontynuacją prowadzonego w latach 2011 – 2013 projektu DysTEFL⁴, będącego wspólnym przed-

sięwzięciem ekspertów w dziedzinie językoznawstwa, psychologii i glottodydaktyki z: Austrii, Niemiec, Polski, Wielkiej Brytanii i Węgier, którego celem było wyposażenie nauczycieli języka angielskiego w niezbędną wiedzę i narzędzia potrzebne do efektywnego kształcenia uczniów z dysleksją.

W ramach projektu przygotowano program kursu i materiały skierowane zarówno do przyszłych, jak i czynnych zawodowo nauczycieli języka angielskiego. Wypracowane metody i techniki mają jednak charakter uniwersalny i mogą z powodzeniem znaleźć zastosowanie w nauczaniu innych języków.

Owocem kilkuletnich działań partnerów jest kurs doskonalący składający się z 10 modułów. Uczestnik kursu krok po kroku dowiaduje się, czym jest dysleksja, jakie są jej symptomy i jak zmieniają się wraz z wiekiem i kolejnymi etapami edukacji, jak odróżnić trudności wynikające z dysleksji od innych trudności w uczeniu się. W kolejnych modułach uczestnik kursu poznaje potencjalne trudności oraz techniki pomocne w nauczaniu słownictwa i gramatyki, rozumieniu ze słuchu i mówieniu oraz czytaniu i pisanu. Ponadto

kurs dostarcza praktycznej wiedzy na temat technik akomodacji, pozwalających na dostosowanie procesu nauczania do uczniów z dysleksją, oraz technik oceniania. Każdy z 10 modułów kończy się testem cząstkowym, a na zakończenie kursu uczestnicy piszą test z całości. Intensywny kurs nauczania języka angielskiego uczniów z dysleksją jest prowadzony w wersji tzw. kursu *face-to-face*, czyli kursu stacjonarnego, można również poznać zagadnienia objęte kursem za pomocą e-learningu, w którym wszystkie testy uczestnik pisze on-line. Kurs stacjonarny ma formę warsztatów prowadzonych aktywizującymi metodami, angażującymi uczestników do czynnego udziału.

Jako uczestnik tegorocznej edycji takiego kursu w Lublanie, którego dodatkowym atutem było to, że odbywał się w międzynarodowej grupie pozwalającej na wymianę doświadczeń i porównanie sposobów wspierania uczniów z dysleksją w różnych krajach, zachęcam i zapraszam do wzięcia udziału w planowanych w nadchodzącym roku szkolnym warsztatach w ramach projektu DysTEFL, między innymi w RODN „WOM” w Katowicach.

Joanna Mazur jest konsultantem w Pracowni Rozwoju Zawodowego Nauczycieli w Regionalnym Ośrodku Doskonalenia Nauczycieli „WOM” w Katowicach.

Z oferty RODN „WOM” w Katowicach na rok szkolny 2016/2017

KURSY DOSKONALĄCE:

- > Bezpieczeństwo imprez szkolnych a odpowiedzialność nauczycieli i dyrektorów

> BHP:

- na zajęciach wychowania fizycznego
- na zajęciach WF i podczas imprez sportowych w kontekście odpowiedzialności nauczyciela

SKOLENIA RAD PEDAGOGICZNYCH:

- > Prawo w szkole (aspekty prawne i praktyczne), w tym:
 - ochrona danych osobowych
 - sytuacje kryzysowe i interwencyjne
 - narkotyki i przestępczość narkotykowa

- prawo w codziennej pracy wychowawcy
- opieka nad małoletnimi
- przestępczość dzieci i młodzieży
- przestępczość seksualna w szkole

Kontakt:

e-mail: kursy@womkat.edu.pl; **tel.:** 32 203 66 40; 32 259 98 85; **fax:** 32 203 66 56

⁴ <http://www.dystefl.eu/>

MATEMATYCZNA PRZYGODA Z ANGIELSKIM W GIMNAZJUM

BOŻENA CELIŃSKA

W czasach niebywalej popularności uczenia się i nauczania języków obcych wykorzystanie języka angielskiego w nauce matematyki staje się naturalne i celowe. Konkursy matematyczne, zajęcia koła matematycznego czy fragmenty lekcji matematyki, a nawet zajęć wyrównawczych, można uatrakcyjnić zadaniami (o odpowiednim do rodzaju zajęć poziomie) w języku angielskim.

Dziesięć lat temu, zafascynowana już od jakiegoś czasu nauką języka angielskiego, zaproponowałam zespołowi nauczycieli matematyki gimnazjum, w którym pracuję, temat (właśnie planowanego przez zespół) konkursu miejskiego dla gimnazjalistów: **Z angielskim po świecie matematyki.**

I tak oto moja przygoda z językiem angielskim nabrała nowego, matematycznego wymiaru. Praca nad angloskójzyczną częścią konkursu zmobilizowała mnie do systematycznej nauki języka i uzyskania średnio zaawansowanego poziomu jego znajomości co, jako nauczyciel matematyki z ponad trzydziestoletnim stażem pracy, uważam za swój sukces. Mój udział w tym polsko-angielskim przedsięwzięciu polega między innymi na przygotowaniu zadań konkursowych w języku angielskim – sześciu zadań testowych do pierwszej części konkursu oraz trzech, własnego pomysłu zadań do części drugiej, drużynowej. Były to:

- > krzyżówki z odpowiedzią i sentencją lub definicją pojęcia matematycznego (hasła krzyżówki) do przetłumaczenia na język polski (*A crossword with an answer. Write down the answer of the crossword and translate this sentence into polish*),
- > zadania na dobieranie pasujących do siebie pojęć w języku angielskim (*Each name on the right matches the name on the left. Find the matches*),

- > zadania prawda – fałsz, polegające na ocenie prawdziwości twierdzeń, hipotez lub definicji podanych w języku angielskim (*write false or true*).

Forma autorskich zadań w języku angielskim, począwszy od pierwszej jego edycji, nie zmieniła się, co jednak nie przesądza o ewentualnej zmianie typów zadań w przyszłości.

Tworzenie matematycznego tekstu w języku angielskim okazało się dość trudnym zadaniem dla osoby średnio znającej język obcy. Początkowo w swojej pracy korzystałam między innymi z zamieszczanych w „Matematyce” zestawów słownictwa matematycznego w języku angielskim i popularnych słowników, wybierając niektóre potrzebne słówka i zwroty, czerpiąc też pomysły na całe zadania. Przeglądałam strony internetowe, czasami odnajdując potrzebne zwroty i definicje, a następnie je modyfikowałam. Dzięki uprzejmości i chęci współpracy koleżanki, nauczycielki języka angielskiego, zadania były sprawdzane pod względem poprawności językowej, co dawało mi duży komfort pracy. Z ekspertem – nauczycielem języka angielskiego – współpracuję nadal przy okazji każdej nowej edycji konkursu.

Z czasem samodzielne tworzenie zadań stało się znacznie prostsze. W późniejszym okresie, opracowując zadania do obu części konkursu, posiłkowałam się różnymi matematycznymi słownikami internetowymi i *Angielsko-polskim słownikiem matematycznym* (Wyd. Naukowo-Techniczne), porównując tłumaczenia pojęć matematycznych. Teraz zamierzam prześledzić treści zadań i słownictwo w jakimś oryginalnym podręczniku matematyki w języku angielskim, porównać z nimi swoje zadania, wyciągnąć wnioski i je wdrożyć w następnych edycjach konkursu. Gdyby sięgnięcie do dowolnego angielskiego podręcznika matematyki byłoby pierwszą czynnością w przy-

gotowywaniu zadań, to praca byłaby wówczas może łatwiejsza, a zadania – lepiej sformułowane, ale czy dałaby mi tyle samo satysfakcji...?

Podczas pierwszych edycji konkursu uczniowie otrzymywali (na miesiąc przed dniem konkursu) tylko zakres materiału dotyczącego zadań w języku angielskim. Zapoznanie uczniów z angielskim słownictwem było głównie zadaniem nauczyciela języka angielskiego. Od czterech lat uczniowie dysponują minisłownikiem angloskójzycznym, w którym znajdują się wykorzystywane przeze mnie do tworzenia zadań pojęcia matematyczne. To udoskonalenie (i ułatwienie!) przynosi lepsze efekty, gdyż uczniowie mogą korzystać z konkretnej bazy słownictwa, mają w rezultacie większe poczucie pewności siebie.

Wyobrażam sobie, iż uczeń przygotowujący się do udziału w konkursie wypisuje najważniejsze pojęcia matematyczne z podanych w regulaminie działów nauczania matematyki w szkole, następnie szuka ich angielskich odpowiedników i je przyswaja. Z moich kilkuletnich obserwacji wynika, iż uczestnicy prezentują zróżnicowany poziom w zakresie posługiwania się językiem obcym. Warto dodać, iż część konkursowa w języku angielskim w pierwszych latach organizacji konkursu była oceniana przez uczniów jako trudna, jednak sądząc po wynikach uzyskiwanych przez uczniów obecnie, wydaje się już być bardziej przyjazna uczestnikom. Nie zmienia to jednak mojego poczucia niepewności, czy:

- > matematyczna jakość zadań w języku angielskim nie budzi zastrzeżeń?
- > poziom trudności tych zadań jest odpowiedni dla uzdolnionych językowo i matematycznie drugoklasistów?
- > czy ograniczyć zakres słownictwa angielskiego wykorzystywanego w każdej edycji konkursu?
- > czy...?
- > czy...?

Wątpliwości jest wiele, ale według znanej wszystkim maksymy, nie popełnia błędów tylko ten, kto nic nie robi...

Poniżej zamieszczam przykładowe autorskie konkursowe zadania testowe dla dwuosobowych drużyn. Zadania tworzone na konkurs zamierzam zacząć wykorzystywać od czasu do czasu podczas lekcji matematyki, zapoznając naj-

pierw uczniów z niewielkimi zakresami słownictwa matematycznego w języku angielskim (być może we współpracy z nauczycielami języka angielskiego), adekwatnymi do rozwiązywanych zadań.

Myślę też o zaproponowaniu nauczycielowi angielskiego zadawania (oczywiście co jakiś czas) wspólnej,

matematyczno-angielskiej, dodatkowej pracy domowej chętnym uczniom, ocenianej dwuaspektowo. Ponadto w niektórych klasach mogą przeprowadzić wewnątrzklasowe matematyczno-angielskie minikonkursy... A może moi uczniowie mogliby samodzielnie opracować ciekawe zadania i przygotować

matematyczno-angielski projekt edukacyjny?

Zachęcam zatem nauczycieli i uczniów do eksperymentowania z dowolnym językiem obcym w matematyce i zapraszam do udziału w matematycznej przygodzie z angielskim nie tylko w gimnazjum!

Przykładowe zadania testowe

- Which Roman numeral represents the $\frac{(-10)^5 \cdot 5^3 \cdot 10^7 \cdot 2^4}{(-2)^3 \cdot (-5)^2}$ number?
A. L B. D C. M D. C
- The diagonal of a square equals 8 cm. How much bigger is the diagonal than the side of this square?
A. $4\sqrt{2}$ times B. $8\sqrt{2}$ times C. 2 times D. $\sqrt{2}$ times
- The difference between the biggest prime number which is smaller than 100 and the smallest prime number equals:
A. 96 B. 99 C. 95 D. 97
- The measure of an angle of a right triangle is 60° . The hypotenuse of this triangle is $6\sqrt{3}$ cm. The area of the triangle equals:
A. 27 cm^2 B. $13\sqrt{3} \text{ cm}^2$ C. $\frac{27\sqrt{3}}{2} \text{ cm}^2$ D. $\frac{13\sqrt{3}}{2} \text{ cm}^2$
- First, my mother's salary has grown by 15%, next - by 20%. Finally the salary has grown by:
A. 38% B. 35% C. 17.5% D. 135%
- The sum of all prime numbers, which are less than 10, equals:
A. 15 B. 18 C. 24 D. 17
- The distance between two towns is 200 miles. How far apart would they be on a map with a scale of 2,5cm : 12,5 miles?
A. 40 m B. 16 cm C. 4 dm D. 0,16 dm
- Kasia thinks of a number. She doubles it, then adds 12. Then she squares the result and tells the answer to Basia: 576. What number is Kasia thinking of?
A. -6 B. -18 C. 24 D. -48
- The formula $V = \frac{1}{3}\pi r^2 h$ is used to calculate the volume of a cone. Rearrange the formula to make h the subject. Choose the correct answer.
A. $h = \frac{3V}{\pi r^2}$ B. $h = 3V - \pi r^2$ C. $h = \frac{V}{3\pi r^2}$ D. $h = 3V \cdot \pi r^2$
- What is the size of an exterior angle in a regular octagon?
A. 135° B. 225° C. 45° D. 180°

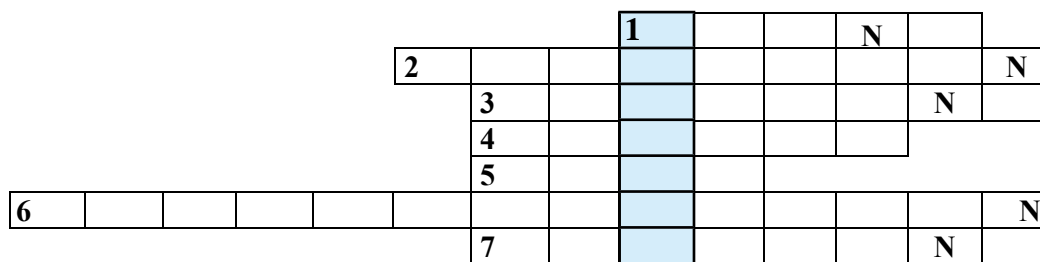
Przykładowe zadania dla drużyn

Zadania typu: A crossword with an answer

Zadanie 1.

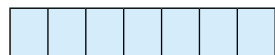
I. Solve this crossword and read the answer

- A - the set of points
- For example: subtraction, addition, etc.
- The number resulting from the division of one number by another
- The absolute value (in other words, like in Polish)
- The sign of one basic operation in the elementary mathematics
- $7 \cdot 5$
- This polygon has eight angles

II. Write down the answer of the crossword and translate this sentence into Polish:

There are many meanings of this word, but in mathematics,

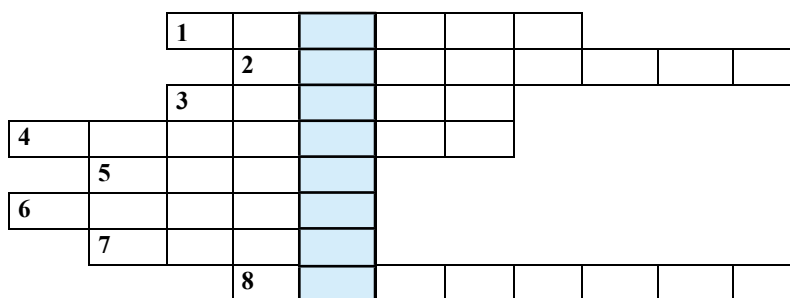

is the result of multiplying.

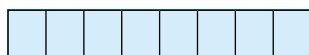
Zadanie 2.

I. Solve this crossword and read the answer

1. It goes from the centre of the circle to any point on the edge
2. It may be between a point and a line or between two houses
3. „Less” than space
4. A polyhedron from Egypt
5. It has a round base and one vertex
6. An element of a straight line
7. A Rubik’s solid
8. A polygon with 3 sides

II. Write down the answer of the crossword and translate this sentence into Polish:

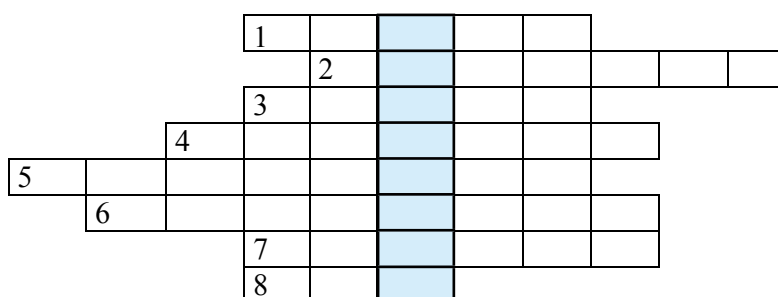
goes from one side to the other of a circle, passing through the centre.

It is the longest chord.

Zadanie 3.

I. Solve this crossword and read the answer

1. A cube has twelve
2. R..... polygons are made up from equal sides and angles
3. May be shorter than a diameter
4. For example a part of a circle, a part of a line etc.
5. The result of the division
6. A of a complicated and complex mathematical problem
7. This is an element of a polyhedron (a point)
8. A figure longer than a segment and shorter than a straight line

II. Write down the answer of the crossword and translate this sentence into Polish:

Someone who has mastered

--	--	--	--	--	--	--	--

 ,

always surpasses others and is distinguished by an exceptional skill. Blaise Pascal¹

▶ Przykładowe zadania typu: Each name on the right matches the name on the left. Find the matches

Zadanie 1.

A – a solid of revolution
B – a leg
C – a minuend
D – a pyramid
E – a symmetry

1 – a mirror
2 – subtraction
3 – a cone
4 – an isosceles triangle
5 – a vertex

A	B	C	D	E

Zadanie 2.

A – an edge
B – a point of contact
C – an arc
D – a solid of revolution
E – a bisector

1 – a circle
2 – a polyhedron
3 – a cylinder
4 – an angle
5 – a tangent

A	B	C	D	E

Zadanie 3.

A – a term
B – a power
C – a polygon
D – a monomial
E – a numerator

1 – a coefficient
2 – concave
3 – a fraction
4 – addition
5 – an exponent

A	B	C	D	E

▶ Przykładowe zadania typu: Write false or true

Zadanie 1.

1.	Zero is the smallest natural number but it is not prime number.	
2.	D in a system of Roman numbers equals 50.	
3.	There are nine digits in an Arabic numeral system.	
4.	A pentagon has as many diagonals as sides.	
5.	$LCM(12,18) = 72$	
6.	$GCD(12,18) = 6$	
7.	Each composite number is an even number.	

Zadanie 2.

1.	A pentagon has ten diagonals.	
2.	Sides of a rectangle, which area is 256 cm^2 , are 160 dm and 1,6 mm.	
3.	A cross-section of a ball is a ring.	
4.	A measure of a concave angle always equals less than 180°	
5.	A sum of all angles of polygon with 35 diagonals equals 1440° .	
6.	The circumcenter of a circumcircle of a triangle always belongs to the triangle.	
7.	Figures symmetrical relative to a point are not the same size.	

Zadanie 3.

1.	A protractor is used to measure and draw angles.	
2.	A pair of compasses shows the directions of the world.	
3.	A ruler is a new mathematical game.	
4.	A set-square is used to draw right angles.	
5.	There are more than 5 different nets of a cube.	
6.	$0, (9) \text{ } abc = abc$	
7.	The circumference equals $2\pi r$ (when r stands for a radius).	

Bożena Celińska jest nauczycielem matematyki w Gimnazjum nr 4 w Dąbrowie Górniczej.

¹ Moje tłumaczenie znanej myśli wielkiego matematyka.

EKSPERYMENT, DOŚWIADCZENIE, OBSERWACJA

jako metody aktywizujące i pobudzające rozumowanie

BARBARA ŚWIĄTEK

Nie zmuszaj dzieci do aktywności, lecz wywołaj ich aktywność. Nie każ myśleć, lecz stwórz warunki do myślenia. Nie żądaj, lecz przekonuj. Pozwól dziecku pytać i powoli rozwijaj jego umysł tak, aby samo chciało wiedzieć. (Janusz Korczak)

Te słowa wypowiedziane przez znakomitego pedagoga powinny być mottem w pracy wszystkich nauczycieli, którzy chcą zmienić szkołę, a szczególnie sposób nauczania biologii i przyrody. Myśl ta w prosty sposób charakteryzuje współczesne trendy edukacyjne, które zalecają aktywny udział ucznia w procesie dydaktycznym. Jest to ważne szczególnie w nauczaniu biologii i przyrody, gdyż głównym celem tych przedmiotów powinno być empiryczne oraz holistyczne poznawanie otaczającego nas środowiska, praw nim rządzących oraz ich odniesienia do budowy i funkcjonowania człowieka.

Kilka słów o metodach nauczania

Według prof. W. Stawińskiego, metodą nauczania: *nazywamy zwykle określony, sprawdzony, celowo i systematycznie stosowany sposób kierowania przez nauczyciela procesem uczenia się uczniów, zmierzający do osiągnięcia zakładanych celów w zakresie wiadomości, umiejętności i postaw*. Każdy nauczyciel musi zdawać sobie sprawę z tego, że wykorzystując daną metodę powinien ją zastosować w określonych warunkach dydaktycznych w taki sposób, aby wzbudzić aktywność poznawczą uczniów.

Dobór metod nauczania jest ściśle związany z zastosowaniem strategii kształcenia. Według W. Okonia, stra-

tégia kształcenia jest bardzo ogólnie zarysowanym tokiem kształcenia, zależnym od ogólnych założeń, celów i zadań procesu dydaktycznego. Strategiom służą różne, odpowiednio dobrane metody nauczania i podporządkowane im toki lekcji.

W. Okoń wyróżnia cztery podstawowe typy strategii. Należą do nich:

1. Strategia **A** (asocjacyjna) – nauczyciel przekazuje uczniom gotową wiedzę, którą mają sobie przyswoić.
2. Strategia **P** (problemowa) – nauczyciel organizuje warunki pracy umożliwiające uczniom samodzielne zdobywanie wiedzy przez rozwiązywanie problemów.
3. Strategia **O** (operacyjna) – nauczyciel organizuje działanie uczniów obejmujące czynności manualne i intelektualne.
4. Strategia **E** (emocjonalna) – opiera się na rozwijaniu procesów emocjonalnych.

Wprowadzając treści programowe z biologii i przyrody, stosuje się wszystkie wymienione strategie, do których dobiera się odpowiednio metody nauczania. Najkorzystniejsze są jednak strategie **O** i **P**, opierające się na odkrywaniu i działaniu. Do ich realizacji wykorzystuje się metody badawcze i obserwacyjne. Prowadzą one do opamiętowania przez uczniów zarówno umiejętności podstawowych, jak i złożonych. Do umiejętności podstawowych, które są doskonałe przez uczniów, możemy zaliczyć:

- > planowanie doświadczenia, eksperymentu i obserwacji oraz ich przeprowadzenie,
- > formułowanie i interpretowanie wniosków,

- > przewidywanie wyników doświadczeń i eksperymentów,
- > wyjaśnianie związków przyczynowo-skutkowych,
- > dobór racjonalnych argumentów.

Do zdobywanych i doskonalonych umiejętności złożonych natomiast możemy zaliczyć umiejętności:

- > logicznego myślenia,
- > planowania,
- > rozumowania,
- > poprawnego wnioskowania,
- > rozróżniania faktów od potocznych opinii.

Metoda naukowa

Metoda naukowa to ogół czynności i sposobów postępowania niezbędnych do rozwiązywania problemów. Opiera się ona na kilku podstawowych etapach, które należy na początku przedstawić uczniom i dokładnie je omówić. Ułatwi to uczniom zrozumienie założeń doświadczeń i eksperymentów. W tym celu można wykorzystać schemat z następnej strony.

Obserwacja

Metoda obserwacji może wystąpić w dwóch wariantach:

- > obserwacja bez interwencji – obejmuje opis naturalnych zjawisk bez interwencji badacza,
- > obserwacja z interwencją – obejmuje opisy sytuacji, w których badacz ingeruje spontanicznie w toku zadań.

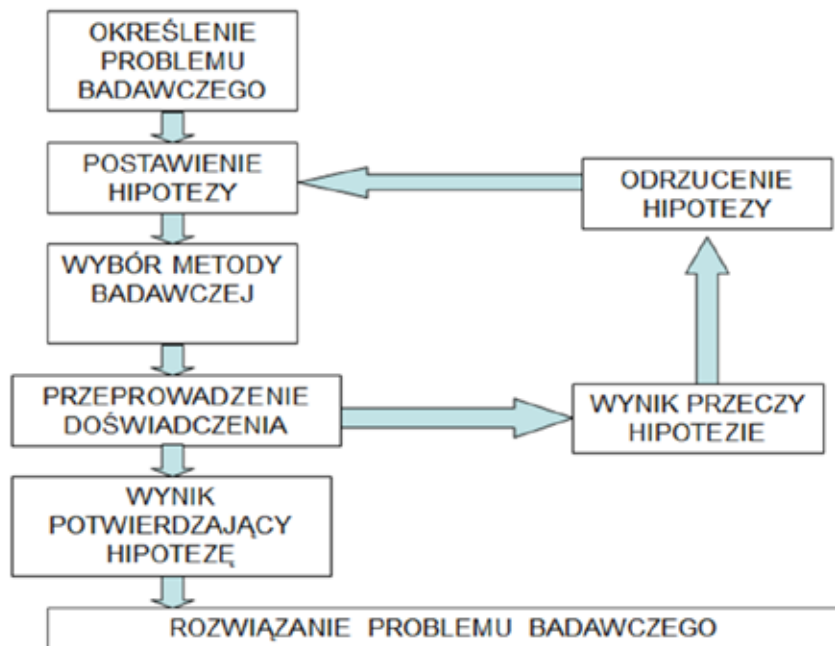
Obserwacja jako metoda pracy jest bardzo często wykorzystywana na lekcjach biologii i przyrody zarówno w czasie zajęć w sali lekcyjnej, jak i w terenie.

Eksperyment

Pierwsze lekcje nie powinny zawierać niczego poza tym, co jest eksperymentalne i interesujące do zobaczenia. Ładny eksperyment jest sam w sobie bardziej wartościowy niż dwadzieścia wzorów wydobytych z naszych umysłów. (Albert Einstein)

Według Immanuela Kanta eksperyment jest swego rodzaju pytaniem zadany naturze przez teorię.

W naukach przyrodniczych eksperyment jest głównym źródłem wiedzy. Technika przeprowadzania eksperymentów opiera się na umiejętnej kontroli jego przebiegu lub dokładnym określeniu obszarów jego działania.

Planowanie eksperymentu jest trudne, gdyż powinien on:

- > być prosty w wykonaniu,
 - > dawać jednoznaczną lub najbardziej jednoznaczną odpowiedź potwierdzającą lub negującą badaną teorię.
- Etapy przeprowadzenia eksperymentu są takie same, jak na powyższym schemacie.

Wykonanie eksperymentu może odbywać się w różny sposób, np.:

- > nauczyciel wykonuje eksperyment samodzielnie (pokaz nauczycielski) – uczniowie jedynie obserwują przebieg i efekty,
- > nauczyciel wykonuje eksperyment wspólnie z uczniami, którzy mu asystują,
- > uczniowie wykonują eksperyment samodzielnie,
- > uczniowie wykonują eksperyment pracując w grupach,
- > uczniowie wykonują eksperyment samodzielnie w domu, a do szkoły przynoszą jedynie opisy i wnioski.

Doświadczenie

Doświadczenie to nie tylko nudna obserwacja czy skomplikowane wyjaśnienia. To zarówno twórcze myślenie, jak i dobra zabawa. (Albert Einstein)

Doświadczenie to pojęcie składające się z wiedzy lub umiejętności w obserwacjach pewnych rzeczy, wydarzeń, uzyskiwanych poprzez zaangażowanie w ujawnianie tych rzeczy lub wydarzeń. Jest blisko związane z eksperymentem. Wiedzę opartą na doświadczeniu nazywa się wiedzą empiryczną.

Metoda laboratoryjna

Metoda laboratoryjna opiera się na doświadczeniu, eksperymentach oraz obserwacji. W czasie pracy laboratoryjnej możemy wyróżnić trzy główne etapy pracy nauczyciela, konieczne do uzyskania jak najlepszych efektów (wg prof. W. Stawińskiego):

1. Zapoznanie się z treścią podstawy programowej, poradników metodycznych, opisami ćwiczeń, eksperymentów.
2. Zgromadzenie: odpowiedniej liczby materiałów do ćwiczeń, przyrządów, odczynników, żywych okazów lub innego materiału biologicznego, instrukcji ćwiczeń, kart pracy. Zapewnienie właściwej organizacji pracy i bezpieczeństwa uczniom.
3. Przemyślenie sprawnej organizacji zajęć. Dobrą formą przygotowania zajęć jest przeprowadzenie próbnych obserwacji przez nauczyciela zaplanowanych ćwiczeń, doświadczeń i eksperymentów.

W czasie pracy metodą laboratoryjną należy zapewnić jak najwyższy stopień samodzielności i aktywności uczniów oraz możliwość prowadzenia ćwiczeń *równym frontem*. Nie zaleca się wykonywania w czasie lekcji różnych ćwiczeń przez poszczególnych uczniów. Każde zajęcia laboratoryjne powinny zawierać nawiązania do informacji teoretycznych dotyczących badanych zagadnień.

Przed przystąpieniem do eksperymentu, doświadczenia należy:

- > sformułować problem badawczy,
- > postawić hipotezę badawczą.

W celu usprawnienia pracy na zajęciach nauczyciel powinien przygotować kartę pracy oraz instrukcje doświadczeń i eksperymentów. Instrukcja wykonania doświadczenia powinna obejmować:

- > plan doświadczenia lub eksperymentu,
- > wykaz potrzebnych materiałów i przyrządów potrzebnych do przeprowadzenia doświadczenia lub eksperymentu,
- > projekt arkusza badawczego,
- > określenie próby badawczej i kontrolnej,
- > określenie próby pozytywnej i negatywnej eksperymentu.

Przykładowa karta pracy:

1. Tytuł doświadczenia:
2. Problem badawczy:
3. Hipoteza:
4. Przebieg doświadczenia:
5. Próba badawcza:
6. Próba kontrolna:
7. Wynik doświadczenia:
8. Wniosek:

Po zakończeniu eksperymentu lub doświadczenia należy przeprowadzić analizę wyników, spostrzeżeń i wniosków z wykonanego doświadczenia lub eksperymentu. Pomocne na tym etapie pracy mogą być następujące pytania:

- > Czy we wszystkich grupach hipoteza znalazła potwierdzenie? Jeśli nie, to dlaczego?
- > Cemu służyła kontrola pozytywna?
- > Cemu służyła kontrola negatywna?
- > Czy wszystko przebiegało zgodnie z naszymi oczekiwaniami?
- > Czy wystąpiły jakieś trudności w czasie przeprowadzania doświadczenia?

Jak sformułować problem badawczy i hipotezę?

Odpowiedź na to pytanie nie jest łatwa. Należy pamiętać o tym, aby temat doświadczenia nie sugerował wyniku jego rozwiązania; nie powinien też dawać żadnych informacji na ten temat. Równocześnie problem badawczy nie może być zbyt błahy, a odpowiedź dostępna w podręczniku szkolnym, gdyż zadanie nie zmobilizuje uczniów do eksperymentowania.

Problem badawczy możemy sformułować w formie pytania, np.:

- > Czy?
- > Jak?
- > Czy wpływa na?
- > Czy istnieje wpływ na?
- > Czy istnieje zależność między a?
- > Jaki jest wpływ na? lub w postaci równoważnika zdania albo zdania oznajmującego, np.:
- > Wpływ(czegoś).....na(coś)....
- > Badanie przebiegu
- > Zależność między a
- > Wykrywanie(czegoś) w(czegoś).....

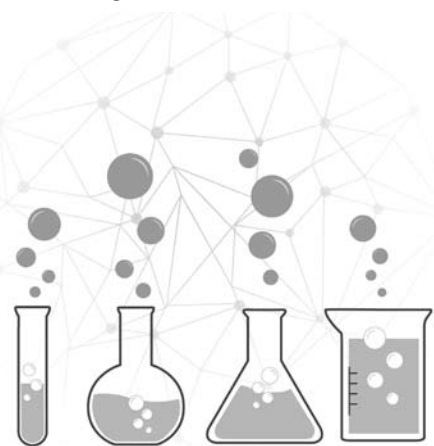
Formułowana hipoteza musi być zgodna z opracowanym wcześniej problemem badawczym. Jest ona sformułowana zawsze w formie zdania oznajmującego. Jest propozycją odpowiedzi na pytanie, jeśli problem badawczy był postawiony w formie pytania, lub werbalizacją przypuszczeń. Hipoteza może być potwierdzająca lub zaprzeczająca. Oto przykładowe formy sformułowania hipotezy:

- > (Coś)wpływa na(coś).
- > W znajduje się
- > Im tym

Rola ucznia w przygotowaniu i przeprowadzeniu doświadczenia lub eksperymentu jest istotna, gdyż uczeń staje się stroną aktywną, a dzięki działaniu ma potrzebę wykonania doświadczenia. W przebiegu doświadczenia obserwuje, poszukuje, porównuje, bada, eksperymentuje, analizuje, dokonuje syntezy, poszukuje cech wspólnych i różniących. Te wszystkie czynności pobudzają go do kreatywnego myślenia oraz zaangażowania emocjonalnego, co pobudza naturalne zainteresowanie możliwością działania, a w konsekwencji pełniejsze i trwalsze opanowanie treści nauczania. Zgodnie z sentencją: *Co usłyszę, zapomnę. Co zobaczę, zapamiętam. Co zrobię, zrozumie.*

Niepowodzenia w przebiegu doświadczenia powinny nasuwać wątpliwości co do słuszności uogólnienia naukowego. Nie powinny dyskwalifikować doświadczenia czy eksperymentu, gdyż mogą stać się okazją do przeprowadzenia *burzy mózgów* na temat tego, co takiego zrobiliśmy źle, że doświadczenie się nie powiodło. Może być przyczynkiem do przewidywania potencjalnych trudności w doświadczeniach, a także przyczynić się do zminimalizowania błędów w kolejnym doświadczeniu.

Rola nauczyciela w przygotowaniu i przebiegu eksperymentu lub doświadczenia zmienia się w stosunku do innych metod pracy. Z reguły nauczyciel staje się osobą kierującą pracą uczniów. Dostarcza możliwości poznawania przyrody i wykorzystania przez uczniów zdobytej wcześniej wiedzy teoretycznej w praktyce. Doprowadza do sytuacji problemowej i pomaga ją rozwiązać, lecz nie daje gotowych odpowiedzi. Kontroluje też przebieg eksperymentu, dokładnie też zna obszary, które nie podlegają jego ścisłej kontroli. Podaje właściwe i ścisłe instrukcje, którymi ukierunkowuje prace uczniów. Zwraca uwagę na ważne elementy eksperymentu oraz zbiera i porządkuje wnioski opracowane przez uczniów. W końcowej fazie ocenia dokładność i poprawność poprowadzonego działania.

W grupie czy samodzielnie?

W metodzie badawczej można stosować różne formy pracy: zarówno pracę indywidualną, jak i grupową. Każda z nich ma zarówno plusy, jak i minusy, jej efektywność zależy od wielu czynników. Znając klasę, nauczyciel sam powinien zdecydować o wyborze formy pracy.

Praca w grupie wpływa na zmianę stosunku ucznia do szkoły, pomaga w osiąganiu lepszych wyników w nauce oraz zwiększa wewnętrzną motywację ucznia. Metoda ta sprawdza się również w pracy z uczniami nieśmiałymi, o niskiej samoocenie, gdyż daje możliwość wypowiedzenia się w mniejszej grupie, nie na forum klasy. Uczniowie ci czują się w takich sytuacjach pewniej i łatwiej przekonują się do posiadanych kompetencji. Praca w grupach musi być przez nauczyciela dobrze przygotowana. Powinien on na początku jasno określić swoje oczekiwania, ograniczenia i granice tolerancji. Nauczyciel musi

cały czas kontrolować grupę, przebieg eksperymentu, zwracać uwagę na bezpieczeństwo i dyscyplinę pracy. Należy upewnić się, że uczniowie mają dostęp do wszystkich materiałów niezbędnych do pracy oraz odpowiednie miejsce na wykonanie zadania. Wszystkich uczniów należy traktować jednakowo i sprawiedliwie. Ważna jest właściwa organizacja grup, tj. dobór uczniów, przydział konkretnych zadań. Trzeba pamiętać, aby liderzy klasowi nie grali tych samych ról w grupach. Nauczyciel powinien zadbać o zapewnienie uczniom czasu na porównanie wyników.

Do zalet pracy w grupach możemy zaliczyć:

- > generowanie większej liczby pomysłów,
- > różnorodność talentów w grupie, umożliwiającą przydział zadań odpowiadający kompetencjom poszczególnych uczniów,
- > możliwość dzielenia się pomysłami i wyłapywania tych najlepszych,
- > wspólną odpowiedzialność za przeprowadzone doświadczenie, eksperyment – pełni to funkcję motywującą,
- > możliwość zrobienia bardziej skomplikowanego projektu, wymagającego większego nakładu pracy, niż bylibyśmy w stanie zrobić samodzielnie,
- > możliwość pracy w otoczeniu innych osób,
- > bardziej wydajną i efektywną pracę w przypadku prostych zadań.

Do negatywnych stron pracy w grupach możemy niewątpliwie zaliczyć:

- > możliwość pojawienia się konfliktów między uczniami,
- > trudności z utrzymaniem dyscypliny,
- > unikanie odpowiedzialności przez niektórych uczniów,
- > trudności w sprawiedliwej ocenie. Pomimo trudności pracę w grupach możemy przeprowadzić z sukcesem, gdy:
- > dokładnie wyjaśnimy zadanie,
- > dobrze zorganizujemy pracę grupy,
- > podamy przykłady zadań lub je zademonstrujemy,
- > będziemy cały czas obecni wśród uczniów.

Praca indywidualna ucznia ma również pewne zalety, a mianowicie:

- > eliminuje konflikty z członkami zespołu oraz daje możliwość:
- > wzięcia pełnej odpowiedzialności za swoją pracę,
- > pracy we własnym tempie,
- > samodzielnego podejmowania decyzji.

Podsumowanie

- > Nie bójmy się eksperymentować!
- > Nie bójmy się przeprowadzać doświadczeń, które przyjdą nam do głowy!

- > I nie przejmujemy się tym, że nie potrafimy ich wyjaśnić naukowo!

Bibliografia

1. Buchnic E., Żeber-Dzikowska I.: *Poradnik metodyczny. Biologia 1*. Nowa Era, Warszawa 2002.
2. *Dydaktyka biologii i ochrony środowiska*. Red. W. Stawiński. Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2006.
3. www.sfn.edu.pl/volvox/
4. www.dydaktyka.fizyka.umk.pl

Barbara Świątek jest nauczycielem biologii i przyrody w IV Liceum Ogólnokształcącym w Bytomiu oraz nauczycielem metodykiem tych przedmiotów.

Z oferty RODN „WOM” w Katowicach na rok szkolny 2016/2017**WARSZTATY:**

> Neurofizjologia w pracy psychologa i pedagoga: • Praca mózgu a neurotransmitery • Proces zapamiętywania/uczenia się > Warsztat pracy nauczyciela biologii i przyrody – niezbędne dokumenty	> Metody pracy na lekcjach przedmiotów przyrodniczych: • Metoda projektu na lekcjach biologii i przyrody • Obserwacja, doświadczenie, eksperyment w nauczaniu przedmiotów przyrodniczych • Zajęcia terenowe na lekcjach geografii, biologii

Kontakt:

e-mail: kursy@womkat.edu.pl; **tel.:** 32 203 66 40; 32 259 98 85; **fax:** 32 203 66 56

Z oferty RODN „WOM” w Katowicach na rok szkolny 2016/2017**SZKOLENIA DLA RAD PEDAGOGICZNYCH:**

> Nauka przyjemnością. Przegląd metod aktywizujących z wykorzystaniem komputera i Internetu	> Myślenie kreatywne – wspieranie rozwoju i talentów uczniów

Kontakt:

e-mail: kursy@womkat.edu.pl; **tel.:** 32 203 66 40; 32 259 98 85; **fax:** 32 203 66 56

RODN „WOM” W KATOWICACH ZAPRASZA:**KLUB LIDERA**

Klub działa od czerwca 1993 r.

Cele:

> integracja środowiska oświatowej kadry kierowniczej, > tworzenie sytuacji wsparcia, > wymiana doświadczeń, > wspólne rozwiązywanie aktualnych problemów,	> przekazywanie bieżących informacji, > poznanie nowości przydatnych w pracy dyrektora szkoły, > praca nad tematami wynikającymi z przyjętego w danym roku zakresu.

Adresat: oświatowa kadra kierownicza oraz wszyscy zainteresowani

Kontakt: Krzysztof Bednarek, Pracownia Zarządzania i Analiz Oświatowych

tel.: 32 258 13 97 w. 221,

e-mail: kbednarek@womkat.edu.pl

ZAPLANUJ SWOJĄ PRACĘ DYDAKTYCZNĄ

Przewodnik dla nauczycieli kształcenia zawodowego. Część II

MARIA KACZMAREK, DR JERZY KROPKA

Planowanie metodyczne

W pierwszej części przewodnika, w poprzednim numerze „Forum Nauczycieli”, napisaliśmy, że po zakończeniu pełnego cyklu kształcenia w szkołach ponadgimnazjalnych wskazane jest przeprowadzenie analizy realizowanych planów dydaktycznych. Rozpoczęliśmy od planowania kierunkowego i wynikowego (*co i na jakim poziomie*); kolejnym krokiem jest planowanie metodyczne (*jak*).

Planowanie metodyczne polega na projektowaniu przebiegu zajęć dydaktycznych umożliwiających uczniom uzyskanie przewidywanych osiągnięć edukacyjnych. Obejmuje lekcję lub cykl lekcji (jednostkę metodyczną) i zawiera:

- > określenie punktu wyjścia – niezbędnego poziomu wiedzy i umiejętności uczniów rozpoczynających realizację jednostki metodycznej (wymagania wstępne),
- > określenie punktu dojścia, tj. celu (celów), do jakiego lekcja ma doprowadzić,
- > przewidywanie czynności nauczyciela i uczniów,
- > zestawienie metod nauczania i uczenia się,
- > określenie środków dydaktycznych,
- > określenie form organizacyjnych pracy uczniów.

Planowanie metodyczne dla działu programowego (lub przedmiotu) warto rozpocząć od podzielenia go na

mnijšie fragmenty – spójne tematycznie jednostki metodyczne.

Jednostka metodyczna to zespół (układ) kolejnych jednostek lekcyjnych, stanowiący logiczny ciąg procesu dydaktycznego, zmierzający do przekazania (przyswojenia) wiadomości, kształtowania umiejętności i uzyskania sprawności w obrębie jednego tematu (wydzielonego fragmentu programu nauczania, który zakresem jest zbyt obszerny na jedną jednostkę lekcyjną) lub do osiągnięcia zamierzonego celu.¹

Pojedyncza lekcja pod względem treściowym jest więc często fragmentem większej całości. Proponujemy, aby plany metodyczne sporządzać oddzielnie dla każdej jednostki metodycznej. Tworzy ona pewną merytoryczną i metodyczną całość, więc planowanie metod pracy, ćwiczeń i zadań czy metod i kryteriów oceniania dla całej jednostki jest uzasadnione.

Każdej jednostce metodycznej należy też przyporządkować uszczegółowione cele kształcenia, dobrać materiał nauczania oraz określić liczbę godzin na realizację.

Planowanie metodyczne rozpoczynamy od analizy programu nauczania dla zawodu. Poniżej zamieszczamy fragment programu nauczania odpowiadający jednostce metodycznej.

Zawód: technik przemysłu mody

Przedmiot: Organizacja produkcji odzieży

Dział: Organizowanie procesu technologicznego w krojowni

Temat jednostki metodycznej: Rozkrój materiałów odzieżowych

Efekt / efekty kształcenia	Uszczegółowione efekty kształcenia Uczeń po zrealizowaniu zajęć potrafi:	Materiał nauczania	Liczba godzin
> BHP (7): organizuje stanowisko pracy zgodnie z obowiązującymi wymaganiami ergonomii, przepisami BHP, ochrony przeciwpożarowej i ochrony środowiska; > OMZ(2): dobiera osoby do wykonywania przydzielonych zadań; > PKZ – > (A.ae) (8): określa zasady pracy w krojowni (...); > A.74.1(7): planuje proces rozkroju materiałów odzieżowych; > A.74.1(8): dobiera metody i techniki rozkroju materiałów odzieżowych; > A.74.1(9): dobiera maszyny oraz urządzenia rozkroju materiałów odzieżowych	• BHP(7)3: zorganizować stanowisko pracy w krojowni • OMZ(2)1: dobrać osoby do wykonywania rozkroju materiałów • PKZ(A.ae)(8)1: określić zakres prac związanych z rozkrojem materiałów • A.74.1(7)1: zaplanować kolejność prac związanych z rozkrojem materiałów • A.74.1(7)2: wykonać pracę zgodnie z przydzielonym zadaniem • A.74.1(8)1: dobrać techniki kroju w zależności od rodzaju materiałów odzieżowych • A.74.1(9)1: dobrać maszyny, urządzenia i narzędzia do rozkroju materiałów • A.74.1(9)2 obsłużyć narzędzia do rozkroju • A.74.1(9)3 dokonać rozkroju materiałów przeznaczonych do szycia wyrobów odzieżowych • A.74.1(9)4 dokonać oceny jakości wykrojów elementów wyrobów odzieżowych • A.74.1(9)5 oznaczyć wykroje • A.74.1(9)6 skompletować wykroje	• Dokumentacja organizacyjno-produkcyjna. • BHP w krojowni.	30

¹ Cz. Plewka: *Metodyka nauczania teoretycznych przedmiotów zawodowych*. WiZP, Instytut Technologii Eksploatacji, Radom 1999.

Następnym krokiem w opracowaniu jednostki metodycznej jest określenie:

- > wymagań wstępnych;
- > ćwiczeń (zadań) kształtujących umiejętności;
- > warunków osiągnięcia efektów kształ-

cenia, w tym form organizacyjnych i środków dydaktycznych;

- > metod pracy uczniów;
- > propozycji metod sprawdzania efektów kształcenia oraz kryteriów oceniania;

> sposobów indywidualizacji pracy uczniów.

Można to zapisać np. w formie tabeli jak poniżej.

Jednostka metodyczna:

Rozkrój materiałów odzieżowych

Uszczegółowione efekty kształcenia Po zrealizowaniu zajęć uczeń potrafi:	Kategoria	Poziom
• BHP(7)3: zorganizować stanowisko pracy w krojowni;	P	C
• OMZ(2)1: dobrać osoby do wykonywania rozkroju materiałów;	P	B
• PKZ(A.ae)(8)1: określić zakres prac związanych z rozkrojem materiałów;	P	B
• A.74.1(7)1: zaplanować kolejność prac związanych z rozkrojem materiałów;	P	B
• A.74.1(7)2: wykonać pracę zgodnie z przydzielonym zadaniem;	P	C
• A.74.1(8)1: dobrać techniki kroju w zależności od rodzaju materiałów odzieżowych;	P	C
• A.74.1(9)1: dobrać maszyny, urządzenia i narzędzia do rozkroju materiałów;	P	C
• A.74.1(9)2: obsłużyć narzędzia do rozkroju;	P	C
• A.74.1(9)3: dokonać rozkroju materiałów przeznaczonych do szycia wyrobów odzieżowych;	PP	D
• A.74.1(9)4: dokonać oceny jakości wykrojów elementów wyrobów odzieżowych;	P	C
• A.74.1(9)5: oznaczyć wykroje;	P	C
• A.74.1(9)6: skompletować wykroje;	P	C

Wymagania wstępne: uczeń potrafi wykonać rysunek układu szablonów na materiale, zastosować zasady prawidłowego nakładu warstw materiału, wykonać nakład materiału.

Planowane ćwiczenia (zadania)

Wykrojenie elementów odzieży zgodnie z dokumentacją organizacyjno-produkcyjną:

A) pojedynczy nakład materiału dla jednego wyrobu odzieżowego

- > dobranie narzędzi tnących,
- > ocenienie jakości wykrojonych elementów,
- > oznaczenie wykrojów.

B) pojedynczy nakład materiału dla 2 – 3 sztuk wyrobów odzieżowych

- > dobranie narzędzi tnących,
- > ocenienie jakości wykrojonych elementów,
- > oznaczenie wykrojów,
- > skompletowanie wykrojów.

Formy organizacyjne: praca w zespołach 3-osobowych.

Środki dydaktyczne: nożyce ręczne i nożyce elektryczne do cięcia niewielkich nakładów materiałów odzieżowych.

Metody pracy: ćwiczenia praktyczne w warunkach rzeczywistych.

Metody sprawdzania efektów kształcenia oraz kryteria oceniania: obserwacja pracy ucznia podczas przygotowania i wykonywania rozkroju, karta pracy.

Dostosowania do potrzeb i możliwości uczniów: wykonywanie pracy pod nadzorem lidera zespołu i nauczyciela.

Uwagi o realizacji: uczniowie wykonują rozkrój materiałów na pojedynczych warstwach dla jednego asortymentu i dla 2 – 3 sztuk.

Komentarz

W planowaniu konieczne jest określenie punktu wyjścia – niezbędnego poziomu wiedzy i umiejętności uczniów rozpoczynających realizację jednostki metodycznej, czyli tzw. wymagań wstępnych, oraz punktu dojścia poprzez właściwy dobór ćwiczeń (zadań).

Nauczyciel powinien tak dobrać materiał nauczania, aby był on dostosowany do percepcji indywidualnej uczniów osiągających efekty kształcenia właściwe dla kwalifikacji.

Dostosowanie ćwiczeń (zadań) do potrzeb i możliwości uczniów może przyjmować różne formy:

- > zróżnicowanie ze względu na stopień trudności ćwiczeń (zadań),
- > zróżnicowane wsparcie udzielane uczniom przez nauczyciela,
- > zróżnicowanie samodzielności uczniów wykonujących ćwiczenie (zadanie),
- > wprowadzenie dodatkowego zadania.

Maria Kaczmarek jest konsultantem w Pracowni Edukacji Zawodowej i Międzykulturowej w Regionalnym Ośrodku Doskonalenia Nauczycieli „WQM” w Katowicach; dr Jerzy Kropka jest edukatorem kształcenia zawodowego, wieloletnim konsultantem RODN „WQM” w Katowicach.

POROZMAWIAJMY...

O BIBLIOTEKACH SZKOLNYCH

i ich umocowaniu

w wewnątrzszkolnym prawie

oświatowym

EWA JAKUBOWSKA

Joachim Lelewel, prawie dwa wieki temu, powiedział, że **biblioteka nie jest po to, by była w paki pozamykana, albo do ozdoby służąca, jest po to, by była powszechnie użytkowana**. Biblioteki szkolne spełniają tak sformułowane przesłanie w pełnej rozciągłości. Korzystają z nich uczniowie, nauczyciele, a czasem nawet rodzice uczniów, gdyż w mniejszych ośrodkach pełnią często funkcję centrów edukacyjno-informacyjnych.

Analizując przepisy obowiązujące go prawa trzeba zaznaczyć, że biblioteki szkolne w swojej organizacji i działalności muszą być zgodne z prawem dotyczącym funkcjonowania szkoły oraz tymi przepisami, które obowiązują w bibliotekach publicznych.¹

Podstawowe pytanie, które zadałam sobie, to: Czy w każdej szkole **musi** być zorganizowana biblioteka?

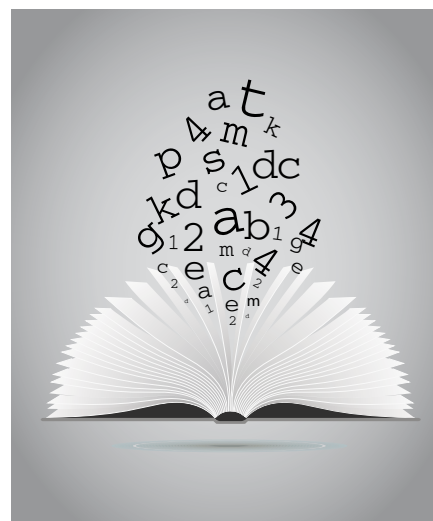
Owszem, tak.

Artykuł 67 Ustawy o systemie oświaty brzmi: *Do realizacji zadań statuto-*

wych szkoła publiczna powinna zapewnić uczniom możliwość korzystania [...] z biblioteki [...].

Według Słownika Języka Polskiego² słowo *powinien* oznacza między innymi *jest pożądane, konieczne [...]*, a więc wydawałoby się, że problem pozostaje otwarty. Nic podobnego. Ustawa o bibliotekach doprecyzowuje stan prawny i nie pozostawia żadnych wątpliwości. W artykule 22 napisano: *Biblioteki szkolne oraz biblioteki innych placówek systemu oświaty służą realizacji programów nauczania, edukacji kulturalnej i informacyjnej dzieci i młodzieży oraz kształceniu i doskonaleniu nauczycieli. W tym celu w każdej szkole publicznej jest prowadzona biblioteka szkolna.*

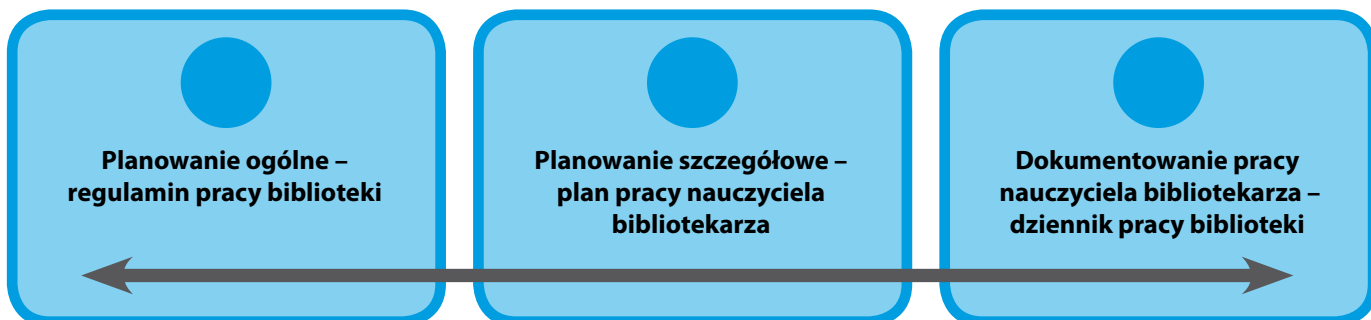
Organizacja biblioteki, a więc stworzenie z niej centrum informacyjno-kulturalnego, to złożony problem. Składają się na niego m.in. zagadnienia infrastrukturalne, merytoryczno-metodyczne i osobowo-organizacyjne.

Minister Edukacji Narodowej w jednym z rozporządzeń³ szczegółowo określa, jakie warunki musi spełniać pomieszczenie przeznaczone do celów edukacyjnych. Określono w nim m.in. wymagania dotyczące sprzętów, oświetlenia i temperatury. Organizację bibliotek reguluje częściowo Ustawa o bibliotekach. W artykule 12 napisano: *Zadania, organizację oraz szczegółowy zakres działania biblioteki wchodzącej w skład innej jednostki organizacyjnej określa regulamin nadany przez kierownika jednostki.*

Statut szkoły⁴, jako podstawowy dokument prawa wewnątrzszkolnego, powinien doprecyzowywać organizację biblioteki i zadania nauczyciela bibliotekarza, a szczególnie zasady tworzenia i obowiązywania regulaminu oraz planowania i dokumentowania pracy nauczyciela.

Spójność działań przedstawia poniższy schemat:⁵

¹ Ustawa z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty (Tekst jednolity Dz. U. z 2015 r. poz. 2156 ze zmianami), Ustawa z dnia 27 czerwca 1997 o bibliotekach (tekst jednolity Dz. U. z 2012 r. poz. 642 ze zmianami).

² <http://sjp.pwn.pl/szukaj/powinien.html>

³ Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 31 grudnia 2002 r. w sprawie bezpieczeństwa i higieny w publicznych i niepublicznych szkołach i placówkach (Dz. U. z 2003 r. nr 6 poz. 69 ze zmianami).

⁴ Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 21 maja 2001 r. w sprawie ramowych statutów publicznego przedszkola i publicznych szkół (Dz. U. z 2001 r. nr 61 poz. 624 ze zmianami).

⁵ Opracowanie autora.

Przepisy prawa nie określają szczegółowych wzorów tych dokumentów, a jedynie ogólne zarysy formy i treści. Każda szkoła powinna w nich zawrzeć takie zapisy, które będą oddawały indywidualny charakter placówki oraz jej potrzeby i możliwości.

Zgodnie z ogólnymi przepisami, biblioteka szkolna, a dokładniej – nauczyciel bibliotekarz – ma za zadanie:

- > udostępnianie książek i innych źródeł informacji;
- > tworzenie warunków do poszukiwania, porządkowania i wykorzystywania informacji z innych źródeł oraz efektywnego posługiwania się technologią informacyjną;
- > rozbudzanie i rozwijanie indywidualnych zainteresowań uczniów oraz wyrabianie i pogłębianie u uczniów nawyku czytania i uczenia się;
- > organizowanie różnorodnych działań rozwijających wrażliwość kulturową i społeczną;
- > współpracę z uczniami, nauczycielami, rodzicami i innymi bibliotekami.

Poprzednio obowiązujące przepisy ramowego statutu szkoły ponadpodstawowej określały bibliotekę jako pracownię szkolną. Pomimo że typ szkoły, do której prawo było adresowane, już nie istnieje, zapisy mogą stanowić inspirację dla autorów regulaminu. Myślę, że szczególnie warto zastosować poniższe sformułowania:

1. *Z biblioteki mogą korzystać uczniowie, nauczyciele i inni pracownicy szkoły, rodzice, a także inne osoby na zasadach określonych w statucie [...].*
2. *Pomieszczenie biblioteki powinno umożliwiać:*
 - > gromadzenie i opracowywanie zbiorów,
 - > korzystanie ze zbiorów czytelnicy,
 - > prowadzenie przysposobienia czytelniczo-informacyjnego uczniów w grupach i oddziałach.
3. *Godziny pracy biblioteki powinny umożliwiać dostęp do jej zbiorów podczas zajęć lekcyjnych i po ich zakończeniu.*

Artykuł 22aj Ustawy o systemie oświaty wskazuje ponadto, że:

1. *W bibliotece szkolnej są gromadzone podręczniki, materiały edukacyjne, materiały ćwiczeniowe i inne materiały biblioteczne.*
2. *Czynności związane z zakupem do biblioteki szkolnej podręczników, materiałów edukacyjnych, materiałów ćwiczeniowych i innych materiałów bibliotecznych oraz czynności związane z gospodarowaniem tymi podręcznikami i materiałami wykonuje dyrektor szkoły.*

Ważnym zagadnieniem prawnym, związanym z funkcjonowaniem biblioteki szkolnej są kwalifikacje nauczyciela, który może być w niej zatrudniony. Zgodnie z § 6 rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej⁶, nauczycielem bibliotekarzem może być osoba, która:

- > *ukończyła studia wyższe w zakresie bibliotekoznawstwa na poziomie wymaganym od nauczycieli danego typu szkoły lub rodzaju placówki oraz posiada przygotowanie pedagogiczne lub*
- > *posiada wykształcenie na poziomie wymaganym do zajmowania stanowiska nauczyciela w danym typie szkoły lub rodzaju placówki oraz posiada przygotowanie pedagogiczne, a ponadto ukończyła:*
 - a) *studia pierwszego stopnia w zakresie bibliotekoznawstwa lub zakład kształcenia nauczycieli w specjalności bibliotekoznawstwo lub*
 - b) *studia podyplomowe lub kurs kwalifikacyjny w zakresie bibliotekoznawstwa, lub pomaturalne studium bibliotekarskie.*

Kwalifikacje do zajmowania stanowiska nauczyciela bibliotekarza w szkołach podstawowych posiada również osoba, która ukończyła zakład kształcenia nauczycieli w specjalności bibliotekoznawstwo.

Zgodnie z Ustawą Karta Nauczyciela⁷, nauczyciel – w tym bibliotekarz – w ramach czasu pracy oraz ustalonego wynagrodzenia jest obowiązany realizować m.in.:

- > *zajęcia dydaktyczne, wychowawcze i opiekuńcze, prowadzone bezpośrednio z uczniami lub wychowanymi albo na ich rzecz [...];*
- > *inne zajęcia i czynności wynikające z zadań statutowych szkoły, w tym zajęcia opiekuńcze i wychowawcze uwzględniające potrzeby i zainteresowania uczniów;*
- > *zajęcia i czynności związane z przygotowaniem się do zajęć, samokształceniem i doskonaleniem zawodowym.*

Tygodniowy wymiar godzin nauczyciela bibliotekarza wynosi 30 godzin, a godzina pracy trwa 60 minut.

Nie istnieją przepisy określające liczbę etatów nauczycieli bibliotekarzy w szkole. Decyduje o tym organ prowadzący szkołę.

Warto pamiętać, że w 2015 r.⁸ zostało opublikowane Rozporządzenie Rady Ministrów w sprawie szczegółowych warunków, form i trybu realizacji Priorytetu 3 „Narodowego Programu Rozwoju Czytelnictwa”, dotyczącego wspierania w latach 2016–2020 organów prowadzących szkoły oraz bibliotek pedagogicznych w zakresie rozwijania zainteresowań uczniów przez promocję i wspieranie czytelnictwa dzieci i młodzieży, w tym zakup nowości wydawniczych (Dz.U. poz. 1667). Określa ono m.in. zakres i formę finansowego wspierania w wymienionym zakresie organów prowadzących szkoły podstawowe, gimnazja, szkoły ponadgimnazjalne dla dzieci i młodzieży, szkoły artystyczne realizujące kształcenie ogólne, a także szkoły, zespoły szkół i szkolne punkty konsultacyjne przy przedstawicielstwach dyplomatycznych, urzędach konsularnych i przedstawicielstwach wojskowych Rzeczypospolitej Polskiej, działające w ramach Ośrodka Rozwoju Polskiej Edukacji za Granicą oraz biblioteki pedagogiczne. Trzeba też podkreślić, że **upowszechnianie czytelnictwa, rozwijanie kompetencji czytelniczych wśród dzieci i młodzieży** to pierwszy ze wskazanych kierunków polityki oświatowej państwa w roku szkolnym 2016/2017.

Ewa Jakubowska jest konsultantem w Pracowni Rozwoju Zawodowego Nauczyciela w Regionalnym Ośrodku Doskonalenia Nauczycieli „WOM” w Katowicach.

⁶ Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 12 marca 2009 r. w sprawie szczegółowych kwalifikacji wymaganych od nauczycieli oraz określenia szkół i wypadków, w których można zatrudnić nauczycieli niemających wyższego wykształcenia lub ukończonego zakładu kształcenia nauczycieli (tekst jednolity Dz. U. z 2015 r. poz. 1264)

⁷ Ustawa z dnia 26 stycznia 1982 r. Karta Nauczyciela (tekst jednolity Dz. U. z 2016 r. poz. 1379).

⁸ Rozporządzenie z dnia 6 października 2015 r.

PRAGMATYZM EDUKACJI,

czyli kilka refleksji

po nauczycielskim szkoleniu w Holandii

BARBARA KUREK

W ramach projektu *Erasmus plus akcja KA1* grupa nauczycieli III Liceum Ogólnokształcącego im. Stefana Batorego w Chorzowie uczestniczyła w listopadzie 2015 r. w kursie *Kreatywność i innowacje w nauczaniu i szkoleniu (Creative teaching methods based on hands-on approach, through indoor and outdoor activities, for fighting early school leaving)* w Assen, w Holandii. Grupie zaprezentowano holenderski system oświaty w teorii i codziennej praktyce. Podczas pobytu w Assen spotkaliśmy się z osobami reprezentującymi: wydział oświaty urzędu miasta, poradnię wychowawczo-zawodową i ministerstwo oświaty. Zwiedziliśmy szkołę zawodową, technikum i wyższą uczelnię, a także kilka instytucji wspomagających szkoły w działalności edukacyjnej. Przyglądaliśmy się, porównywaliśmy, wyciągaliśmy wnioski, trochę pomarzyliśmy, a teraz chcemy się podzielić naszymi spostrzeżeniami.

W Holandii dzieci kończą szkołę podstawową w wieku 12 lat.¹ Długość kolejnego etapu edukacji jest zróżnicowana. Najzdolniejsze dzieci uczą się w szkole średniej ogólnokształcącej przez 6 lat. Z założenia są to kandydaci na różne studia wyższe. Druga grupa zaczyna szkołę 5-letnią, odpowiednik naszego dawnego liceum zawodowego lub technikum, a pozostałe 4-letnią szkołą zawodową. To zresztą najliczniejsza grupa i nikt nie traktuje takiego wyboru jako społecznie gorszego. Na dodatek, w zależności od indywidualnych możliwości, dany uczeń albo spędza więcej czasu w szkole, albo na praktykach w zakładach pracy (praktyki są organizowane przez szkołę w porozumieniu z władzami miasta wg zapotrzebowania na daną specjalność). Na pytanie, jak się układa plan

lekcji, by było to możliwe, wicedyrektor szkoły (5500 uczniów) odpowiedział z uśmiechem: *Od tego są programy komputerowe, mamy w Holandii najlepsze. Każdy uczeń na każdym etapie szkoły średniej może przejść do innego typu szkoły, jeśli w toku nauki się okazuje, że jest zdolniejszy niż wynikało to z wyboru dokonanego w wieku 12 lat lub odwrotnie, że nie jest zainteresowany kontynuacją nauki w szkole wyższej i wolałby zdobyć kwalifikacje zawodowe.*

Holendrzy mówią o sobie na każdym kroku: *Jesteśmy bardzo praktycznym narodem. Jeśli coś robimy, to musi być z tego jakaś korzyść.* Korzyścią są między innymi praktyczne umiejętności nabywane na każdym etapie edukacji. Wyposażenie szkół uczących zawodu, czyli klasy urządzone jak salon fryzjerski czy sala szpitalna, to tylko przykłady, ale być może w Polsce też są takie placówki. Natomiast nie ma chyba technicznej uczelni wyższej, w której studia polegałyby na poznawaniu specyfiki danej dziedziny gospodarki, a potem samodzielnyemu formułowaniu problemu i próbie rozwiązania go za pomocą stworzonego przez siebie lub zespół studentów urządzenia. Medycyna, rolnictwo, edukacja, różne gałęzie przemysłu – wszędzie potrzeba nowatorskich rozwiązań. Podczas naszej wizyty późno po południu spotkaliśmy na uczelni studenta, który właśnie dowiedział się na pogotowiu, jak bardzo przydałoby się urządzenie do szybkiego badania moczu przywożonych przez karetki pacjentów i właśnie nad tym pracował. Może mu się uda, może nie, ale wolno mu ponieść porażkę. Bo ważne jest kreatywne myślenie, a jego kształcenie polega na twórczym obserwowaniu rzeczywistości i próbach jej ulepszania.

Pokazano nam też, jak miasto (w tym wypadku Assen) wykorzystuje swoją infrastrukturę do uatrakcyjnienia procesu edukacyjnego, a jednocześnie umożliwienia młodym mieszkańcom praktycznej weryfikacji wiedzy nabytej w szkole. Obserwowaliśmy warsztaty twórcze (np. taneczne, teatralne, plastyczne, graffiti, animacji komputerowej, fotografii, gry na bębnach) w instytucji przypominającej dom kultury. Jednak zajęcia odbywały się tam rano, w porozumieniu ze szkołą i z uwzględnieniem jej potrzeb programowych. Podczas takiej szkolnej wycieczki dziecko ma szansę zobaczyć, doświadczyć, a więc też zainteresować się jakąś formą aktywności, by potem ją rozwijać. W bibliotece miejskiej książki w dziale dla dzieci i młodzieży mają kod QR, dziesięcio- czy jedenastolatki mogą więc na swoich komórkach (albo leżących na półce ogólnodostępnych iPadach) zobaczyć na krótkich filmikach, co ich rówieśnicy sądzą o danej lekturze. Recenzje nagrywane są oczywiście na miejscu samodzielnie przez same dzieci. Przy okazji zabawy uczą się filmowania, prezentacji, oceny, wnioskowania, dokonywania wyboru. Na ścianie biblioteki znajduje się wielki ekran komputerowy z zaproszeniem *TOUCH ME*. Służy do prezentacji podczas licznych konferencji, ale gdy akurat nic takiego się nie dzieje, można zagrać w ulubioną grę komputerową, albo się czegoś dowiedzieć. Dział dla najmłodszych zaprojektowały przedszkolaki – kolorowo, bajkowo, zachęcająco. W tej części biblioteki nie trzeba oczywiście chodzić na paluszkach.

Inny przykład – archiwum miejskie. Czy można sobie wyobrazić nudniejsze, bardziej zakurzone i nieatrakcyjne miejsce dla uczniów? A tymczasem za sprawą starannie opracowanych gier edukacyjnych w specjalnie zaadaptowanych do tego celu podziemiach można np. szukać najprawdziwszego skarbu, przy okazji ucząc się historii, informatyki, logicznego myślenia, obsługi skanera, odczytywania rękopisów, i nabyć mnóstwo przydatnych informacji na temat dokumentów, ich przechowywania i wartości.² Spróbowaliśmy swoich sił i mimo bariery językowej skarb odnaleźliśmy. Na sobie sprawdziliśmy, jak dobra i jak kształcą-

¹ Bardziej szczegółowy opis systemu oświaty w Holandii: <http://popolsku.nl/blog/2013/08/05/holenderski-system-oswiaty-2>

ca może być taka zabawa. Inną dziedziną działalności tego miejsca jest opracowywanie starych zdjęć i nagrań filmowych. Archiwum zaprosiło do współpracy okolicznych mieszkańców i z dostarczonych przez nich materiałów powstała bogata filmografia na temat sąsiednich miejscowości i dotyczących ich wydarzeń. Pracownicy archiwum opowiadali, z jakim zainteresowaniem całe rodziny korzystają z tych materiałów, często ze wzruszeniem rozpoznając dawno nieżyjących krewnych czy miejsca swojego dzieciństwa. Mogą je obejrzeć na ekranach *multi touch* albo w kameralnej salce kinowej. Nam pokazano archiwalne zdjęcia i filmiki o szkole, jej wyposażeniu, zajęciach na przerwach i sposobie prowadzenia lekcji na przestrzeni ok. 100 lat.

Kolejnym miejscem, gdzie uczniowie mogą zweryfikować wiadomości wyniesione ze szkoły, jest wiatrak. W okolicy Assen jest ich niewiele, a ten, który zwiedziliśmy, jest starannie obmyślonym centrum edukacyjnym. Nie ma chyba przedmiotu szkolnego, który nie byłby tam zaprezentowany. Dla przykładu: fizyka: maszyny proste, parowe, elektryczne; geografia i przyroda – pochodzenie przypraw, które się tam męliło; historia: wyprawy handlowe Holenderskiej Kompanii Wschodnioindyjskiej, ekonomia i podstawy biznesu i wiele innych. A do tego różnorodność zawodów: emerytowani wolontariusze zapalęcy, dzięki którym wiatrak jest czynny, tzn. wszystko w nim działa, prezentują swoje umiejętności od młynarstwa, poprzez kowalstwo, obsługę i konserwację maszyn i urządzeń, po produkcję drewnianych chodaków. W niewielkim muzeum zgromadzone dostarczone przez okolicznych mieszkańców przedmioty codziennego użytku i narzędzia pracy na wsi. Wszystko się ze sobą wiąże. Inspirujące doświadczenie.

Innym aspektem holenderskiego systemu oświaty, którego praktycznej wartości w codziennej pracy szkoły nie sposób nie dostrzec, jest *złoty trójkąt*,

którego wierzchołki stanowią: szkoła – władze municipalne – ministerstwo oświaty. To prosty schemat, w którym przepływ informacji, propozycji, rozwiązywanie problemów, są możliwe między wszystkimi trzema elementami w **każdą** stronę. Nie ma żadnych instytucji pośrednich. Szkoła ma jakąś propozycję systemową? Zgłasza bezpośrednio w ministerstwie. Władze miasta widzą potrzebę utworzenia nowej specjalności na swoim rynku pracy? Koordynują projekt programu między szkołą a ministerstwem. Po prostu. Tak, Holendrzy to niewątpliwie praktyczny naród...

Będąc nauczycielką języka obcego, nie mogę nie wspomnieć, jakie wrażenie wywarła na mnie powszechna znajomość języka angielskiego. Od pięcioletniej dziewczynki, zagadniętej w pociągu, poprzez uczniów szkół zawodowych, które odwiedziliśmy, ich nauczycieli, urzędników, po wspomnianych już emerytów pracujących w wiatraku – wszyscy mówią po angielsku. Przyznam, że poza podziwem odczułam coś na kształt zazdrości. Przecież my, polscy nauczyciele angielskiego,

też bardzo się staramy, pracujemy rzetelnie, a jednak daleko nam do takiego sukcesu. Gdzie tkwi błąd? Przecież nie chodzi chyba tylko o takie proste rozwiązania, jak wszystkie filmy w telewizji nadawane w językach oryginalnych z opcją napisów, czy powszechną świadomością, że nieznanomość języka to w dzisiejszym świecie rodzaj kalektwa? Wygląda na to, że angielski nie jest w Holandii uważany za kolejny przedmiot w szkole, ale za narzędzie. A Holendrzy to taki praktyczny naród...

Największym podziwem napęłniała nas **spójność tego systemu i jego elastyczne reagowanie na potrzeby ucznia, nauczyciela, szkoły, a przede wszystkim rynku pracy**. W świetle narastających w Polsce wątpliwości, czy gimnazjum jest dobrym, czy złym pomysłem, albo czy każdy musi mieć maturę, po której nie ma możliwości zatrudnienia, może warto wzorem holenderskim być trochę bardziej praktycznym w pomysłach na edukację? Oczywiście mamy u nas i domy kultury, i Górnośląski Park Etnograficzny ze wspaniałą ofertą edukacyjną, i wiele fantastycznych zajęć dodatkowych. Różnica jednak polega na tym, że korzystanie z nich nie jest rozwiązaniem systemowym. Dzieci i młodzież mogą z tego wszystkiego skorzystać pod warunkiem, że znajdzie się nauczyciel z pasją, który poświęci swój wolny czas, przebrnie przez wszystkie trudności (a to niezrealizowane godziny, a to ucierpi podstawa programowa, a to zastępstwa, a to opieka, a to bezpieczny powrót, a to... dziesiątki przeszkód), które największemu nawet pasjonatowi uatrakcyjnienia programu nauczania podetną w końcu skrzydła. Chcemy mieć osiągnięcia, chcemy, by szkoła była konkurencyjna wobec innych dzięki ciekawszej od innych formule i ofercie programowej, ale nauczyciele, którzy mają to realizować, są pozostawieni sami sobie. A przykłady, które zaobserwowaliśmy w Assen świadczą, że wcale nie musi tak być.

BEZPIECZNIE NA ŚNIEGU – DEKALOG FIS

ARTUR HOFFMANN

Zbliża się kolejny sezon zimowy, miłośnicy narciarstwa już zaciera ją ręce, ale i z niepokojem oczekują pierwszych mrozów. Czy nadchodząca zima okaże się bardziej łaskawa od kilku poprzednich? Aura i warunki do uprawiania narciarstwa i snowboardu to jedno, ale najważniejszym czynnikiem udanego zimowego urlopu lub zimowska jest bezpieczeństwo w czasie zajęć na śniegu. Chociaż, jak się szacuje, narciarstwo i snowboard uprawia w Polsce około sześciu milionów ludzi, co sprawia, że są sportami powszechnymi, jednak w żadnym wypadku nie należy zapominać, iż ze względu na warunki geograficzne i klimatyczne są to sporty uznawane za ekstremalne. Bezpieczeństwo i zdrowy rozsądek na nartach i snowboardzie przede wszystkim. Właśnie w tym celu Międzynarodowa Federacja Narciarska (FIS) wprowadziła *Dekalog FIS*. Jest to zbiór zasad i reguł, które z jednej strony mają na celu podniesienie poziomu bezpieczeństwa w sportach śnieżnych, z drugiej zaś kształtowanie kultury narciarskiej. Dobrze jest znać te zasady i przekazywać je młodym adeptom narciarstwa i snowboardu w czasie zorganizowanych wyjazdów zimowych lub chociażby na lekcjach wychowania fizycznego, czy w czasie godziny z wychowawcą. Na nas, nauczycielach, spoczywa bowiem ogromna odpowiedzialność za bezpieczeństwo dzieci i młodzieży. Niewątpliwie akcentowanie reguł zawartych w *Dekalogu FIS* w czasie zajęć na śniegu przyniesie efekt w postaci ukształtowania i utrwalenia takich zachowań i nawyków, któ-

re w dużym stopniu podniosą poziom bezpieczeństwa na stokach narciarskich.

Dekalog FIS¹

1. Wzgląd na inne osoby

Każdy narciarz i snowboarder powinien zachować się w taki sposób, aby nie stwarzać niebezpieczeństwa wobec drugiej osoby. Dotyczy to także dbałości i odpowiedzialności za stan techniczny sprzętu.

2. Sposób jazdy na nartach i snowboardzie oraz panowanie nad prędkością

Każdy narciarz i snowboarder powinien kontrolować sposób jazdy. Powinien dostosować prędkość i sposób jazdy do swoich umiejętności, rodzaju i stanu trasy, warunków atmosferycznych i natężenia ruchu.

3. Wybór kierunku jazdy

Narciarz lub snowboarder nadjeżdżający z tyłu musi wybrać taki tor jazdy, aby nie spowodować zagrożenia dla osób znajdujących się przed nim.

4. Wyprzedzanie

Należy pamiętać, aby pozostawić wyprzedzanemu wystarczająco dużo przestrzeni na wykonanie wszelkich zamierzonych manewrów. Stosować zasadę ograniczonego zaufania.

5. Ruszanie z miejsca i poruszanie się w górę stoku

Przed rozpoczęciem jazdy zawsze należy spojrzeć w górę i dół stoku, aby upewnić się, że nie stworzymy zagrożenia dla siebie i innych użytkowników trasy.

6. Zatrzymanie się na trasie

O ile nie jest to absolutnie konieczne, narciarz lub snowboarder musi unikać zatrzymywania się na trasie zjazdu w miejscach zwężeń i miejscach o ograniczonej widoczności. Po upadku w takim miejscu należy jak najszybciej usunąć się z toru jazdy.

7. Podchodzenie i schodzenie na nogach

Należy podchodzić i chodzić wyłącznie brzegiem trasy.

8. Przestrzeganie znaków narciarskich

Należy się stosować do znaków narciarskich i oznaczeń tras.

9. Wypadki

W razie wypadku należy powiadomić odpowiednie służby (GOPR: 601 100 300) i w miarę możliwości udzielić pierwszej pomocy.

10. Obowiązek ujawnienia tożsamości

Każdy narciarz i snowboarder, obójtne czy sprawca, poszkodowany czy świadek wypadku musi podać swoje dane osobowe.

Więcej szczegółów oraz komentarzy na ten temat można znaleźć na stronie internetowej Stowarzyszenia Instruktorów i Trenerów Narciarstwa PZN – www.sitn.pl.

Artur Hoffmann jest nauczycielem w II Liceum Ogólnokształcącym im. H. Malczewskiej w Zawierciu, doradcą metodycznym wychowania fizycznego, instruktorem narciarstwa PZN.

¹ www.sitn.pl

W POSZUKIWANIU ZAGINIONYCH ORTOGRAFOLANDKÓW

ANETA BEDNAREK

Dlaczego by nie?

Gdy na dworze robi się gorąco, a koniec roku zbliża się coraz większymi krokami, uczniowie zazwyczaj marzą o przebywaniu na świeżym powietrzu, a nie o siedzeniu w salach lekcyjnych.

Okres przedwakacyjny jest szczególnie trudny, gdyż niektórzy młodzi ludzie – mając świadomość, że są już wystawione oceny roczne – stają się bierni, wolą odpoczywać, a niekiedy w ich głowach świta pomysł: *Może przedłużyć sobie wakacje?*

Jak temu zaradzić? Jak zachęcić, by frekwencja w ostatnich dniach przedwakacyjnych była wysoka? Co zrobić, by ten końcowy okres nauki satysfakcjonował zarówno nauczycieli, jak i uczniów?

Można zorganizować zajęcia w plenerze. Dlaczego by nie?

Proponuję zorganizowanie podchodów ortograficznych. Świeże powietrze, otaczająca zieleń dają odprężenie, dzięki któremu uczniowie

łatwiej chłoną wiedzę, mają więcej sił witalnych i chętniej uczestniczą w rywalizacjach. Zapewniam, że jest to świetny rodzaj rozrywki łączącej naukę z zabawą.

* * *

Scenariusz lekcji języka polskiego w klasie II gimnazjum

► **Temat lekcji:** *W poszukiwaniu zaginionych Ortografolandków.*

► **Cel ogólny:**
> podniesienie poziomu kompetencji ortograficznych uczniów.

► **Cele szczegółowe:**

a) poznawcze:

- > utrwalenie podstawowych zasad pisowni wyrazów z: *u, ó, rz, ż, h, ch*,
- > doskonalenie umiejętności w zakresie ortografii;

b) kształćce:

- > kształcenie nawyku dbałości o poprawną pisownię (rozwijanie wrażliwości ortograficznej),
- > umiejętne wykorzystywanie w praktyce zdobytej wiedzy,
- > rozwijanie umiejętności korzystania ze słownika ortograficznego,
- > doskonalenie umiejętności czytania tekstów ze zrozumieniem,
- > kształcenie umiejętności wyrażania swojej opinii, formułowania wniosków,
- > rozwijanie orientacji czasowo-przestrzennej;

c) wychowawcze:

- > rozwijanie zainteresowań kulturą języka polskiego,
- > wdrażanie do zdrowej rywalizacji,
- > umiejętność współpracy w zespole,
- > integracja zespołu klasowego.

► **Metody pracy:** słowna, problemowa, eksponująca działania uczniów; metody aktywizujące: zabawy dydaktyczne (puzzle literowe, podchody ortograficzne, zagadki, krzyżówka, wykreślanka literowa, rozsypanka wyrazowa, rebusy); praca ze słownikiem ortograficznym (w razie potrzeby).

► **Czas trwania zajęć:** dwie godziny lekcyjne.

► **Formy pracy:** indywidualna, zespołowa, całosciowa.

Materiały i środki dydaktyczne:

- > sześć różnokolorowych obręczy hula-hoop (z oznaczeniami: **1** – u, **2** – ó, **3** – rz, **4** – ż, **5** – h, **6** – ch),
- > plansze z zasadami ortograficznymi (z numerami od 1 do 6 – każda z nich opisuje inną zasadę ortograficzną, uporządkowaną wg oznaczeń kół hula-hoop – patrz: wcześniejszy podpunkt),
- > piłeczki (z naklejonymi numerami od 1 do 6),
- > koszulki lub chustki (apaszki) w kolorach: żółtym, czerwonym, zielonym,
- > 40 pól narysowanych na asfalcie białą kredą (wymiary każdego z nich: 30x30 cm), ponumerowanych i rozdzielonych według wzoru:

		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13				
14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24								
		25	26	27	28	29	30	31	32	33	34	35	36	37	38	39	40	

- > Puzzle: 40 kartonowych plansz (o wymiarach: 29x29 cm): z jednej strony z literami wchodzącymi w skład tematu lekcji, a z drugiej – z numerami od 1 do 40. Uwaga: każdy numer ma przypisaną inną literę:

		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13			
		W	P	O	S	Z	U	K	I	W	A	N	I	U			
14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24							
Z	A	G	I	N	I	O	N	Y	C	H							
		25	26	27	28	29	30	31	32	33	34	35	36	37	38	39	40
		O	R	T	O	G	R	A	F	O	L	A	N	D	K	Ó	W

Powyższe plansze powinny leżeć (w dowolnej kolejności) w pobliżu ponumerowanych pól. Należy je ułożyć tak, aby widoczne były jedynie cyfry (litery ukryte są pod spodem);

- > kosmiczna misa zawierająca karteczki z nazwami poszczególnych plemion poszukiwaczy,
- > gwizdek,
- > kreda (w kolorach: żółtym, czerwonym i zielonym) do narysowania punktów startowych,
- > 3 siatki oraz srebrzyste gwiazdy¹ (34 szt.),
- > 3 zestawy strzałek² (po 12 sztuk) w kolorach: żółtym, czerwonym i zielonym,
- > taśma klejąca i nożyczki (jeśli niektóre strzałki będą naklejane na boczne powierzchnie),
- > 12 Ortografolandków (wskazujących miejsca ukrytych zestawów zadań) – po 4 w kolorach: żółtym, czerwonym, zielonym,
- > po 4 zestawy zadań³ (włożone do kopert odpowiadających kolorom plemion),
- > 12 woreczków foliowych (ochraniających zestawy zadań przed zamknięciem),
- > list powitalny,
- > Zasady Podróży Międzyplanetarnej (3 szt.),
- > stoper,
- > kartki, 3 długopisy,
- > 3 słowniki ortograficzne,
- > dla każdego plemienia: pudełeczko, niewielka książka, żonkil, narysowana na kartce cyfra „13”, moneta⁴.

Bibliografia:

1. Covington M. V., Manheim T. K.: *Motywacja do nauki*. GWP, Gdańsk 2005.
2. Polański E.: *Dydaktyka ortografii i interpunkcji*. WSiP, Warszawa 1995.

Przebieg lekcji

Lekcja przeprowadzana jest na dworze – na terenie należącym do szkoły. Początkowy i końcowy etap zajęć realizowany jest na boisku.

Wprowadzenie:

1. Zapoznanie z celami lekcji.
 2. Przypomnienie podstawowych zasad pisowni wyrazów z: u, ó, ż, rz, ch, h:
- > 6. chętnych uczniów losuje piłeczki z numerkami, następnie wchodzi do kół hula-hoopu (odpowiadających wybranym cyfrom) i wykazuje się wiedzą z danego zakresu: **1** – u, **2** – ó, **3** – rz, **4** – ż, **5** – h, **6** – ch. Dla ułatwienia uczestnicy mogą skorzystać z plansz ortograficznych znajdujących się wewnątrz każdej obręczy,

¹ Srebrzyste gwiazdy mogą być wykonane z tektury i oklejone folią aluminiową.

² Strzałki (wskazujące drogę do ukrytych miejsc z zestawami zadań) można wyciąć z brystolu, a następnie pomalować farbami plakatowymi. Aby uniknąć zniekształceń (np. w wyniku wilgoci podłoża, na którym będą leżeć), warto okleić je przezroczystą folią samoprzylepną.

³ Uwaga: każda drużyna otrzymuje takie same ćwiczenia. Ułożyłam więcej zestawów zadań – do wyboru (na 35 minut wystarczy 4). Przykłady: załączniki: 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8.

⁴ Uwaga: wymienione przedmioty uwzględniają wszystkie proponowane przeze mnie zestawy zadań.

- > następnie, po przedstawieniu danej reguły ortograficznej, uczestnicy rzucają piłeczkę do uczniów stojących poza obęczami; wybrane osoby podają przykłady potwierdzające wskazane zasady pisowni.
3. Zachęcenie do udziału w podchodach ortograficznych – odczytanie listu powitalnego:

Ziemia, 19 czerwca 2043 r.

Drodzy Poszukiwacze!

Macie okazję wziąć udział w niezwykłej podróży. Waszym zadaniem jest odszukanie Ortografolandków, które - zafascynowane wszechświatem - zagubiły się w przestrzeni i nie potrafią wrócić do swojej krainy.

Miejsca, gdzie znajdziecie kosmiczne stworki, są punktami z zestawem zadań. Wykonanie ćwiczeń sprawdzających wiedzę z zakresu pisowni to zdobycie nagród i zarazem wskazanie Ortografolandkom, jak mogą wrócić na swoją planetę. Pokażcie zatem, iż ortografia nie sprawia Wam problemu i jesteście wyśmienitymi poszukiwaczami!

Kierujcie się strzałkami w ustalonym dla Was kolorze. Starajcie się poprawnie wykonać zadania i zdobyć srebrzyste gwiazdy (im więcej ich będziecie mieć, tym większa szansa na zwycięstwo). Nie zbojcie z wytyczonej ścieżki, bowiem liczy się nie tylko wiedza, ale i czas. Na dotarcie do celu macie 35 minut!

Zanim zwiedzicie zakątki wszechświata, zapoznajcie się z Zasadami Podróży Międzyplanetarnej. Potem otrząśnijcie z siebie gwiazdny pył, by nie ograniczał jasności myślenia i – zdobywając jak najwięcej gwiazd – starajcie się na czas dotrzeć do celu.

Niech moc będzie w Wam! Do zobaczenia w Ortografolandii!

Matka Ortografka

➡ Część właściwa

1. Podzielenie klasy na trzy zespoły – plemiona poszukiwaczy (uczniowie losują z kosmicznej misy karteczki z nazwą szczepu, do którego będą należeć; po czym zakładają koszulki lub chusty (apaszki) w kolorze przypisanym danej grupie⁵ – plemiona: **Słoneczni Bezpieczni** – żółty; **Asteroidowcy Wystrzałowcy** – czerwony; **Gwiazdni Przyjezdni** – zielony.)

2. Wskazówki dotyczące przebiegu podchodów ortograficznych:
- > odczytanie na głos **Zasad Podróży Międzyplanetarnej**, a następnie przekazanie dokumentu każdemu plemieniu:

Zasady podróży międzyplanetarnej

- Po gwiazdnej otchłani możecie poruszać się tylko razem – trzeba być wiernym swojemu plemieniu.
- Wybierzcie **Wielkiego Wodza** szczepu (który będzie rozstrzygał wszelkie spory, podejmował ostateczne decyzje i reprezentował Was, gdy dotrzecie do Ortografolandii).
- Ustalcie, kto będzie **Mocarnym Pilnującym** (zbierającym do siatki zdobyte przez Was srebrzyste gwiazdy).
- Wyznaczcie **Wybitnego Czasostrażnika** (dbającego o to, byście znaleźli się na miejscu o właściwym czasie).
- Zdecydujcie, kto będzie **Piórkopisarzem** (zapisującym wykonane przez Was ćwiczenia i odpowiedzialnym za dostarczenie rozwiązanych zadań Matce Ortografce).
- Ułóżcie dla swojego plemienia zawołanie bojowe.
- Znajdźcie cztery zagubione w przestrzeni Ortografolandki (odpowiadające Waszemu kolorowi). Wskażcie im drogę do swojej krainy, poprawnie rozwiązując zestawy zadań ortograficznych. Jeśli nie pamiętacie do słownika ortograficznego! Za prawidłowe wykonanie każdego ćwiczenia otrzymacie w Ortografolandii srebrzystą gwiazdę. Dodatkowo, dzięki wskazówkom podanym w zestawie zadań, macie szansę odszukać inne srebrzyste gwiazdy. Im więcej ich zdobędziecie, tym większa szansa na zwycięstwo!

8. **Pamiętajcie, możecie sięgać po zadania przeznaczone tylko dla Waszego plemienia (oznaczone Waszym kolorem)!**
9. Wyregulujcie zegarki! Niech wskazują czas taki, jak podaje Matka Ortografka.
10. Ustawcie się na pasie startowym – na polu wskazanym Waszym kolorem. Po wykonaniu zadań spotkacie się w tym samym punkcie, z którego wyruszyście.

11. Po usłyszeniu słowa **Start** rozpoczniecie podróż po gwiazdnej otchłani.
12. Kierujcie się zgodnie ze strzałkami i wskazówkami w Waszym kolorze. **Wszelkie punkty do zdobycia znajdują się tylko na terenie ogrodzonym przy szkole. Nie wolno wychodzić poza wyznaczony obszar!**
13. Pamiętajcie o zachowaniu kultury międzyplanetarnej!
14. Macie **35 minut** na przybycie do celu! Po upływie tego czasu usłyszycie gwizdek informujący o zakończeniu zabawy. Nawet jeśli nie udało Wam się znaleźć wszystkich Ortografolandków, niezwłocznie powinniście skierować się do miejsca, z którego wyruszyliście. W związku z tym, że nie dotarliście na czas, będziecie musieli oddać jedną srebrzystą gwiazdę. Jeśli pomożecie czterem Ortografolandkom w krótszym czasie, spieszcie do krainy Ortografolandii – czekają na Was dodatkowe nagrody! Dotarcie do wyznaczonego punktu 5 minut przed czasem: jedna srebrzysta gwiazda, 10 minut: dwie gwiazdy itp.

- > pokazanie drużynom, jak wyglądają Ortografolandki (zwrócenie uwagi na kolory kosmicznych stworków: żółty przeznaczony jest dla plemienia Słoneczni Bezpieczni, czerwony – dla Asteroidowców Wystrzałowców, a zielony – dla Gwiazdnych Przyjezdnych). Przykład wizerunku (uwaga: należy zróżnicować kolory):

3. Przygotowywanie się poszczególnych zespołów do podróży międzyplanetarnej (postępowanie zgodne z odczytanymi zaleceniami). W razie wątpliwości podanie uzupełniających wytycznych.
4. Ustawienie się drużyn na polu startowym. Przekazanie im: słowników ortograficznych, kartek, długopisów oraz siatek na srebrzyste gwiazdy. Czas na przygotowanie: do 15 minut.

⁵ Uczestnicy zabawy powinni przynieść na zajęcia koszulki lub chusty (apaszki) w trzech ustalonych kolorach – tu: żółtym, czerwonym i zielonym.

5. Wydanie okrzyków bojowych przez poszczególne plemiona.
6. Na słowo: *Start!* rozpoczęcie zabawy.
7. Realizacja zadań konkursowych.
8. Przybycie na metę – do Ortografolandii. Sprawdzenie poprawności rozwiązanych zadań. Przyznanie dodatkowej nagrody (srebrzystej gwiazdy) za każde bezbłędnie wykonane ćwiczenie ortograficzne. Sprawdzenie, ile gwiazd (punktów) zdobyły poszczególne drużyny.

Uwaga: gdy zespół przybył na miejsce przed czasem, otrzymuje odpowiednio dodatkowe nagrody – zgodnie z ustaleniami podanymi w Zasadach Podróży Międzyplanetarnej. Jeśli któraś drużyna nie zdążyła dotrzeć na czas, nauczyciel przywołuje ją, używając gwizdka, po czym odbiera jej jedną srebrzystą gwiazdę.

9. Zapoznanie z ostatnim etapem konkursu: *Przed wami puzzle literowe. Waszym zadaniem jest rozszyfrowanie, jak brzmi temat lekcji. Drużyna, która zdobyła najwięcej srebrzystych gwiazd, ma pierwszeństwo. Odkrywa tyle liter, ile otrzymała nagród. Następnie układa je na polach zgodnie z numeracją i próbuje odgadnąć hasło. Czas na rozwiązanie: 2 minuty. Jeśli nie uda się jej odczytać tematu zajęć, próbuje to grupa, która zdobyła nieco mniej punktów (zasada – jak wyżej). Jeśli zaś żaden zespół nie odgadnie hasła, można przejść do „części płatniczej”. Drużyny odkrywają kolejną literę, jednocześnie oddając jedną zdobytą przez siebie gwiazdę. Grupa, która odgadnie cały temat lekcji, uzupełnia brakujące w puzzlach literki i otrzymuje dodatkowo 4 srebrzyste gwiazdy.*

Podsumowanie:

1. Odczytanie tematu zajęć.
2. Policzenie zdobytych srebrzystych gwiazd (punktów).
3. Podsumowanie podchodów ortograficznych, w tym ogłoszenie wyników konkursu.
Drużyna, która uzyskała najwięcej punktów, otrzymuje dyplom *Mistrzów Ortografolandii*. Ci, którzy uplasowali się na II miejscu, uzyskują tytuł *Wicemistrzów Ortografolandii*. Najślabszy zespół nagrodzony jest gromkimi brawami. Wszystkie grupy na zakończenie zabawy wykrzykują swoje hasła bojowe i podają sobie dłonie.
4. Swobodne wypowiedzi na temat lekcji. Uczniowie zwracają uwagę na to, czego się nauczyli oraz jakie emocje towarzyszyły im podczas zajęć.

Załącznik 1

A) Jak brzmią hasła poniższych zagadek⁶?

1

*Pijesz z niej herbatę,
lecz to nie jest szklanka.
Ma uszko, jest mała
i zwie się:*

1	2	3	4	5	6	7	8	9

2

*Wonny, słodki,
w smaku miły.
Pszczołki latem
go zrobiły:*

1	2	3	4

3

*Gniazdko z błota lepi
pod dachu okapem.
Przylatuje wiosną,
aby uciec latem:*

1	2	3	4	5	6	7	8

4

*Mieszka wśród lasu,
orzeszki zjada,
w dziupli na zimę
zapasy składa:*

1	2	3	4	5	6	7	8	9

5

*Choć posiada pancerz,
wcale nie wojuje.
Choć ma cztery nogi,
wolno spaceruje:*

1	2	3	4

⁶ Zagadki – wierszyki: <http://www.math.us.edu.pl/prace/2004/lubecka/zagadki.html>

B) Wpiszcie litery według wskazówek:

			A			
8. litera z 1. hasła	3. litera z 3. hasła	2. litera z 2. hasła	–	1. litera z 5. hasła	8. litera z 4. hasła	2. litera z 3. hasła

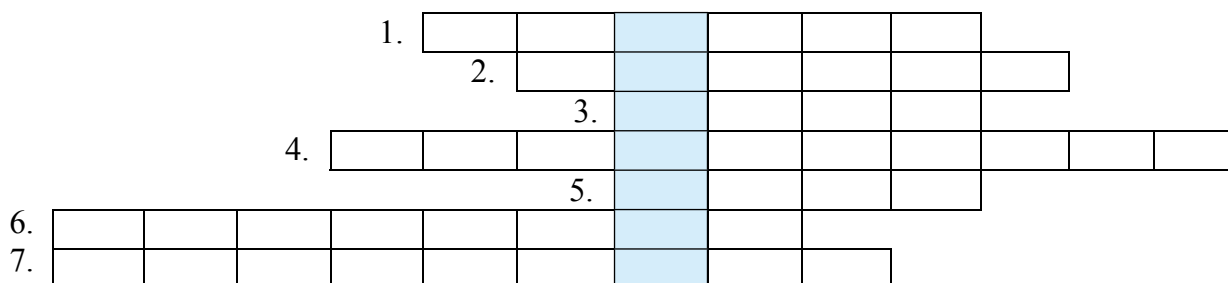
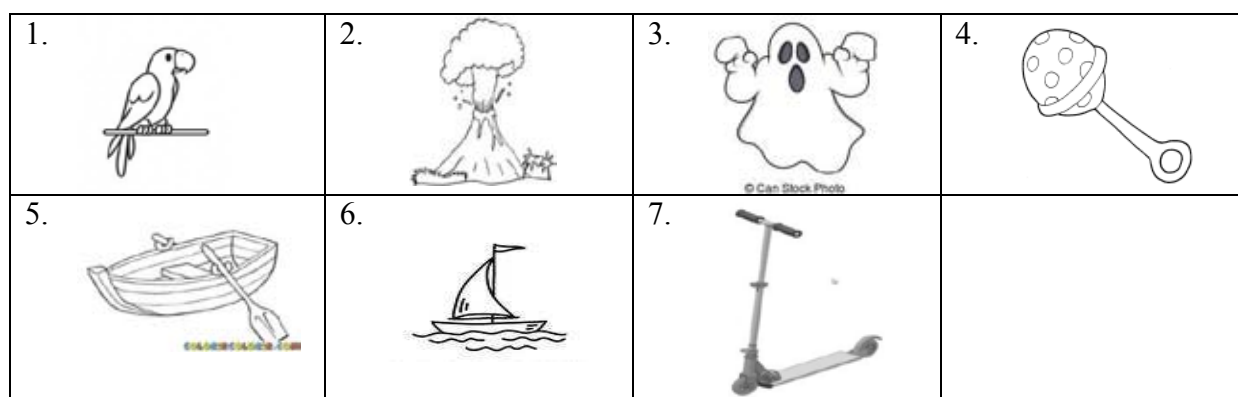
C) Odczytajcie hasło główne, a następnie rozejrzyjcie się w pobliżu, szukając wskazanego przedmiotu – w jego środku znajdziecie srebrzystą gwiazdę.

Poprawne odpowiedzi:

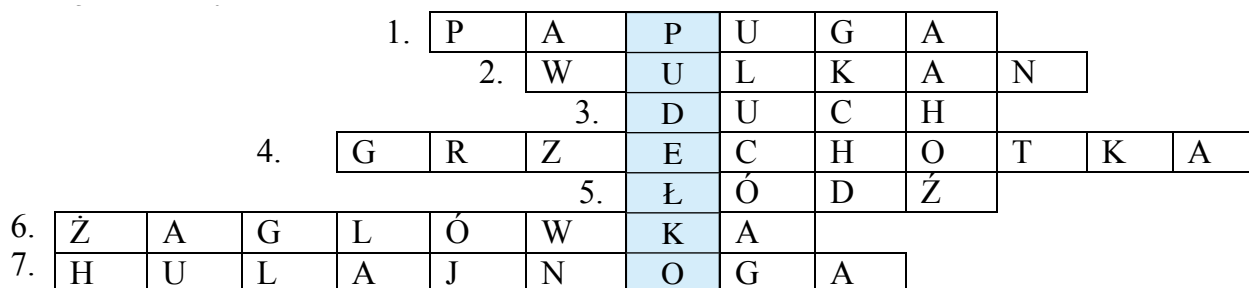
zagadki: filiżanka, miód, jaskółka, wiewiórka, żółw; hasło główne: **książka**

► Załącznik 2⁷

Co przedstawiają poniższe rysunki? Odpowiedzi wpiszcie do krzyżówki. Hasło główne wskaże Wam, gdzie znajduje się kolejna gwiazda.

Rozwiązanie krzyżówki:

⁷ Rysunki - źródło:

1. http://kolorowankidodruku.pl/kolorowanki-ptaki/612_kolorowa-papuga.html

2. <http://www.coloori.com/coloriage-volcan-en-eruption/>

3. http://www.canstockphoto.pl/wektor-klipart/noctivant.html#file_view.php?id=16096163

4. http://www.dibujosparapintar.com/dibujos_objetos_bebe.html

5. <http://www.colorir.8a8.co/index.php?codigo=2377>

6. <http://pl.vectorhq.com/premium/sailboat-drawing-971340>

7. <http://forum.cad.pl/instrukcje-i-wiczenia-pierwszy-projekt-inventor-t82339.html>

▶ Załącznik 3

A) Skreślcie co czwartą literę i zapiszcie powstałe zdanie:

KRÓALJÓBZEFTKUPBIŁCOÓRUMNIBDUKICETŻHONKGILACUDLNIEIPACLHNĄWCYCFH

B) Znajdźcie w okolicy kwiatek, o którym mowa w zdaniu. W pobliżu niego zobaczycie poszukiwaną gwiazdę.

KRÓALJÓBZEFTKUPBIŁCOÓRUMNIBDUKICETŻHONKGILACUDLNIEIPACLHNĄWCYCFH.

Rozwiązanie: KRÓL JÓZEF KUPIŁ CÓRUNI BUKIET ŻONKILI CUDNIE PACHNĄCYCH.

▶ Załącznik 4

A) Z poniższej rozsypanki utwórzcie 7 wyrazów.

za- -luch -unek mam- -un -uwka wypis- -usia -uje
-suwać podar-
ma- sk- opiek-

B) Wykażcie się znajomością zasad ortograficznych: odszukajcie spośród utworzonych słów wyrazy stanowiące wyjątki w pisowni.

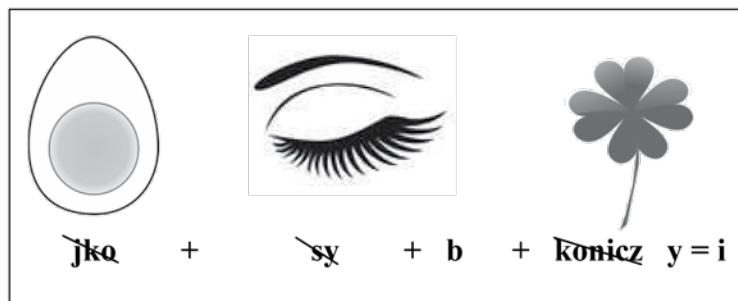
C) Policzcie litery obu wyrazów – wyjątków (zapisanych w podpunkcie B) – i podajcie ich sumę:

D) Szukajcie wskazanej liczby w okolicy i znajdźcie nagrodę.

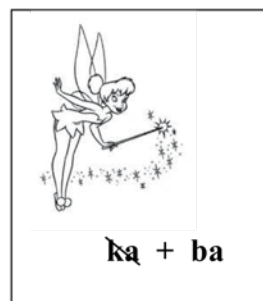
Rozwiązanie: podarunek, skuwka, mamusia, opiekun, maluch, wypisuje, **zasuwać**; suma liter: 13

▶ Załącznik 5⁸

A) Rozwiążcie rebusy:

--	--	--	--	--	--	--	--

--	--	--	--	--	--

⁸ Rysunki wprowadzone do rebusów – źródło:

<http://publicdomainvectors.org/pl/wektorow-swobodnych/Jajko-sztuka-wektor-obraz/4565.html>

<http://www.canstockphoto.com/eye-closed-with-long-eyelashes-17276338.html>

https://www.google.pl/search?q=jako+rysunki&rlz=1C1KAFB_enPL612&espv=2&biw=1280&bih=649&tbm=isch&tbo=u&source=univ&sa=X&ved=0ahUKEwio-vpHQrMPLAhXFApoKHe7DB8AQsAQIGg#tbm=isch&q=koniczyna+rysunki&imgref=f6sqai6mOhRAcM%3A

<http://www.dzwoneczek.dla-dzieci.info.pl/Kolorowanki.html>

<http://www.msparda.webd.pl/kurpie.info.pl/index.php/artykuly/11-instrumenty-muzyczne-na-kurpiach/107-rog-mysliwski>

<http://zapytaj.onet.pl/Category/002,018/Answers,20538862,2.html>

<http://pl.clipart.me/ant-clip-art-44981>

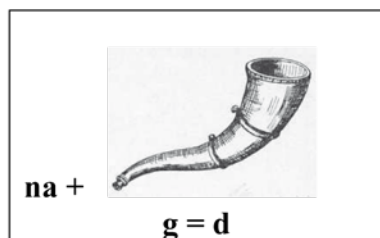
<https://www.youtube.com/watch?v=SCUrp93QPig>

<http://wykanczanieb2b.pl/biblioteka/vademecum/wokol-domu/738-ogrodzenie?start=3>

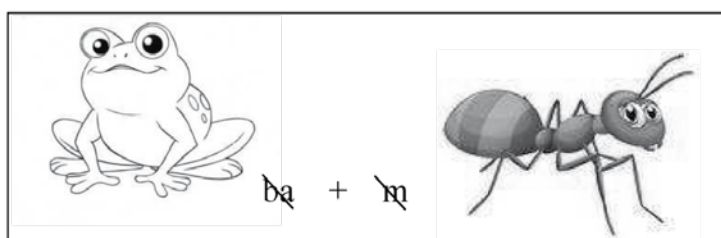
<http://fr.freepik.com/photos-vecteurs-libre/symbologie>

https://www.paylessimages.jp/search_key.php?skey=%A5%C9%A5%EB%C2%DE

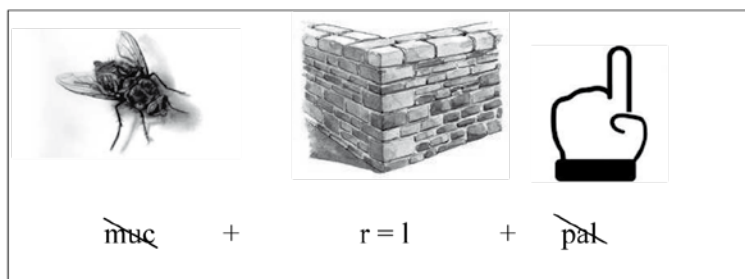
<http://pl.cutcaster.com/vector/901911049-House-symbol/>

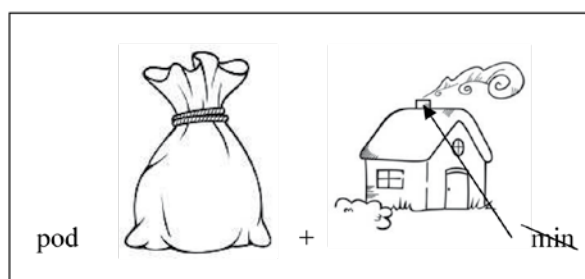
--	--	--	--	--

--	--	--	--	--	--	--

--	--	--	--	--	--	--

--	--	--	--	--	--	--

B) Przy drzewie wskazanym w jednym z haseł znajdziecie gwiazdę.

Rozwiązanie – hasła: jarzębina, wróżka, naród, żarówka, hamulec, podwórko.

► Załącznik 6

A) Połączcie w pary wyrazy tak, aby zachodziła wymiana **ż** na: **g, dz, h, z, s**.

wstążka	niżej	pieniązek	księga	nisko	wstęga
przerażenie	drużyna	książka	druh	pieniądz	przerazić
..... –				 –	
..... –				 –	
..... –				 –	

B) W którym zestawieniu **ż** wymienia się na **dz**?

.....

C) Poszukajcie przedmiot wskazany w odpowiedzi na pytanie „B”; w pobliżu ukryta jest srebrzysta gwiazda.

Prawidłowe odpowiedzi: książka – księga; wstążka – wstęga; **pieniązek – pieniądz**; drużyna – druh; przerażenie – przerazić; niżej – nisko.

► Załącznik 7

A) Uzupełnij wyrazy, wpisując **h** lub **ch**. Pamiętajcie o poprawnej pisowni.

...ak	...okej
da...	fartu...
u...o	...elicopter
...ełm	

B) Do którego słowa dopisaliście pierwsze **ch**? Podejdźcie do miejsca nazywanego wskazanym wyraz – znajdziecie tam gwiazdę.

Prawidłowe odpowiedzi: hak, hokej, **dach**, fartuch, ucho, helikopter, hełm.

MATEMATYKA W 3D, CZYLI STEREOMETRIA NIE TAKA STRASZNA

MAŁGORZATA BOCHENEK, BOŻENA KOPROWSKA, MARIA SYTA

*Żaden kraj z ambicjami
nie może być krajem
analfabetów matematycznych.*

(I. Kant)

Dlaczego uczniowie nie przepadają za matematyką? Dlaczego zadania dotyczące przestrzeni, która wydawałoby się, jest dla nich środowiskiem naturalnym, sprawiają im coraz większe kłopoty?

Przypomnijmy sobie, jakie umiejętności związane ze stereometrią kształtowane są na poszczególnych etapach edukacyjnych. W klasach IV – VI szkoły podstawowej uczniowie powinni zdobyć umiejętności klasyfikowania brył, rysowania siatek i stosowania jednostki objętości oraz pojemności w przypadku prostopadłościanu. Po szkole gimnazjalnej uczniowie powinni bez kłopotów rozpoznawać graniastosłupy i ostrosłupy proste oraz bryły obrotowe, a także ich siatki. Powinni sprawnie obliczać objętości i pola powierzchni tych brył oraz zamieniać jednostki objętości. Uczeń przystępujący do egzaminu maturalnego ma rozpoznawać w graniastosłupach i ostrosłupach kąty między odcinkami i płaszczyznami, stosować trygonometrię do obliczeń długości odcinków, miar kątów, pól powierzchni i objętości.

Jeżeli wczytamy się uważnie w raporty CKE dotyczące stopnia łatwości zadań ze stereometrii rozwiązywanych podczas egzaminów zewnętrznych, łatwo zauważymy, że rokrocznie uczniowie mają kłopot z zadaniami dotyczącymi analizy przestrzeni. Szóstoklasiści średnio wykonują te zadania na poziomie 55%. Gimnazjaliści rozwiązują poprawnie zadania krótkiej odpowiedzi w 52%, zadania problemowe zaś już zaledwie średnio w 30%. Poziom

rozwiązania zadań zamkniętych ze stereometrii przez maturzystów to około 78%, zadań otwartych już tylko średnio 46% (poziom podstawowy). Wyniki te są zastanawiające tym bardziej, że od kilku lat na egzaminach zewnętrznych zadania dotyczące przestrzeni są zadaniami wymagającymi elementarnej wiedzy.

Łatwo zauważyć, że najtrudniejsze są dla uczniów zadania otwarte. Najsłabiej zadania dotyczące brył rozwiązują uczniowie na egzaminie gimnazjalnym.

Gimnazjum to więc ten etap edukacyjny, podczas którego my, nauczyciele, powinniśmy do procesu kształcenia w zakresie szeroko rozumianej geometrii włączyć ćwiczenia służące rozwijaniu wyobraźni przestrzennej na poziomie odtwórczym, jak i twórczym. Uczniowie powinni się nauczyć łączenia w płynny sposób płaskich siatek brył z modelami przestrzennymi. Można dyskutować, dlaczego uczniowie mają problemy z tak wydawałoby się naturalnymi umiejętnościami. Jedni obwiniają za to brak zabaw i ćwiczeń wyobraźni na poziomie przedszkol-

nym i wczesnoszkolnym, inni tłumaczą to dzisiejszą rzeczywistością, w której dzieci dostają gotowe zabawki, wykonują mało zabaw manualnych, nie dotykają klocków i innych przedmiotów, korzystają coraz częściej z wizualizacji 3D na tabletach czy komputerach. Jak jest naprawdę? Tu potrzebne są zapewne badania na odpowiednio dobranych grupach wiekowych. Jednak niezależnie od tego, gdzie leży źródło problemu, we współczesnej szkole nauczyciel powinien tak dobrać metody pracy, aby pomóc uczniom w kreatywnym patrzeniu na przestrzeń.

Dobre efekty daje włączenie do zajęć lekcyjnych ćwiczeń praktycznych. Budowanie przez uczniów szkieletów brył z wykorzystaniem patyczków, słomek i plasteliny co prawda zabiera sporo czasu, ale czynności te pełnią ważną funkcję w nauce postrzegania przestrzeni. **Podkreślimy – budowanie brył z samodzielnie zaprojektowanych siatek lub z wykorzystaniem gotowych projektów to konieczność.** Może to być np. praca grupowa przy budowaniu dwunastościanu foremne (dodekaedru – jego siatkę można z łatwością znaleźć w Internecie), której dalszym etapem może być stworzenie wielościanu Keplera-Poinsota – dwunastościanu gwiazdzystego małego. Lekcję taką możemy przygotować, korzystając ze strony internetowej Wrocławskiego Portalu Matematycznego¹, gdzie w zakładce *Rozmaitości* znajdziemy siatki różnych wielościanów.

Możemy też zbudować z uczniami szkielet ostrosłupów (również np. z patyczków i plasteliny) wyciętych z graniastosłupa prawidłowego czworokątnego lub trójkątnego oraz naszkicować siatki takich ostrosłupów. Kolejną propozycja to budowa ostrosłupa, którego jedna z krawędzi bocznych jest prostopadła do podstawy płaszczyzny, czy też jedna ze ścian bocznych jest prostopadła do płaszczyzny podstawy. Opisanie własności miarowych ścian bocznych takich ostrosłupów pokazuje uczniom, że ściany boczne ostrosłupów nie muszą być zawsze trójkątami równoramiennymi.

Efektywna będzie także lekcja, na której pokażemy, w jaki sposób można podzielić sześciąt na trzy przystające ostrosłupy. Co więcej zwrócimy wów-

¹ <http://www.matematyka.wroc.pl>

² Scenariusz do takiej lekcji znajdziemy na stronie: http://matematyka.strefa.pl/podzial_szescianu_na_ostroslupy.pdf

czas uwagę, że ostrosłupy te są zbudowane inaczej niż ostrosłupy proponowane w zadaniach szkolnych.² Praca tego typu ma wiele zalet. Uczniowie mają możliwość zapoznania się z pojęciem pseudosiłki. Składając sześciiany z ostrosłupów zbudowanych przez trzy różne osoby, uczą się pracy grupowej. Nie możemy także nie docenić zalet tego ćwiczenia w świetle tegorocznych wyników testu OMJ (IX 2016). Przytoczmy jedno z zadań olimpiady: *Zadanie 15. Sześcián można rozciąć na: a) trzy ostrosłupy, b) cztery graniastosłupy trójkątne, c) pięć czworosłupów.* Spośród 11955 uczestników olimpiady (zatem młodzieży zainteresowanej matematyką), 40,6% udzieliło niepoprawnej odpowiedzi, całkowicie prawidłowej jedynie 5,3%.

Interesującym przykładem jest praca z ostrosłupem zbudowanym do zadania: *Podstawą ostrosłupa jest trójkąt równoramienny o ramieniu długości 20 cm i podstawie długości 32 cm. Wszystkie krawędzie boczne są równe 20 cm. Zbuduj siatkę tego ostrosłupa i wyznacz jego objętość.* Zaskoczeniem dla uczniów będzie zapewne to, że środek wysokości ostrosłupa nie należy do podstawy ostrosłupa. Zadanie takie umożliwi powiązanie wielu umiejętności dotyczących geometrii i stereometrii. Pozwoli również nauczycielom podkreślić, jak ważnym etapem pracy jest czytanie tekstu zadania i tworzenie na jego podstawie rysunku. Istotną umiejętnością jest bowiem zinterpretowanie wyników arytmetycznych w świetle rozwiązywanego problemu przestrzennego.

Doświadczenia związane z samodzielnym rozwiązaniem przez uczniów problemów geometrycznych za pomocą papieru, nożyczek, plasteliny itp. pokazują, że uczniowie pracując w ten sposób, inaczej zaczynają traktować matematykę. Możemy istotnie podnieść samoocenę tych osób, które do tej pory traktowały ten przedmiot jako zbiór nikomu niepotrzebnych symboli. Dzisiejsze narzędzia multimedialne pozwalają nam na efektowne prowadzenie lekcji dotyczących przestrzeni, ale nie zapominajmy na żadnym etapie nauki, że umiejętność patrzenia przestrzennego musi być kształtowana w rzeczywistym świecie 3D, a świat pomocy multimedialnych w tym przypadku pomoże nam dopiero na końcowych etapach nauki.

Małgorzata Bochenek i Bożena Koprowska są nauczycielkami matematyki w Zespole Szkół Ogólnokształcących nr 1 im. M. Kopernika w Katowicach, Maria Syta jest nauczycielem konsultantem w Regionalnym Ośrodku Doskonalenia Nauczycieli „WOM” w Katowicach.

Nowość w ofercie RODN „WOM” w Katowicach

1. Przygotowanie **kompleksowej diagnozy edukacyjnej** dla szkół prowadzonych przez Jednostki Samorządu Terytorialnego (JST) na potrzeby aplikowania o środki unijne w ramach regionalnych programów operacyjnych na lata 2014 – 2020.
2. Opracowanie **strategii oświatowej** dla szkół i placówek prowadzonych przez JST.

Kontakt: dr n. zdr. Tomasz Grad, tel.: 32 258 22 09, e-mail: tg@womkat.edu.pl

RODN „WOM” W KATOWICACH ZAPRASZA:

Klub Twórczego Nauczyciela Kształcenia Zawodowego

Temat przewodni: Zmiany organizacyjno-dokumentacyjne wynikające z reformy kształcenia zawodowego.

Akademia Młodego Stażem Nauczyciela Kształcenia Zawodowego

Temat przewodni: Przygotowanie dydaktyczne nauczyciela kształcenia zawodowego wynikające z reformy kształcenia zawodowego.

Grupa wsparcia doradców zawodowych

Odbiorcy: doradcy zawodowi i szkolni doradcy zawodowi ze szkół i placówek oświatowych z terenu województwa śląskiego.

Temat przewodni: Środowisko pracy ucznia realizującego praktyczną naukę zawodu lub praktykę zawodową u pracodawcy.

Inne zagadnienia: kompleksowa analiza poradnictwa edukacyjno-zawodowego dla uczniów szkół gimnazjalnych i ponadgimnazjalnych z uwzględnieniem diagnozy obecnego stanu wsparcia młodzieży w konstruowaniu własnej kariery.

Kontakt:

Maria Kaczmarek, Pracownia Edukacji Zawodowej i Międzykulturowej tel.: 32 25 99 848, e-mail: mkaczmarek@womkat.edu.pl

LEKCJA ROZBUDZAJĄCA CIEKAWOŚĆ

– przyroda, geografia

DANUTA KONTNY, MARIOLA LUX

Każda lekcja przyrody powinna być trochę przedstawieniem, w którym uczniowie czują się najważniejszymi aktorami.

Zaciekawienie światem przyrody

Uczeń stawia pytania dotyczące zjawisk zachodzących w przyrodzie, prezentuje postawę badawczą w poznawaniu prawidłowości świata przyrody przez poszukiwanie odpowiedzi na pytanie „dlaczego?”, „jak jest?”, „co się stanie?”

Dwa powyższe hasła z podstawy programowej dają nauczycielowi szerokie możliwości wykorzystania własnej inwencji twórczej i pomysłowości w tworzeniu scenariuszy lekcji. Nie zawsze musimy korzystać z scenariuszy zaproponowanych przez wydawnictwa! Pozostawmy sobie otwartą drogę, wykorzystajmy nasze pomysły oraz nasze doświadczenia. Lekcja to czas przeznaczony dla ucznia (zespołu klasowego) i musi być do niego dostosowana. Ta sama lekcja nie zdarza się dwa razy, za każdym razem będzie inna.

Od wielu lat towarzyszy też naszej pracy idea dzielenia się wiedzą, a także pomysłami wypracowanymi przez innych nauczycieli pracujących. Nie jesteśmy zwolenniczkami kopiowania scenariuszy lekcji natomiast warto wykorzystywać ciekawe pomysły i dostosować je do realiów swojej szkoły.

Podstawa programowa wyraźnie pokazuje, że głównymi obszarami aktywności ucznia w ramach zajęć z przyrody powinny być:

- > obserwowanie i mierzenie,
- > doświadczanie,
- > prowadzenie doświadczeń,
- > dokumentowanie i prezentowanie,
- > stawianie pytań i poszukiwanie odpowiedzi.

Ważnym aspektem naszej pracy jest kształtowanie nastawienia uczniów do tego, co mamy im do przekazania. Każda metoda aktywizująca pozwala dziecku lepiej rozwinąć wiele umiejętności, przyswoić wiadomości. Warto zacytować fragment podstawy programowej, w której przedstawiono listę czasowników operacyjnych używanych przy definiowaniu wymagań:

posługuje się
interpretuje, analizuje
odczytuje
dokumentuje coś
przeprowadza np. doświadczenia, dokonuje
wymienia
określa
wyróżnia, rozróżnia
formułuje
planuje
ocenia
opisuje
wyjaśnia, uzasadnia, wykazuje, przedstawia
porównuje

Do realizacji tych wymagań konieczne jest zaangażowanie ucznia.

Proponujemy kilka pomysłów do wykorzystania na lekcjach, podczas których uczniowie nie tylko rozwijają swoje umiejętności, ale i dobrze się bawią oraz uczą współpracy nie tylko wirtualnej. Nie będą to pełne scenariusze, lecz propozycje zadań, dlatego można je wykorzystać oraz rozwinąć na lekcjach na różnych poziomach edukacyjnych.

Temat:

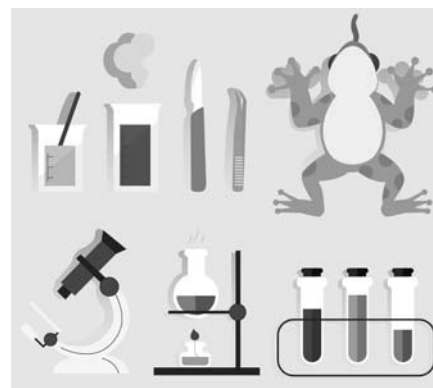
Poznajemy zasoby przyrody

Cele zadania

Uczeń:

- > rozpoznaje skały w najbliższej okolicy,
- > wymienia elementy przyrody żywej i nieożywionej,
- > dostrzega związki pomiędzy występowaniem wody w powietrzu, zbiornikach i atmosferze,
- > dostrzega zmiany w przyrodzie żywej i nieożywionej występujące na skutek działalności człowieka,
- > wyjaśnia nowo wprowadzone pojęcia,
- > współpracuje w grupach i w parach.

Pomoce: zbiór skał i minerałów (10 – 12 sztuk), ilustracje zwierząt lub zwierzęta w formalinie, karty pracy, naczynie z wodą, ilustracje, kartki z numerkami, rzutnik, prezentacja multimedialna, komputer.

Formy pracy: indywidualna, w parach (grupach)

Jak przygotować zadanie?

1. Nauczyciel:

- > przygotowuje 10 – 12 ponumerowanych eksponatów (skały najbliższej okolicy, ilustracje zwierząt, woda, roślina doniczkowa),
- > dzieli uczniów na grupy (podział i liczba osób wg uznania nauczyciela).

2. Grupy uczniów:

- > rozpoznają eksponaty i uzupełniają drugą kolumnę rubryki – uczniowie swobodnie poruszają się po klasie między eksponatami,
- > podczas pogadanki poznają pojęcie **przyroda ożywiona i nieożywiona** (wpisują w nagłówek trzeciej rubryki tabeli z karty pracy oraz rozpoznają poszczególne okazy). W podsumowaniu zadania przedstawiciele grup prezentują swoje prace.

¹ Podstawa programowa z przyrody, cele kształcenia – wymagania ogólne. Rozporządzenie MEN z dnia 27 sierpnia 2012 r. w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz kształcenia ogólnego w poszczególnych typach szkół.

Karta pracy (dla grupy)

Nr eksponatu	Nazwa eksponatu	Przyroda ożywiona/ przyroda nieożywiona	Zasoby przyrody

Do tabeli można dołożyć kolejną rubrykę, omawiając **zasoby przyrody – odnawialne i nieodnawialne**. Podczas wykonywania tego zadania można uczniom przedstawić krótką prezentację z ilustracjami, np. chmury, gejzer, ocean, słońce, las... itd.; oraz dać możliwość wyszukania w Internecie powyższych pojęć.

Co warto zapamiętać z dzisiejszej lekcji?

Wyjaśnij dwa ważne pojęcia, które zapamiętałeś/zapamiętałaś:

- 1.
- 2.

Temat: Skala (klasy IV – V)

Cele zadania

Uczeń:

- > przypomina sobie jednostki miary odległości,
- > dokładnie wykonuje pomiary odległości,
- > zamienia jednostki długości cm/m,
- > prawidłowo zapisuje jednostki długości,
- > współpracuje w parach,
- > aktywnie pracuje na lekcji.

 Pomoce: linijka metrowa, centymetr, taśma miernicza, kilka kawałków kredy, karty pracy, tabela z kartą pracy na tablicy.

 Formy pracy: indywidualna, w parach.

Jak przygotować zadanie?

Nauczyciel:

- > wybiera 6 par uczniów,
- > rozdaje uczniom karty pracy.

Każda para będzie mierzyć długość i szerokość klasy – obliczenia na tablicy mogą uzupełnić inni uczniowie.

Trzy pary uczniów mierzą długość klasy tip-topami, krokami oraz taśmą mierniczą (uwaga – należy uczniom dokładnie wyjaśnić sposób pomiarów). Wyniki wpisują do tabeli na tablicy; pozostali uczniowie przeliczają jednostki.

Pozostałe trzy pary powtarzają zadanie: mierzą szerokość klasy, wykonują obliczenia.

Karta pracy (dla każdego ucznia)

Pomiar	Para 1 Długość: tip-top	Para 2 Długość: kroki	Para 3 Długość: taśma miernicza	Para 4 Szerokość: tip-top	Para 5 Szerokość: kroki	Para 6 Szerokość: taśma miernicza
Pomiar 1	Długość stopy w cm	Długość kroku w cm		Długość stopy w cm	Długość kroku w cm	
Pomiar 2	Liczba tip-topów	Liczba kroków		Liczba tip-topów.....	Liczba kroków	
Obliczenia	Długość klasy w cm.....	Długość klasy w cm		Szerokość klasy w cm	Szerokość klasy w cm	
Obliczenia	Długość klasy w m i cm	Długość klasy w m i cm		Szerokość klasy w m i cm	Szerokość klasy w m i cm	
Porównanie wyników						

Napisz w trzech zdaniach podsumowanie wyników pomiarów.

W podsumowaniu zadania możemy zwrócić uwagę na:

- > sposoby mierzenia odległości w terenie lub w pomieszczeniu,
- > porównanie dokładności pomiarów,
- > zamianę jednostek,
- > współpracę w parach,
- > możliwość przedstawienia pomiarów na kartce.

Temat: *Pomysłowy Dobromir*

➡ **Cele zadania:** Poznanie zjawisk zachodzących w przyrodzie

Uczeń:

- > swobodnie prezentuje doświadczenia na forum grupy,
- > wyjaśnia nowe pojęcia,
- > współpracuje w parach,
- > aktywnie pracuje na lekcji.

➡ **Pomoce:** różne książki dla dzieci z doświadczeniami, telefony komórkowe. Materiały do doświadczeń przyniosą uczniowie.

➡ **Jak przygotować zadanie?**

Po lekcjach na temat właściwości fizycznych ciał stałych, cieczy, gazów,

rozszerzalności temperaturowej itp. przedstawimy naszym uczniom pozycje książkowe z prostymi doświadczeniami. Można również przedstawić kilka doświadczeń z Internetu. Zaproponujemy samodzielne przygotowanie i wykonanie doświadczenia w parach. Po 2 tygodniach uczniowie na kolejnych lekcjach przez kilka minut prezentują swoje doświadczenia z opracowaną stroną teoretyczną.

Na co zwrócić uwagę podczas prezentacji doświadczenia?:

- > bezpieczeństwo,
- > równy wkład pracy (w parze),

➡ **Przykład lekcji:**

http://mzo.swietochlowice.pl/artikle/ciekawa_lekcja_przyrody_w_sp_8_czyli_jak_pomyslowy_dobromir/

Mariola Lux jest konsultantem w Regionalnym Ośrodku Doskonalenia Nauczycieli „WOM” w Katowicach; Danuta Kontny jest nauczycielem przyrody w Szkole Podstawowej nr 8 im. J. III Sobieskiego w Świętochłowicach oraz doradcą metodycznym geografii i przyrody.

Wybrana oferta wydawnicza RODN „WOM” w Katowicach

Autorami publikacji są pasjonaci od lat zajmujący się regionalizmem. Książka zawiera propozycje zajęć w edukacji przedszkolnej, wczesnoszkolnej, teksty gwarowe i przykłady projektów edukacyjnych

Książka zawiera 15 ćwiczeń, których głównym celem jest stymulowanie aktywności twórczej uczniów. Pierwsza część publikacji poświęcona została wybranym tekstom literackim. Część druga prezentuje projekty międzylekturowe.

Publikacja obejmuje wybrane zagadnienia z prawa oświatowego, pedagogiczne konteksty kształcenia zawodowego i dział poświęcony praktycznej nauce zawodu.

Z oferty RODN „WOM” w Katowicach na rok szkolny 2016/2017

KURSY DOSKONALĄCE:

> Platforma Moodle wspomaga dydaktykę > Wykorzystanie arkusza kalkulacyjnego w warsztacie nauczyciela > Projektowanie stron www (część I – XHTML, część II – dla zaawansowanych)	> Joomla – system zarządzania treścią strony internetowej (3 części – Podstawy (I); Projektowanie szablonów (II); Projektowanie własnych modułów do szablonów (III))

Kontakt:

e-mail: kursy@womkat.edu.pl; **tel.:** 32 203 66 40; 32 259 98 85; **fax:** 32 203 66 56

JAK TO PIYRWYJ BYWAŁO

– o grach i zabawach na Górnym Śląsku

BERNADETA SZAFLIK

Downij na Ślonsku prawie w koždyj familiji było dużo dziećek. Skuli tego matki nikaj niy robiły, ino się dziećkami i chałpom zajmowały. Starsze dziećka to miały przerombane, bo musieli myńszych łód siebie bawić, a na nich dować cołki czos pozor, żeby się kiery ojli niy nabił, abo giry niy złomoł. Matka sie w kuchni i w doma uwijała, coby wszyjsko boło na czas i na glanc, bo jak łojciec z roboty wracoł, to łobiod musoło być narychtowany. Wszyjskie dziećka musiały być grzeczne i suchać łojcow. Trza boło łojcu i matce we wszyjskim pomagać żeby szmarow nie dostać, a dopiyo potym dziećka mogły sie bawić w izbie abo na placu.

Dziecięce gry i zabawy na Górnym Śląsku były różne w różnych porach roku i zależne od miejsca, w którym dzieci się spotykały. Na placach wszyjscy się ze sobą dobrze znali i byli bardzo z sobą zyci.

Zabawy przedstawione w niniejszym materiale są owocem wspomnień moich i mojego rodzeństwa z dziecięcych lat. Dokonałam wyboru takich gier i zabaw, które można wykorzystać podczas zabaw z dziećmi w sali lub na podwórku, a z którymi nie spotkałam się podczas analizy różnych publikacji na temat śląskich graczek.

Popularną zabawą były kiedyś:

Dwunastki

Najchętniej bawiły się w nią dziewczynki, ale jest to znakomita zabawa również dla chłopców, gdyż rozwija gibkość i koordynację wzrokowo-ruchową.

Liczba uczestników: dowolna.

Przybory: piłka.

Przygotowanie zabawy: kolejność udziału w zabawie ustalano poprzez wyliczankę.

Ustawienie: w kole – podczas wyliczanki, a później dowolne.

Przebieg

Zabawę rozpoczynało dziecko wybrane podczas wyliczanki. Polegała ona

na odbijaniu piłki od ściany i jej łapaniu, przy czym piłka nie mogła odbić się od podłoża. Piłkę odbijano: dwoma rękami (sposób górny i dolny), jedną ręką (prawą i lewą w dowolnej kolejności), prawym i lewym nadgarstkiem (wewnętrzna strona), połączonymi dłońmi ułożonymi poziomo; rzut mógł być zza prawej i zza lewej strony pleców na wysokości bioder, pod uniesioną i zgiętą w kolanie prawą i lewą nogą; odbicie piłki od ściany z obrotem (w momencie rzutu należało dokonać pełny obrót tak, aby zdążyć złapać piłkę odbitą od ściany). Najpierw zaczynało się od pojedynczych odbić wszystkich wymienionych wyżej wariantów, potem podwójnych i tak dalej, aż do dwunastu. Zabawę przerywano, gdy była *skucha* – czyli sytuacja, w której dziecku nie udało się złapać odbitej od ściany piłki. Grę rozpoczynało kolejne dziecko, a pozostali czekali na swoją kolej.

Od wiosny do jesieni na podwórkach królowała:

Wywoływanka

Liczba uczestników: dowolna.

Przybory: piłka

Ustawienie: w kole.

Przebieg

Osoba wybrana w wyliczance podrzucała w górę piłkę z równoczesnym wywołaniem imienia któregoś z uczestników gry. W chwili podrzucania piłki wszyscy rozbiegali się, aby być jak najdalej od wywołanego, ten zaś musiał złapać piłkę. Jeśli mu się to udało, szybko podrzucał piłkę w górę i wybierał jakieś inne dziecko (najczęściej było to dziecko, które akurat było najdalej). Jeżeli piłka spadła na ziemię, to wskazany musiał ją jak najszybciej złapać i zawołać *Stop!* Uciekający musiał natychmiast się zatrzymać. Wywołany wybierał jedną osobę (było to najczęściej najbliższe stojące dziecko). Robił 3 duże kroki i celował piłką do *koszyczka* przygotowanego przez wybra-

ne dziecko (*koszyczek* to otwór wykonany z połączonych dłoni; łokcie były skierowane szeroko na boki). Jeśli trafił do *koszyczka*, to wybrane w ten sposób dziecko otrzymywało punkt karny i rozpoczynało grę. Jeżeli nie trafił, to on dostawał punkt karny, a grę rozpoczynało dziecko, które miało *koszyczek*.

Kiedy jakiś uczestnik gry zebrał 3 punkty karne, to otrzymywał ustalone przezwisko, którym często bywały np. imiona psów, nazwy warzyw, owoców. Po uzyskaniu 3 kolejnych karnych punktów przezwisko się zmieniało.

Gdy zebrało się więcej dzieci, to bawiono się m.in. w:

Czarnego Luda

Liczba uczestników: dowolna.

Przybory: kreda lub patyk – w zależności od podłoża, na którym wyznaczane było pole.

Przygotowanie zabawy: przed zabawą wyznaczano pole ze środkową linią. Umawiano się, że poruszać można się tylko w jego zarysie. Osobę, która rozpoczynała zabawę (była *Czarnym Ludem*) ustalano poprzez wyliczankę.

Ustawienie: uczestnicy ustawiali się w szeregu na jednym końcu pola, a *Czarny Lud* na środkowej linii.

Przebieg

Wybrane dziecko wołało: *Boicie sie Czornego Luda?*, a pozostali wołali *Nie!* i przebiegali przez wyznaczone pole. W tym czasie byli wyłapywani przez stojącego na środku *Czarnego Luda*. Kto został dotknięty, ustawiał się z boku na środkowej linii – jedno dziecko przed drugim. Dzieci, które nie zostały złapane, ustawiały się na drugim końcu pola. Po ponownym zawołaniu *Boicie sie Czornego Luda!* i odpowiedzi *Nie!*, pozostali uczestnicy przebiegali przez pole. Zabawa trwała do czasu, aż wszystkie dzieci były wyłapane i ustawione na środkowej linii.

W długie zimowe wieczory też nikt się nie nudził. Popularna była gra w:

Skoczki

Liczba uczestników: 2 osoby.

Przybory: plansza do gry w warcab, pionki.

Ustawienie: każdy z graczy ustawia swoje pionki w dwóch rzędach na planszy (tak jak w grze w warcab).

Przygotowanie gry: gracze umawiali się przed grą, kto ją rozpocznie.

Przebieg

Zadaniem graczy było przemieszczenie wszystkich swoich pionków na drugą stronę planszy. Gracz mógł przeskakiwać przez swoje i przeciwnika pionki. Wygrywał ten, kto pierwszy ustawił swoje pionki po drugiej stronie planszy.

Bardzo ciekawa i wymagająca strategii była gra:

Wilk i owce

Liczba uczestników: 2 osoby.

Przybory: plansza do gry w warcaby, pionki.

Ustawienie: jeden gracz ustawia swoje pionki (owce) w jednym rzędzie z jednej strony planszy (tak jak w grze w warcaby). Drugi gracz (wilk), posiadający tylko jeden pionek, ustawia go po przeciwnej stronie planszy na środku ostatniego rzędu.

Przygotowanie gry: gracze umawiali się przed grą, kto ją rozpocznie.

Przebieg

Gracze mogli poruszać swoje pionki w różne strony, jednak tylko o jedno pole – zarówno do przodu, jak i do tyłu. Nie można było przeskakiwać przez swoje, czy przeciwnika pionki. Zadaniem wilka było złapanie (zablokowanie) owiec, tak aby nie przedostały się na drugą stronę planszy. Gra kończyła się w chwili, kiedy gracze nie mieli już możliwości poruszania się po planszy.

W zasadach niektórych zabaw za popełniony błąd trzeba dawać fant, który później należy wykupić (np. podczas zabawy w **Rapsa** – ponumerowane dzieci przekazują sobie *zgubioną czapeczkę*).

Najczęściej żeby fant odzyskać, trzeba było zaśpiewać piosenkę, powiedzieć wierszyk, zrobić 20 przysiadów, itp. Proponuję inny sposób odzyskania fanta – kolejną zabawę – **Cztery kąty, a piec piąty**. W zabawie tej dziecko chcące odzyskać swój fant wychodziło, a pozostali uczestnicy nadawali przedmiotom i (lub) osobom numery poszczególnych kątów i ustalali, co będzie *piątym piecem*. Powracający musiał za każdym razem powiedzieć, co zrobi pierwszemu, drugiemu, ... itd. *kątowi*. Dużo było przy tej okazji śmiechu i radości, bo na przykład wykupujący powiedział, że *pierwszy kąt pocałuje*, a okazywało się, że tym pierwszym *kątem* była klamka i delikwent musiał zadanie wykonać.

Pamiętam też zabawę w **berka**, która polegała na tym, że trzeba było biegać, trzymając się ręką za miejsce, w które otrzymało się klapsa od goniącego poprzednika. W moich dziecięcych latach tę odmianę berka nazywano **Angielską chorobą**.

Wielu grom i zabawom towarzyszyły **wyliczanki**. Bogaty ich wybór prezentuje Dorota Simonides w książce pt. *Ele mele dutki. Rymowanki dzieci śląskich*. Proponuję dwie inne wyliczanki: *Na ulicy Kopernika Szła pani bez bucika. Raz, dwa, trzy Teraz szukasz ty.*

*Siedzi anioł w niebie
Pisze list do ciebie
Jakim atramentem?*

Na kogo wskazała wyliczanka, ten wymieniał nazwę koloru i stawał się uczestnikiem zabawy.

Do niektórych gier, np. **Klasy, Grzyb** (dawne **Kestle**), potrzebne były kolorowe szkiełka, które dziewczynki przechowywały w *portmannyjach*, czyli port-

monetkach zrobionych z papieru. Była to bardzo prosta papierowa składanka, do której wykorzystywano najczęściej stare gazety. Można ją zrobić w następujący sposób:

1. Kartkę papieru (kwadrat lub prostokąt) składamy na połowę i rozkładamy.
2. Brzegi kartki zginamy do wyznaczonej poprzednio środkowej linii i odwracamy na drugą stronę.
3. Ponownie wyznaczamy środkową linię (prostokład do poprzedniej), zginamy do niej brzegi kartki i odwracamy na drugą stronę.
4. Zginamy model w dół wzdłuż szczeliny – powstaną dwie boczne kieszonki portmonetki.

Dawniej nie było chusteczek higienicznych. Posługiwano się chusteczkami z materiału – *taszyntuchami*. Były one często wykorzystywane do wykonywania różnych zabawek. Można zrobić z chusteczki uszy kota albo psa (*kere my łoblykali, jak boł jakiś tyjater*):

1. Brzegi chusteczki składamy równo do środka i całość odwracamy.
2. Krótsze boki ponownie składamy równo do środka
3. Jedną ręką łapiemy razem znajdujące się w środku dolne brzegi chusteczki, a drugą ręką pozostałe dwa górne brzegi chusteczki.
4. Dłonie kierujemy na zewnątrz – powstaną uszy w kształcie trójkątów.

Zabawa to szczególna aktywność dająca radość i zadowolenie. W śląskiej kulturze ludowej zajmowała ona zawsze ważne miejsce. Pomimo postępującego procesu zanikania dotychczasowych form kultury ludowej warto ocalić od zapomnienia chociaż niektóre jej aspekty i przypomnieć, jak to *piyrwyj bywało*.

Bernadeta Szaflik jest nauczycielem Miejskiego Przedszkola nr 52 w Katowicach.

Redakcja

„Forum Nauczycieli”

zaprasza do współpracy i do dzielenia się uwagami o zamieszczanych w piśmie artykułach.

Propozycje artykułów możecie Państwo przysyłać pocztą (wydruk i CD)

lub pocztą elektroniczną pod adresem: forum@womkat.edu.pl

Przypominamy, że na stronie RODN „WOM” (www.womkat.edu.pl) znajduje się **forum dyskusyjne**.

